

ကြိုတင်တည်းဖြတ်ထားသော အစီရင်ခံစာ

ဖြန့်ချိ - အများပိုင်ရရှိနိုင်ရန်

၂၀၂၂ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ၊ ၂၁

မူရင်းဘာသာစကား - အင်္ဂလိပ်စာ

လူ့အခွင့်အရေး ကောင်စီ

ငါးဆယ့်တစ်ကြိမ်မြောက် အစည်းအဝေး

၁၂ စက်တင်ဘာလ - ၇ အောက်တိုဘာလ ၂၀၂၂ ခုနှစ်၊

အစီရင်ခံစာ အမှတ် ၂ နှင့် ၄

ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး မဟာမင်းကြီး၏ နှစ်အလိုက် အစီရင်ခံစာနှင့်

ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး မဟာမင်းကြီးရုံးနှင့် ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေ အတွင်းရေးမှူးချုပ်၏ အစီရင်ခံစာများ

ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး ကောင်စီ၏ အာရုံစိုက်မှု လိုအပ်နေသော လူ့အခွင့်အရေး အခြေအနေ

မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သော နိုင်ငံတကာ အချက်အလက် ရှာဖွေရေး မစ်ရှင်၏
အကြံပြုတိုက်တွန်းချက်များနှင့် ပတ်သက်၍ ရရှိလာသော တိုးတက်မှုနှင့် ကျန်ရှိနေသေးသော
စိန်ခေါ်မှုများ

ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး မဟာမင်းကြီးရုံး၏ အစီရင်ခံစာ*

အနှစ်ချုပ်

၄၆ ကြိမ်မြောက် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး ကောင်စီ အစည်းအဝေး၏ ဆုံးဖြတ်ချက် အမှတ် ၄၆/၂၁ အရ ယခု အစီရင်ခံစာတွင် မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သော နိုင်ငံတကာ အချက်အလက် ရှာဖွေရေး မစ်ရှင်က မြန်မာစစ်တပ်၏ စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများ အကြောင်း ဖော်ပြထားသော ညီလာခံ စာတမ်းအား ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် ထုတ်ပြန်ပြီးနောက် သက်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များ အပေါ် ဆန်းစစ်လေ့လာချက် တစ်ရပ်အား ထည့်သွင်းထားပါသည်။ ဤအစီရင်ခံစာတွင် ဆက်စပ်သော ပြဿနာအရေးကိစ္စများအား မီးမောင်းထိုး ဖော်ပြရန် အလို့ငှာ ဆက်လက် ဖြစ်ပွားနေသော အခက်အခဲများနှင့် ပေါ်ပေါက်လာသော စိန်ခေါ်မှုများအား ဥပမာများ ပေး၍ တင်ဆက် ဖော်ပြထားပါသည်။

* နောက်ဆုံးရ သတင်းအချက်အလက်များ ပါဝင်နိုင်စေရန် အတွက် လက်ရှိ အစီရင်ခံစာကို နောက်ဆုံးသတ်မှတ်ရက် ကျော်လွန်၍ တင်သွင်းခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

၁။ အဖွင့်မိတ်ဆက်နှင့် နည်းနာ

၁။ ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး ကောင်စီ အစည်းအဝေး ဆုံးဖြတ်ချက် အမှတ် ၄၆/၂၁ အရ မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သော နိုင်ငံတကာ အချက်အလက် ရှာဖွေရေး မစ်ရှင်က မြန်မာစစ်တပ် (တပ်မတော်)၏ စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများ အကြောင်း ပြုစုခဲ့သည့် ညီလာခံ စာတမ်းပါ အကြံပြုတိုက်တွန်းချက်များနှင့် ဆက်စပ်၍ ရရှိဖြစ်ထွန်းလာသော တိုးတက်မှုနှင့် ကျန်ရှိနေသေးသော စိန်ခေါ်မှုများ အပေါ် ခြုံငုံပြည့်စုံသော အစီရင်ခံစာ တစ်စောင်အား ငါးဆယ့် တစ်ကြိမ်မြောက် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး ကောင်စီ အစည်းအဝေး၌ တင်သွင်းရန်နှင့် ထိုအစီရင်ခံစာ အတွင်း ထပ်တိုး အကြံပြု တိုက်တွန်းချက်များ ပေးရန် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး ကောင်စီက ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး မဟာမင်းကြီးရုံး (OHCHR) အား တောင်းဆိုခဲ့ပါသည်။¹

၂။ တပ်မတော်သည် ကြီးလေးသော နိုင်ငံတကာ ရာဇဝတ်မှုများ ဖောက်ဖျက်ကျူးလွန်မှု အပါအဝင် ၎င်း၏ လုပ်ငန်းဆောင်တာများအား အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်နိုင်ရန် ပံ့ပိုးပေးနိုင်သည့် ဝင်ငွေရင်းမြစ်များစွာ ရရှိအောင် လုပ်ဆောင်နိုင်စွမ်းနှင့် ခေါင်းဆောင်မှု စွမ်းရည် ရှိသည်ဟု မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သော နိုင်ငံတကာ အချက်အလက် ရှာဖွေရေး မစ်ရှင်က ၎င်း၏ စာတမ်းတွင် ဆုံးဖြတ်သတ်မှတ်ခဲ့ပါသည်။ မစ်ရှင်သည် စစ်တပ်၏ စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွား နယ်ပယ်ငါးရပ်ကို စုံစမ်းစစ်ဆေးခဲ့ပြီး ၎င်းနှင့် ဆက်စပ်နေသော လူပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် ကုမ္ပဏီများကို သီးခြား နောက်ဆက်တွဲ ကဏ္ဍများတွင် ကောက်ချက်ချ၊ စာရင်းပြုစုခဲ့ပါသည်။ စာတမ်းပါ အကြံပြုတိုက်တွန်းချက်များ အရ ပတ်သက်သော အဖွဲ့အစည်း ခုနှစ်ဖွဲ့အား ပစ်မှတ်ထားခဲ့ပါသည်။ မူရင်း စာတမ်း အတွက် နောက်ဆုံးရ အချက်အလက်များနှင့် တုံ့ပြန်မှုများအား လူသိရှင်ကြား ဖတ်ရှုလေ့လာနိုင်ပါသည်။²

၃။ ယခု အစီရင်ခံစာတွင် မစ်ရှင်၏ စာတမ်း ထုတ်ပြန်သည့်နေ့ မှစ၍ ၂၀၂၂ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ ၃၁ ရက်နေ့ အထိ အဖွဲ့အစည်း များစွာ၏ ဆောင်ရွက်ချက်များ အပေါ် ဆန်းစစ်လေ့လာမှု တစ်ရပ်အား ထည့်သွင်းဖော်ပြထားပါသည်။ ဤအစီရင်ခံစာတွင် သက်ဆိုင်ရာ ပြဿနာ အရေးကိစ္စများအား မီးမောင်းထိုးဖော်ပြရန် အလို့ငှာ ဆက်လက် ဖြစ်ပွားနေသော အခက်အခဲများ နှင့် ပေါ်ပေါက်လာသော စိန်ခေါ်မှုများအား ဥပမာများ ပေး၍ တင်ဆက် ဖော်ပြထားပါသည်။

၄။ လက်ရှိ အစီရင်ခံစာကို Myanmar Extractive Industries Transparency Initiative ၏ ဒေတာဘေ့ခ်များ၊ ကုမ္ပဏီ ကော်ပိုရိတ် မှတ်တမ်းများ၊ ယုံကြည်စိတ်ချရသော ရင်းမြစ်များမှ ကိုယ်တွေ့ သတင်းအချက်အလက်များ ပါရှိသော အများသိ ထုတ်ပြန်သော အစီရင်ခံစာများ၊ ဂြိုဟ်တု ဓာတ်ပုံများနှင့် ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ သုံးသပ်မှုတို့ အပါအဝင် ယုံကြည်စိတ်ချရသော ဆန်းစစ်လေ့လာနည်းဖြင့် စုဆောင်း၊ သုံးသပ်ထားသော အများဝင်ရောက်လေ့လာနိုင်သည့် အချက်အလက်များဖြင့် ပြင်ဆင်ရေးသားထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤအစီရင်ခံစာ အတွက် ပေးပို့တင်သွင်းကြရန် ပွင့်လင်းမြင်သာစွာ ဖိတ်ခေါ်ခဲ့ပြီး³ (၂၆ နိုင်ငံ၊ ကုမ္ပဏီ ၄၁ ခုနှင့် အဖွဲ့အစည်း ၁၁ ဖွဲ့တို့သည်) အမည်ပေးထားသော အဖွဲ့အစည်း အားလုံးကို မူကြမ်း ရေးဆွဲခြင်း

¹ <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/economic-interests-myanmar-military>.
² Ibid.
³ <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/2022/call-submissions-report-progress-and-challenges-regarding-recommendations>.

လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ဖြစ်နိုင်သမျှ အတိုင်းအတာအထိ ပါဝင်ရန် ဆက်သွယ်ခဲ့ပါသည်။ လက်ခံရရှိသော ပေးပို့တင်သွင်းမှု ၄၂ ခုကို လေးနက်စွာ စဉ်းစားသုံးသပ်ခဲ့ပါသည်။ ဘာသာရပ်ဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်သူများ၊ အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများမှ သက်ဆိုင်သူများနှင့် သတင်းမီဒီယာသမားများဖြင့် အဝေးမှ တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ထိုလျှို့ဝှက် အစည်းအဝေးများမှ မှတ်တမ်းမှတ်စုများကို ဖိုင်တွဲ သိမ်းဆည်းထားပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် စစ်တပ်က အာဏာသိမ်းပြီး နောက်ပိုင်း လူတစ်ဦးချင်းစီ ကြုံတွေ့နေရသည့် ဆိုးရွားလှသော လုံခြုံရေး အန္တရာယ်များကြောင့်⁴ OHCHR သည် အခြား ထည့်သွင်း စဉ်းစားမှုများထက် အပြန်အလှန် ဆွေးနွေးသူ အားလုံး၏ လုံခြုံရေးကို အဓိက ဦးစားပေးခဲ့ပါသည်။

၂။ အခင်းအကျင်း

က။ နောက်ခံ အကြောင်းအရာ

၅။ ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေး ကောင်စီက မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သော နိုင်ငံတကာ အချက်အလက် ရှာဖွေရေး မစ်ရှင်အား ခန့်အပ်တာဝန်ပေးသည့် ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ အမျိုးသား ဒီမိုကရေစီ အဖွဲ့ချုပ် ဦးဆောင်သော အစိုးရ တာဝန်ယူထားစဉ် ကာလ ဖြစ်ပြီး ၂၀၁၈ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် မစ်ရှင်အဖွဲ့သည် လုပ်ပိုင်ခွင့် အရ ထုတ်ပြန်သည့် အစီရင်ခံစာနှင့် အကြောင်းအရာ အလိုက် စာတမ်းများအား ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအရ အပ်နှင်းထားသော အခွင့်အာဏာများကို တပ်မတော်က ဆက်လက် ထိန်းသိမ်းထားသော်လည်း အမျိုးသား ဒီမိုကရေစီ အဖွဲ့ချုပ် ဦးဆောင်သော အစိုးရသည် ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းရေး၊ ကောင်းမွန်သော အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် စီးပွားရေး လွတ်လပ်မှု ပိုမို ရရှိရေးတို့အတွက် ပထမဆုံး ခြေလှမ်းများအား အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်ခဲ့သည်။

၆။ ထိုကာလအတွင်း တပ်မတော်သည် အကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်စေသည့် လှုံ့ဆော်တိုက်ခိုက်မှုများ ဦးဆောင် ပြုလုပ်ခဲ့ရာ ရိုဟင်ဂျာများအား ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ် နိုင်ငံအတွင်းသို့ တတိယ အကြိမ် အစုလိုက် အပြုံလိုက် ထွက်ပြေးကြရသဖြင့်⁵ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ တရားရုံးနှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ရာဇဝတ် ခုံရုံးများတွင် တရားရင်ဆိုင်နေရသည်။ တပ်မတော် တပ်ဖွဲ့များသည် လွန်ခဲ့သည့် ဆယ်စုနှစ်များအတွင်း အခြားတိုင်းရင်းသား လူနည်းစု အသိုင်းအဝန်းများကို ပစ်မှတ်ထား၍ အလားတူ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သော လုပ်ရပ်များအား ကျူးလွန်ခဲ့သည်။

၇။ တပ်မတော်သည် ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁ ရက်နေ့တွင် အာဏာသိမ်းပြီးနောက် မြန်မာနိုင်ငံ တဝှမ်းရှိ ပြည်သူများအပေါ် သက်ရောက်မှုရှိသော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှု များအား စနစ်တကျ ကျူးလွန်ခဲ့သည်။ ထိုချိုးဖောက်မှုများတွင် အရပ်ဘက်၊ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ အားလုံးအပေါ် လွှမ်းခြုံသက်ရောက်မှု ရှိသည်။ အချို့ ကျူးလွန်မှုများသည် လူသားမျိုးနွယ်အပေါ် ကျူးလွန်သည့် ရာဇဝတ်မှုများနှင့် ဆက်စပ်မှု ရှိသလို အချို့နေရာတွင် စစ်ရာဇဝတ်မှုများနှင့်ဆက်စပ်မှု ရှိနိုင်သည်ဟု ယုံကြည်ရန် ကျိုးကြောင်း

⁴ မြန်မာစစ်တပ်သည် ၂၀၂၁ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် အာဏာသိမ်းခဲ့သော်လည်း နိုင်ငံကို စုစည်းရန် ပျက်ကွက်ခဲ့သည်။

⁵ အစောပိုင်း ကာလ၌ ထိုသို့ အတင်းအဓမ္မ နှင်ထုတ်ခဲ့မှုသည် ၁၉၇၈ နှင့် ၁၉၉၁ - ၁၉၉၂ ခုနှစ် တို့တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။

ဆီလျော်သော အကြောင်းပြချက်များအား OHCHR က တွေ့ရှိခဲ့သည်။ ထိုအချက်များအား သီးခြား အစီရင်ခံစာတွင် ဖော်ပြထားပါသည်။⁶

ခ။ စီးပွားရေး မူဝါဒများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများ

၈။ ကာကွယ်ရေးဦးစီးချုပ် ဦးဆောင်သော “နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီ” အဖြစ်⁷ အသွင်ယူထားသော တပ်မတော်သည် ကိုရိုနာဗိုင်းရပ်စ်ရောဂါ (ကိုဗစ်-၁၉) ကပ်ရောဂါကြောင့် ဆိုးဝါးစွာ ခံစားနေရသော စီးပွားရေးကို နက်ရှိုင်းသော အကျပ်အတည်းအဖြစ်သို့ တွန်းပို့ခဲ့ပြီး ၂၀၂၀ ခုနှစ် မတ်လ နောက်ပိုင်းတွင် ဆင်းရဲမွဲတေမှုနှုန်း နှစ်ဆတိုးလာသည်ဟု ခန့်မှန်းရသည်။⁸ အမျိုးသား ဒီမိုကရေစီ အဖွဲ့ချုပ် အစိုးရ၏ နောက်ဆုံးအကြိမ် နှစ်အလိုက် ရသုံးမှန်းခြေ ငွေစာရင်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီသည် ၎င်း၏ ၂၀၂၂/၂၀၂၃ ရသုံးမှန်းခြေ ငွေစာရင်းတွင် ပညာရေး အသုံးစရိတ်အား (၈.၄ မှ ၇ ရာခိုင်နှုန်း)၊ ကျန်းမာရေး အသုံးစရိတ်အား (၄.၂ မှ ၂.၈ ရာခိုင်နှုန်း) နှင့် လူမှုဖူလုံရေး အသုံးစရိတ်အား (၀.၅ မှ ၀.၃ ရာခိုင်နှုန်း) အထိ လျှော့ချခဲ့စဉ်တွင် ကာကွယ်ရေး အသုံးစရိတ်ကို ၁၀ ရာခိုင်နှုန်းမှ ၁၂ ရာခိုင်နှုန်းအထိ တိုးမြှင့်ခဲ့သည်။

၉။ မြန်မာ့ ဘဏ္ဍာရေးကဏ္ဍသည် အကြမ်းမဖက် အာဏာဖီဆန်မှု လှုပ်ရှားမှုတွင် ပါဝင်သည့် ဘဏ္ဍာဝန်ထမ်းများနှင့် အင်တာနက်လိုင်း ဖြတ်တောက်ပိတ်ဆို့မှုများကြောင့် အစပိုင်းတွင် ထိခိုက်သက်ရောက်မှုများ ရှိခဲ့ပြီး ဘဏ္ဍာရေးတွင် အပ်ငွေများ ရယူသုံးစွဲမှုနှင့် ဆက်စပ်၍ မြန်မာနိုင်ငံတော် ဗဟိုဘဏ်မှ ထုတ်ပြန်သော နောက်ဆက်တွဲ ကန့်သတ်ချက်များနှင့် အာဏာသိမ်းမှုကြောင့် ဘဏ္ဍာရေးအား အယုံအကြည် မရှိဖြစ်လာကာ မြန်မာကျပ်ငွေတန်ဖိုး ကျဆင်းမှုကို တားဆီးကာကွယ်ရန် ရွှေနှင့် အမေရိကန် ဒေါ်လာ ဝယ်လိုအား မြင့်တက်လာသည်။

၁၀။ မြန်မာနိုင်ငံတော် ဗဟိုဘဏ်သည် မြန်မာကျပ်ငွေ တည်ငြိမ်စေရန် ရည်စူး၍ ၎င်း၏ အမေရိကန် ဒေါ်လာ အရန်ငွေများကို ကနဦး လေလံတင် ရောင်းချခဲ့သော်လည်း နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီသည် အမေရိကန် ဒေါ်လာနှင့် ကျပ်ငွေလဲနှုန်းကို အတည်တကျ ဖြစ်စေခြင်း^၉၊ နိုင်ငံခြားငွေ ကိုင်ဆောင်မှု အပေါ် အထွေထွေ ပိတ်ပင်တားမြစ်ခြင်း^{၁၀} နှင့် သွင်းကုန်ပို့ကုန် လိုင်စင်များ ရယူရန် လိုလာသည့် ကုန်စည်နှင့် ကုန်ပစ္စည်း အမျိုးအစား တိုးလာခြင်း^{၁၁} စသည်တို့ အပေါ် တဖြည်းဖြည်း မှီခိုလာရပါသည်။ နိုင်ငံခြားငွေ လဲလှယ်မှု

6 A/HRC/48/67; A/HRC/49/72; https://www.ohchr.org/sites/default/files/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session48/Documents/A_HRC_48_CRP2_EN.pdf.
7 <https://bangkok.ohchr.org/5902-2/>
8 <https://www.worldbank.org/en/country/myanmar/publication/myanmar-economic-monitor-july-2022-reforms-reversed>
9 မြန်မာနိုင်ငံတော် ဗဟိုဘဏ်၊ ညွှန်ကြားချက် ၄/၂၀၂၂ နှင့် သတင်းထုတ်ပြန်ချက် အမှတ် ၃၆/၂၀၂၂
10 မြန်မာနိုင်ငံတော် ဗဟိုဘဏ်၊ သတင်းထုတ်ပြန်ချက် အမှတ် ၁၂/၂၀၂၂၊ ညွှန်ကြားချက် ၅/၂၀၂၂၊ စာအမှတ် FE-1/69 နှင့် စာအမှတ် FE-1/754
11 https://www.vdb-loi.com/mm_publications/an-increasing-number-of-goods-are-now-subject-to-import-licensing/ နှင့် <https://www.commerce.gov.mm/en/category/%E1%80%95%E1%80%AD%E1%80%AF%E1%80%B7%E1%80%80%E1%80%AF%E1%80%94%E1%80%BA%E1%80%9E%E1%80%BD%E1%80%84%E1%80%BA%E1%80%B8%E1%80%80%E1%80%AF%E1%80%94%E1%80%BA%E1%80%94%E1>

စီးဆင်းခြင်း အပေါ် တင်းကျပ်သော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ ချမှတ်သည့် အခြား ရည်ရွယ်ချက်များတွင် နိုင်ငံခြား ကြွေးမြီ ဆပ်ရန်၊ အချို့ သတ်မှတ်ကုန်ပစ္စည်းများ တင်သွင်းရန်၊ စစ်ဘက်ဆိုင်ရာ ပစ္စည်းများနှင့် စစ်ထောက်ပံ့ရေး ပစ္စည်းများ ဝယ်ယူနိုင်ရန်နှင့် စစ်တပ်ပိုင် ကုမ္ပဏီများ¹² အတွက် နိုင်ငံခြား သွင်းအားစုများ ဝယ်ယူရန် စသည့် ရည်ရွယ်ချက်များ ပါဝင်ပြီး ၎င်းတို့အား လုပ်ဆောင်ရန် နိုင်ငံခြားငွေကြေးဖြင့် ပေးချေဖို့ လိုအပ်ပါသည်။

၁၁။ ထို့အပြင် နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီသည် နိုင်ငံခြားငွေ ရရှိရန် ကျောက်မျက်၊ သတ္တုနှင့် သစ် လေလံပွဲ အများအပြားကို ကျင်းပခဲ့သည်။¹³ နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီအတွက် နိုင်ငံခြားငွေ ရရှိစေသော အခြား ကဏ္ဍဆိုင်ရာ ရင်းမြစ်များတွင် နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများ အပါအဝင် ရေနံနှင့် သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့၊ သတ္တုတွင်း၊ ဆက်သွယ်ရေး လုပ်ငန်းနှင့် အကောက်ခွန်များ ပါဝင်သည်။

၁၂။ နိုင်ငံ့ အစိုးရ အဖြစ် နိုင်ငံတကာ အသိအမှတ်ပြုမှု ရရှိရန် ကြိုးပမ်းနေသော အမျိုးသား ဦးညွတ်ရေး အစိုးရသည်¹⁴ တာဝန်သိ စီးပွားရေးကို အားပေးရန်နှင့် စစ်တပ်ထံ ငွေကြေးစီးဆင်းမှု အပေါ် ကန့်သတ်ရန် တပြိုင်တည်း ရည်ရွယ်သည့် မူဝါဒအချို့ကို ထုတ်ပြန်ခဲ့ပါသည်။ ၎င်းတွင် တာဝန်သိ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုနှင့် ဆက်လက် လည်ပတ်နေသော စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများအား လမ်းညွှန်ချက်ပေးနေသည့် မဏ္ဍိုင်-သုံးရပ် ပါဝင်သော မူဘောင်တစ်ခု ပါဝင်ပါသည်။ ၎င်းမဏ္ဍိုင် သုံးရပ်မှာ လူမှုရေး အရ တာဝန်သိ လုပ်ငန်းရုတ်သိမ်းမှု မူဝါဒ၊ မြန်မာနိုင်ငံ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ကော်မရှင်က ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁ ရက်နေ့ နောက်ပိုင်းတွင် အတည်ပြုထားသော ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု စီမံကိန်းများ အားလုံးကို အသိအမှတ် မပြုရေးနှင့် လည်ပတ်နေသော ၎င်းစီမံကိန်းများအား ဥပဒေကြောင်းအရ အရေးယူရန် ခြိမ်းခြောက်ခြင်း မူဝါဒ၊ နှင့် အရေးယူ ပိတ်ဆို့ရေး မူဝါဒတို့ ဖြစ်ကြပါသည်။

၁၃။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် ကဏ္ဍ ၁၂ ခု၌ ဖက်စပ်လုပ်ငန်း သို့မဟုတ် တစ်ဦးတည်းပိုင် လုပ်ငန်းဖြင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ပိုင်ခွင့် ရှိနေပါသည်။¹⁵ သယံဇာတ တူးဖော်ထုတ်ယူသည့် နိုင်ငံပိုင် လုပ်ငန်းများသည် စီးပွားရေးတွင် နှိုင်းယှဉ်ပါက အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်နေပြီး ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် ဂျီဒီပီ၏ ၇ ရာခိုင်နှုန်းခန့် ပံ့ပိုးနိုင်ခဲ့ပါသည်။ သို့သော် ယခုအခါ နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီ ထိန်းချုပ်မှု အောက်တွင် အစိုးရ ရသုံးမှန်းခြေ ငွေစာရင်း အတွက် အကြီးဆုံး ပံ့ပိုးပေးသော နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်း ဖြစ်သည့် မြန်မာ့ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်း အပါအဝင် နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်း

80%BE%E1%80%84%E1%80%BA%E1%80%B7%E1%80%95%E1%80%90%E1%80%BA%E1%80%9E%E1%80%80%E1%80%BA%E1%80%9E%E1%80%B1%E1%80%AC-%E1%80%9E%E1%80%90%E1%80%84%E1%80%BA%E1%80%B8%E1%80%9C%E1%80%BD%E1%80%BE%E1%80%AC.

¹² စစ်တပ်ပိုင် စီးပွားရေးတွင် မြန်မာ စီးပွားရေး ကော်ပိုရေးရှင်းနှင့် မြန်မာ့ စီးပွားရေး ဦးပိုင် လီမိတက် အပြင် ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းခွဲများ ပါဝင်သည်။
¹³ ဥပမာ၊ မြန်မာ့အလင်း၊ အတွဲ ၈၊ အမှတ် ၉၊ ၂၈ ရက်၊ ဩဂုတ်လ ၂၀၂၁ ခုနှစ်နှင့် အတွဲ ၈၊ အမှတ် ၇၀၊ ၂၈ ရက်၊ ဇွန်လ ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ နှင့် <https://www.mte.com.mm/index.php/en/announcements/1433-1152022-02>
¹⁴ A/HRC/48/67, အပိုဒ် ၇၀-၇၂
¹⁵ နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများ ဥပဒေ၊ ၁၉၈၉ ခုနှစ်

အများစုသည် သီးခြားရပ်တည်သော စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများ အဖြစ် ရပ်တည်သည်ထက် ဝန်ကြီးဌာနများအတွင်း လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်နေသော ဌာနများအဖြစ် လုပ်ဆောင်နေကြပါသည်။¹⁶

၁၄။ မြန်မာ့ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်း၊ မြန်မာ့သစ်လုပ်ငန်းနှင့် မြန်မာ့ ကျောက်မျက်ရတနာ လုပ်ငန်း အပါအဝင် အရေးကြီးဆုံး နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းအချို့သည် ကုန်ပစ္စည်းများကို နိုင်ငံတကာဈေးကွက်တွင် အမေရိကန် ဒေါ်လာ နှင့်/သို့မဟုတ် ယူရိုဖြင့် ရောင်းဝယ်နေသောကြောင့် ၎င်းနိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် နိုင်ငံခြားငွေ အသားတင် တင်သွင်းသည့် အဖွဲ့အစည်းများ¹⁷ ဖြစ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာ့စီးပွားရေးဘဏ်တွင် သိမ်းဆည်းထားသည့် ငွေစာရင်းများအပြင်¹⁸ ဖော်ပြပါ နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည်လည်း မြန်မာ့နိုင်ငံခြား ကုန်သွယ်မှုဘဏ်နှင့် ကမ်းလွန် ငွေစာရင်းများ ရှိသည်။¹⁹ အဆိုပါ မြန်မာ့ နိုင်ငံခြား ကုန်သွယ်မှုဘဏ်၏ (နိုင်ငံခြားငွေ) Nostro ဘဏ်စာရင်းများကို တစ်ကမ္ဘာလုံးရှိ သက်ဆိုင်ရာ ဘဏ် ၅၀ ကျော်တွင် ဖွင့်လှစ်သိမ်းဆည်းထားသည်။²⁰ နိုင်ငံခြားငွေ ရရှိမှုများကို ယေဘုယျအားဖြင့် အုပ်ထိန်းဘဏ်များတွင် ကမ်းလွန်ငွေစာရင်းများဖြင့် အပ်နှံထားကြပြီး မြန်မာ့ စီးပွားရေးဘဏ်ရှိ နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများ၏ ကျပ်ငွေစာရင်းများကို တချိန်တည်း ထည့်သွင်းထားသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသို့ မည်သည့် နိုင်ငံခြားငွေမှ တိုက်ရိုက် ဝင်ရောက်ခြင်း မရှိပေ။

၃။ အကြံပြုတိုက်တွန်းချက်များအား အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှု

၁၅။ မစ်ရှင်အဖွဲ့၏ ၂၀၁၉ ခုနှစ်ထုတ် စာတမ်းတွင် တပ်မတော်သည် ၎င်း၏ လုပ်ငန်းဆောင်တာများနှင့် ဝန်ထမ်းများအား ပံ့ပိုးနိုင်ရန် ငွေကြေး အရင်းအမြစ်များ လုံခြုံစေရေး အတွက် ၎င်း၏ စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများအား အသုံးပြုနေကြောင်း၊ တာဝန်ခံမှုနှင့် အရပ်သား ကြီးကြပ်မှုတို့မှ ၎င်းတို့ကိုယ်ကို တားဆီးကာကွယ်ထားကြောင်း မစ်ရှင် အဖွဲ့က အခိုင်အမာ ဖော်ပြထားသည်။ ထိုစာတမ်းတွင် ကော်ပိုရိတ် လုပ်ငန်းအဖွဲ့အစည်းများသည် စစ်တပ်၏ လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများနှင့် ရာဇဝတ်မှုများအား ပံ့ပိုးကူညီရေး သို့မဟုတ် ထိုချိုးဖောက်မှုများမှ အကျိုးအမြတ် ရရှိရေး အတွက် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် အခန်းကဏ္ဍများကိုလည်း ရည်ညွှန်း ဖော်ပြထားပါသည်။ မစ်ရှင်သည် တပ်မတော် စီးပွားရေးအရ အထီးကျန်စေရန် တောင်းဆိုထားကာ လမ်းပြမြေပုံ တစ်ရပ် အဖြစ် သက်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်း ခုနှစ်ဖွဲ့ကို ပစ်မှတ်ထားကာ အရေးယူ ဆောင်ရွက်ချက် ခြောက်ချက်အား အကောင်အထည်ဖော်ရန် အကြံပြုတိုက်တွန်းချက်များအား ထုတ်ပြန်ထားပြီး ၎င်းတို့အား အောက်တွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဆွေးနွေးထားပါသည်။ အကြံပြုချက်များအား အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်မှုနှင့် ဆက်စပ်၍ အချို့ တိုးတက်မှုများ ရှိသော်လည်း သိသာထင်ရှားသော

¹⁶ <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/28392/119855-PER-P159067-PUBLIC-v2-main-report-PERSepcleanwithnewcover.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (စာမျက်နှာ ၁၁)
¹⁷ https://resourcegovernance.org/sites/default/files/documents/state-owned-economic-enterprise-reform-in-myanmar_0.pdf (စာမျက်နှာ ၃၀)
¹⁸ <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/28392/119855-PER-P159067-PUBLIC-v2-main-report-PERSepcleanwithnewcover.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (စာမျက်နှာ ၁၁)
¹⁹ https://resourcegovernance.org/sites/default/files/documents/state-owned-economic-enterprise-reform-in-myanmar_0.pdf (စာမျက်နှာ ၃၀)
²⁰ Ibid.

လစ်ဟာချက်များ ရှိနေဆဲ ဖြစ်ကာ ၎င်းတို့သည် အာဏာသိမ်းပြီးနောက် ပိုမို အရေးကြီးသည့် အချက်များ ဖြစ်လာကြောင်း ဤဆွေးနွေးချက်များက ဖော်ပြနေပါသည်။

က။ အရေးယူ ပိတ်ဆို့မှုများ

၁၆။ လုံခြုံရေးကောင်စီသည် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေ ချိုးဖောက်မှုများ အတွက် တာဝန်ရှိသော တပ်မတော် အကြီးတန်းအရာရှိများနှင့် စစ်တပ်ပိုင် ကုမ္ပဏီများအပေါ် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ပိတ်ဆို့ အရေးယူမှုများအား ပစ်မှတ်ထား ဆောင်ရွက်ရန် မစ်ရှင်အဖွဲ့က အကြံပြု တိုက်တွန်းထားပါသည်။ သို့သော် အဆိုပါ အကြံပြုချက်များကို ယနေ့တိုင် အရေးယူဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိသေးပေ။ ပိတ်ဆို့ အရေးယူမှုများကို ရှောင်လွှဲရန် အတွက် အကျိုးဆောင်သူများ သို့မဟုတ် ကိုယ်စားလှယ်များ အဖြစ် ဆောင်ရွက်တတ်သည့် နေရာများ ဖြစ်သော စစ်ဘက်ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစုများနှင့် လုပ်ငန်းခွဲများ၏ ပိုင်ရှင်များ၊ စစ်တပ်နှင့် ၎င်း၏ စစ်ဆင်ရေးများအား ပံ့ပိုးကူညီနေသော သို့မဟုတ် ၎င်းမှ စီးပွားရေးအရ အကျိုးအမြတ် ရရှိနေသော တရားဝင် လူပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် တပ်မတော် မိသားစုဝင်များနှင့် အပေါင်းအသင်းများ အပေါ် ပစ်မှတ်ထား၍ လူပုဂ္ဂိုလ်အလိုက် အရေးယူပိတ်ဆို့ရန်၊ ခရီးသွားလာခွင့် ပိတ်ပင်ရန်နှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုဥစ္စာ ပစ္စည်းများ သိမ်းဆည်းရန် အလားတူ အကြံပြုတိုက်တွန်းချက်များအား နိုင်ငံအစိုးရများထံ²¹ ပေးပို့ထားပါသည်။

၁၇။ မစ်ရှင်အဖွဲ့က ပထမဆုံး အစီရင်ခံစာအား မထုတ်ပြန်မီ သို့မဟုတ် ထုတ်ပြန်ပြီး များမကြာမီ အချိန်အတွင်း သြစတြေးလျ၊ ကနေဒါနှင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု သာမက ဥရောပသမဂ္ဂ အပါအဝင် နိုင်ငံ အများအပြားသည် ၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် လူပုဂ္ဂိုလ် အချို့အား အရေးယူ ပိတ်ဆို့ခဲ့ပါသည်။²² အမေရိကန်နိုင်ငံသည်လည်း မြန်မာစစ်ဘက်ဆိုင်ရာ တပ်ဖွဲ့ နှစ်ဖွဲ့ကို ဒဏ်ခတ် အရေးယူခဲ့ပြီး ကနေဒါနိုင်ငံသည် အထူးသဖြင့် မြန်မာ့နိုင်ငံခြား ကုန်သွယ်မှုဘဏ် အပြင် အခြား အရေးယူ ပိတ်ဆို့မှုများအား ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။

၁၈။ ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ မှစ၍ ကနေဒါ၊ ဗြိတိန်၊ မြောက်အိုင်ယာလန်နှင့် အမေရိကန် ပြည်ထောင်စုတို့အပြင် ဥရောပသမဂ္ဂ၏ အရေးယူ ပိတ်ဆို့မှုနှင့် သဘောထား တိုက်ဆိုင်သော နိုင်ငံများနှင့် ဥရောပသမဂ္ဂ တစ်ခုလုံးသည် ထပ်တိုး အရေးယူ ပိတ်ဆို့မှုများ၊ တခါတရံတွင် ညှိနှိုင်းပေါင်းစပ်၍ အရေးယူ ပိတ်ဆို့မှုများ ချမှတ်ခဲ့သည်။ လူပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦးချင်းစီ အပေါ် ပိတ်ဆို့အရေးယူမှုများအား အဆင့်မြင့် တပ်မတော် အရာရှိ အဖွဲ့ဝင်များ၊ ၎င်းတို့၏ မိသားစုများ၊ နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီမှ ခန့်အပ်ထားသော “ဝန်ကြီးများ”နှင့် အခြား အရာထမ်းများကိုသာ အဓိက ပစ်မှတ်ထား ချမှတ်ခဲ့သည်။

၁၉။ (မြန်မာ စီးပွားရေး ကော်ပိုရေးရှင်းနှင့် မြန်မာ့ စီးပွားရေး ဦးပိုင် လီမိတက်) ကဲ့သို့ တပ်ပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းစုများ၊ မြန်မာ့ စစ်မှုထမ်းဟောင်း အဖွဲ့နှင့် မြန်မာ့ ကျောက်မျက်ရတနာ လုပ်ငန်းနှင့် မြန်မာ့သစ်လုပ်ငန်း အပါအဝင် နိုင်ငံပိုင်စီးပွားရေး လုပ်ငန်းအချို့ကိုလည်း ပစ်မှတ်ထား၍ ပိတ်ဆို့အရေးယူမှုများ ချမှတ်ထားပါသည်။ ထို့အပြင် အမှတ် ၁ သတ္တုတွင်း လုပ်ငန်းနှင့် မြန်မာ့ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းတို့အား ဥရောပသမဂ္ဂက ပိတ်ဆို့

²¹ <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/economic-interests-myanmar-military>.
²² A/HRC/39/64.

အရေးယူထားပါသည်။²³ မြန်မာ့ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်း အပေါ် နိုင်ငံတကာမှ ပိတ်ဆို့ အရေးယူမှုများကြောင့် သက်ရောက်မှု အချို့ ရှိသည် ဟူသည့် ကိုးကားညွှန်းဆိုချက်များ ရှိပါသည်။ မြန်မာ့ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းသည် Shwe စီမံကိန်းမှ ဓာတ်ငွေ့ ငွေပေးချေမှုများ မပြုနိုင်ကြောင်းကို ၂၀၂၂ ခုနှစ်၊ ဖေဖဝါရီလတွင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဘဏ်ကြီး တစ်ခုမှ အကြောင်းကြားခဲ့ပြီး အဆိုပါငွေကြေးများကို အကာအကွယ်ပေးထားသည့် ငွေစာရင်း တစ်ခုအတွင်း ထားရှိမည် ဖြစ်ကြောင်း သိရသည်။ မြန်မာ့ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းသည် ပိတ်ဆို့အရေးယူမှုများအား ရှောင်ရှားရန် ၎င်း၏ ငွေပေးချေမှု ညွှန်ကြားချက်များကို ပြောင်းလဲဖို့ ကြိုးပမ်းနေဖွယ်ရှိကြောင်း သိရသည်။

၂၀။ IGE Group၊ ဝမ်ပေါင် သတ္တုတွင်း တူးဖောက်ရေး ကုမ္ပဏီ၊ King Royal Technologies ကုမ္ပဏီလီမိတက်၊ Htoo Group နှင့် KT Services & Logistics ကုမ္ပဏီလီမိတက် အပါအဝင် အချို့ကုမ္ပဏီများသည် စစ်တပ်ကို ဘဏ္ဍာငွေကြေး သို့မဟုတ် အခြား ပံ့ပိုးကူညီမှုများ ပေးသည့် အတွက် တရားစီရင်ရေး အဖွဲ့အစည်း တစ်ခု သို့မဟုတ် တစ်ခုထက်ပိုသော အဖွဲ့အစည်းများက ထိုကုမ္ပဏီများကို ဒဏ်ခတ်အရေးယူထားသည်။ အမေရိကန်နိုင်ငံသည် အဆိုပါ နောက်ဆုံး ကုမ္ပဏီနှစ်ခု၏ ထိပ်တန်း အမှုဆောင် အရာရှိများကို ဒဏ်ခတ်အရေးယူခဲ့သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် အထူး သတ်မှတ်မထားသော်လည်း ပိတ်ဆို့အရေးယူ ခံရသော လူပုဂ္ဂိုလ်များ သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းများက အများစုပိုင်ဆိုင်သည့် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများအပေါ် ပိတ်ဆို့အရေးယူမှုများအား အလိုအလျောက် ချမှတ်လေ့ရှိသည်။ အမေရိကန် ပြည်ထောင်စုသည် ၎င်းနိုင်ငံ၏ ဘဏ္ဍာရေး စနစ်မှ တဆင့် အမေရိကန် ဒေါ်လာဖြင့် ငွေပေးချေမှု အများစု အပေါ်လည်း ပိတ်ဆို့အရေးယူလေ့ရှိသည်။ တမူထူးခြားစွာပင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် နယူးယောက်တွင် သိမ်းဆည်းထားသည့် မြန်မာနိုင်ငံတော် ဗဟိုဘဏ်၏ ခန့်မှန်းခြေ ဒေါ်လာ ၁ ဘီလီယံခန့်ရှိ အရန်ငွေအား ထိန်းချုပ်ခဲ့သည်။²⁴

၂၁။ အိမ်နီးချင်း နိုင်ငံများနှင့် အရှေ့တောင် အာရှနိုင်ငံများ အသင်းမှ နိုင်ငံများ အထူးသဖြင့် ဒေသတွင်း ဘဏ္ဍာရေး အချက်အချာဖြစ်သော စင်ကာပူနိုင်ငံ၏ အရေးမယူခြင်းကြောင့် ပိတ်ဆို့အရေးယူမှုများ၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကို ဆွေးနွေးသူများက စိုးရိမ်တကြီး ထုတ်ဖော်ပြောဆိုကြသည်။²⁵ သြစတြေးလျ၊ ဂျပန်နှင့် ကိုရီးယား သမ္မတနိုင်ငံတို့သည် အာဏာသိမ်းမှုအား ရှုတ်ချသော်လည်း ဘဏ္ဍာရေး ဆိုင်ရာ အရေးယူ ပိတ်ဆို့မှု အသစ်များအား အခြားနိုင်ငံများ လတ်တလော ချမှတ်သကဲ့သို့ အရေးယူ ချမှတ်ခြင်း မရှိသေးပေ။

၂၂။ ထိရောက်မှု မရှိသော ပိတ်ဆို့အရေးယူမှုများသည် စစ်တပ်အား ဘဏ္ဍာဝင်ငွေများဖြင့် ဆက်လက် ပံ့ပိုးပေးနေပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဥရောပ ကော်မရှင်သည် မြန်မာ့ကျွန်းသစ်အား သင့်လျော်သော စည်းမျဉ်းများနှင့် မကိုက်ညီကြောင်း ၂၀၁၈ ခုနှစ် နောက်ပိုင်း သတ်မှတ်ခဲ့ကာ

²³ ပြဿနာ ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော ခြွင်းချက်များရှိနိုင်ပါသည်။ - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R0401-20220423>.
²⁴ <https://home.treasury.gov/system/files/126/14014.pdf>; နှင့် <https://www.reuters.com/article/us-myanmar-politics-usa-fed-exclusive-idUSKCN2AW2MD>
²⁵ စင်ကာပူနိုင်ငံသည် ၎င်း၏ ဘဏ္ဍာရေး အဖွဲ့အစည်းများကို ငွေကြေးခဝါချမှုအန္တရာယ်များ လျော့ပါးစေရန်နှင့် တရားမဝင် လုပ်ဆောင်မှုများမှ ရန်ပုံငွေများအား တားမြစ်ခြင်း အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံ အခြေအနေနှင့် ပတ်သက်၍ တိုးမြှင့်သတိပေးချက် ချမှတ်ထားကြောင်း မှတ်ချက်ပေးခဲ့ပါသည်။

၎င်းအား ဆက်လက် ခံယူကျင့်သုံးဆဲ ဖြစ်ပြီး²⁶ ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် (သစ်ထုတ်ယူခြင်းနှင့် သစ်ရောင်းချခြင်းတွင် တရားဝင် ကုန်သွယ်ခွင့်ရှိသည့် တစ်ခုတည်းသော အဖွဲ့အစည်း ဖြစ်သည့်) မြန်မာ့သစ်လုပ်ငန်းကို ပိတ်ဆို့ အရေးယူခဲ့ပါသော်လည်း²⁷ ယူရိုငွေ တန်ဖိုး ၁၉ သန်း နီးပါး ရှိသော မြန်မာ့ကျွန်းသစ်သည် ဥရောပသမဂ္ဂ အထူးသဖြင့် အီတလီ နိုင်ငံသို့ ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ နောက်ပိုင်း ဝင်ရောက်နေဆဲ ဖြစ်သည်။²⁸ အမေရိကန် နိုင်ငံသည် မြန်မာ့သစ် လုပ်ငန်းအား ပိတ်ဆို့ အရေးယူထားသော်လည်း အမေရိကန် နိုင်ငံသို့ မြန်မာနိုင်ငံမှ သစ်တင်ပို့မှု ခြောက်ဆယ့်ငါးကြိမ် ဝင်ရောက်ခဲ့ပြီး ကနေဒါ၊ ဆွစ်ဇာလန်နှင့် ဗြိတိန် နိုင်ငံအတွင်းသို့ သစ်ပမာဏာ အနည်းအကျဉ်း ဝင်ရောက်နေဆဲ ဖြစ်သည်။²⁹

၂၃။ အရေးယူ ပိတ်ဆို့များ ချမှတ်ရာတွင် မြန်မာလူထု အပေါ် ထိခိုက်သက်ရောက်မှု လျော့နည်းသမျှ လျော့နည်းရန် ဆောင်ရွက်ရမည် ဖြစ်ပြီး အထူးသဖြင့် အရေးယူ ပိတ်ဆို့မှုများသည် မြန်မာ စစ်တပ်၏ နိုင်ငံခြားငွေ သုံးစွဲခွင့်ကို ပစ်မှတ်ထားသင့်ပါသည်။ သို့သော် လက်ရှိ အချိန်အထိ ကနေဒါ နိုင်ငံသာလျှင် ပင်မ ကြားခံနိုင်ငံခြားငွေ လဲသည့် နေရာ ဖြစ်သည့် မြန်မာ့ နိုင်ငံခြား ကုန်သွယ်မှုဘဏ်နှင့် ၎င်းဘဏ်အပေါ် ပိတ်ဆို့အရေးယူမှုအား ရှောင်ကွင်းရန် အသုံးပြုနိုင်သည့် မြန်မာ့ ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုနှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး ဘဏ်တို့အား ပိတ်ဆို့ အရေးယူထားပါသည်။ အခြားနိုင်ငံများ အပေါ် မကြာသေးမီက ချမှတ်ခဲ့သည့် ဘဏ်လုပ်ငန်း ဆိုင်ရာ ပိတ်ဆို့ အရေးယူမှုများမှ စံနမူနာ ယူရလျှင် မြန်မာ့ နိုင်ငံခြားကုန်သွယ်မှုဘဏ်နှင့် မြန်မာ့ ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုနှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး ဘဏ်တို့ အပေါ် ပစ်မှတ်ထား ပိတ်ဆို့ အရေးယူမှုများသည် အကန့်အသတ် ရှိသော ဒုတိယတန်းစား သက်ရောက်မှုများနှင့် အတူ တစ်နှစ်လျှင် အမေရိကန် ဒေါ်လာ ၂ ဘီလီယံ အထိ စစ်တပ်မှ ဆုံးရှုံးနိုင်ကြောင်း စီးပွားရေး ပညာရှင်များ၏ ယုံကြည်ရလောက်သော ဆန်းစစ်လေ့လာချက် တစ်ရပ်က ဖော်ပြနေပါသည်။ မြန်မာ့ ရေနံနှင့် သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းသည် ကမ်းလွန် ပင်လယ်ပြင်နှင့် ပိုက်လိုင်း စီမံကိန်းများမှ နှစ်စဉ် အမေရိကန် ဒေါ်လာ ၁.၅ ဘီလီယံ ရရှိနိုင်ပြီး ၎င်း၏ သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့မှ ဝင်ငွေသည် နိုင်ငံ၏ နိုင်ငံခြား ငွေလဲလှယ်မှု ဝင်ငွေ၏ ၅၀ ရာခိုင်နှုန်း အထိ ရှိပါသော်လည်း ၂၀၂၂ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ အထိ မြန်မာ့ ရေနံနှင့် သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းအား ဥရောပ သမဂ္ဂ သာလျှင် ပိတ်ဆို့အရေးယူထားပါသည်။³⁰

ခ။ လက်နက် ရောင်းဝယ်တင်ပို့မှု အပေါ် ပိတ်ဆို့အရေးယူခြင်း

၂၄။ မြန်မာနိုင်ငံသို့ တင်ပို့သော လက်နက်များအားဖြင့် ရာဇဝတ်မှုများ ကျူးလွန်ခြင်း သို့မဟုတ် ကျူးလွန်ရာတွင် အထောက်အပံ့ ဖြစ်ခြင်း ရှိနိုင်သလို ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လုံခြုံရေးကို ထိခိုက်စေသည့် လွန်စွာ ကြီးလေးသော ဘေးအန္တရာယ် ဖြစ်စေနိုင်သည်ကို ထောက်ရှုသုံးသပ်သည့်

²⁶ <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/core/api/front/document/39135/download>.
²⁷ အီတလီနိုင်ငံနှင့် ဥရောပသမဂ္ဂတို့သည် ထိုကိစ္စအား ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနေကြောင်း မှတ်ချက်ပြုခဲ့ပါသည်။
²⁸ https://www.forest-trends.org/wp-content/uploads/2022/03/Forest-Trends_Myanmars-Timber-Trade-One-Year-Since-the-Coup.pdf (စာမျက်နှာ ၁၂)
²⁹ https://www.forest-trends.org/wp-content/uploads/2022/03/Forest-Trends_Myanmars-Timber-Trade-One-Year-Since-the-Coup.pdf (စာမျက်နှာ ၁၃-၁၄)
³⁰ <https://www.pwyp.org/wp-content/uploads/2021/06/Financing-the-Military-in-Myanmar.pdf>.

အတွက် နိုင်ငံများ အနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံသို့ လက်နက်များ တင်ပို့ခြင်း မပြုသင့်ကြောင်း မစ်ရှင်အဖွဲ့က အကြံပြုတိုက်တွန်းခဲ့ပါသည်။³¹

၂၅။ ထို့အပြင် လုံခြုံရေးကောင်စီသည် လက်နက် ရောင်းဝယ်တင်ပို့မှု အပေါ် ပိတ်ဆို့ အရေးယူရေး ပြဋ္ဌာန်းရန်နှင့် နိုင်ငံများသည်လည်း လက်နက်တင်ပို့မှုအား ပိတ်ဆို့အရေးယူရာတွင် လက်တွေ့ ဆောင်ရွက်ကြရန် မစ်ရှင်က အကြံပြုတိုက်တွန်းပါသည်။³² ကုလသမဂ္ဂ လုံခြုံရေး ကောင်စီသည် ဤကိစ္စနှင့် ဆက်စပ်၍ ဆုံးဖြတ်ချက် မချမှတ်သေးပေ။ သို့သော် ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေ ညီလာခံ ဆုံးဖြတ်ချက် အမှတ် ၇၅/၂၈၇ တွင် မြန်မာနိုင်ငံ အတွင်းသို့ လက်နက်များ စီးဆင်းမှုကို တားဆီးပိတ်ပင်ရန် နိုင်ငံများအား တောင်းဆိုခဲ့သည်။ မစ်ရှင်၏ အစီရင်ခံစာ³³အား မထုတ်ပြန်မီ နိုင်ငံပေါင်း လေးဆယ့် နှစ်နိုင်ငံက လက်နက် တင်ပို့ရောင်းချမှု ပိတ်ပင်ထားပြီး အာဏာသိမ်းပြီးနောက်တွင် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်၊ ဘရာဇီး၊ ဟွန်ဒူးရပ်စ်၊ အစ္စရေး၊ ဂျပန်၊ ကိုရီးယား သမ္မတနိုင်ငံနှင့် ဥဇဘက်ကစ္စတန် နိုင်ငံတို့က မြန်မာနိုင်ငံသို့ လက်နက် ထောက်ပံ့တင်ပို့ခြင်း မပြုကြောင်း သို့မဟုတ် နောင်တွင် ထောက်ပံ့မည် မဟုတ်ကြောင်း ထုတ်ပြန်ကြေညာခဲ့သည်။³⁴

၂၆။ မစ်ရှင်၏ တွေ့ရှိချက်များ အရ နိုင်ငံအများအပြားသည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ စစ်လက်နက်များနှင့် စစ်လက်နက် ဆိုင်ရာ ဆက်စပ် ပစ္စည်းများအား လွှဲပြောင်းပို့ဆောင်မှုကို ခွင့်ပြုခဲ့ကြောင်းနှင့် ထောက်ပံ့ ကူညီခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။ ထိုကိစ္စရပ်အား ကုလသမဂ္ဂအနေဖြင့် ဆက်လက် စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် မစ်ရှင်က အကြံပြု တိုက်တွန်းထားပါသည်။³⁵ မြန်မာနိုင်ငံ လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ကိုယ်စားလှယ်သည် ထိုကိစ္စနှင့် ဆက်စပ်၍ ဆောင်ရွက်ခဲ့ပါသည်။ မစ်ရှင်၏ စာတမ်းကို ထုတ်ပြန်ပြီး နောက်ပိုင်း နိုင်ငံအများအပြားသည် စစ်လက်နက် တင်ပို့ရွှေ့ပြောင်းပေးမှုအား ဆိုင်းငံ့ထားပုံ ရပါသည်။ သို့သော် အစ္စရေးနှင့် ကိုရီးယား သမ္မတနိုင်ငံတို့သည် ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် ရေတပ်သင်္ဘောများကို လွှဲပြောင်းပေးခဲ့ကြောင်း သတင်းရရှိပါသည်။ ယူကရိန်း နိုင်ငံ၏ စစ်လက်နက် ထောက်ပံ့မှုသည် ၂၀၂၀ ခုနှစ်အထိ ဆက်လက်ရှိနေပြီး ဘီလာရစ် နိုင်ငံသည် ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် တိုက်ခိုက်ရေး ရဟတ်ယာဉ်များကို ထောက်ပံ့ပေးခဲ့ပါသည်။ ဖော်ပြပါ နိုင်ငံများသည် ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဖေဖဝါရီလ နောက်ပိုင်း စစ်လက်နက်များ ထောက်ပံ့ပေးပုံ မပေါ်ပေ။³⁶

၂၇။ စစ်တပ်သည် အရပ်သားပြည်သူ တည်ရှိနေထိုင်သည့် ဒေသများတွင် အရပ်ဖက် စစ်ဖက် ပစ်မှတ်များအား ခွဲခြားသတ်မှတ်ခြင်း မရှိဘဲ ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှုများ ပြုခဲ့မှု³⁷ အပါအဝင် နယ်မြေ ထိန်းချုပ်မှု ရရှိရေး အတွက် ကြိုးပမ်းရာတွင် လေကြောင်းအင်အား အပေါ် ကြီးစွာ ဆက်လက် အားပြုမှီခိုလျက် ရှိသလို ငြိမ်းချမ်းစွာ ဆန့်ကျင်ဆန္ဒပြသူများ အပါအဝင် အခြား

³¹ A/HRC/39/64, အပိုဒ် ၁၁၄ နှင့် <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/economic-interests-myanmar-military>
³² <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/economic-interests-myanmar-military>.
³³ Ibid.; နှင့် <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc49crp1-conference-room-paper-special-rapporteur-enabling-atrocities>
³⁴ <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc49crp1-conference-room-paper-special-rapporteur-enabling-atrocities>.
³⁵ <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/economic-interests-myanmar-military>.
³⁶ <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc49crp1-conference-room-paper-special-rapporteur-enabling-atrocities>.
³⁷ A/HRC/48/67 အပိုဒ် ၆၊ ၅၉ နှင့် A/HRC/49/72 အပိုဒ် ၄

ပစ်မှတ်များကိုလည်း အမြောက်လက်နက်ကြီးများ အသုံးပြု၍ ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်ခဲ့ပါသည်။³⁸ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ဥပဒေများအား ချိုးဖောက်ရာတွင် အထောက်အပံ့ ဖြစ်စေသည့် စစ်လက်နက် ပစ္စည်းများအား ပို့ဆောင်လွှဲပြောင်းပေးခြင်းသည် အချို့အခြေအနေများတွင် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများအား အထောက်အပံ့ ပေးခြင်း သို့မဟုတ် အကူအညီ ပေးခြင်း သဘောဆောင်သည့် အတွက် စစ်လက်နက် ထောက်ပံ့သော နိုင်ငံများ အနေဖြင့် တာဝန်ယူမှု ခံရပါမည်။³⁹ ထို့အပြင် ထိုသို့သော စက်လက်နက် ပို့ဆောင်မှုများသည် နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံသား အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ ပဋိညာဉ်စာချုပ်⁴⁰၊ ၁၉၄၉ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၁၂ ရက်နေ့တွင် သဘောတူခဲ့သည့် ဂျီနီဗာ သဘောတူညီ စာချုပ်⁴¹ နှင့် လက်နက်ကုန်သွယ်မှု သဘောတူ စာချုပ်⁴² အောက်ရှိ စာချုပ်ပါ တာဝန်ဝတ္တရားများအား ချိုးဖောက်ရာ ကျသည့် အတွက် စက်လက်နက် ပို့ဆောင်ပေးသော နိုင်ငံများ၏ တာဝန်ယူမှု ခံရပါမည်။

၂၈။ နိုင်ငံများအပြားသည် အာဏာသိမ်းမှု ဖြစ်ပွားပြီးနောက် မြန်မာစစ်တပ်အတွက် သေစေလောက်သော လက်နက်အမျိုးမျိုးအား ထောက်ပံ့ပေးခြင်း သို့မဟုတ် ပံ့ပိုးကူညီခြင်းတို့ကို ဆက်လက် ဆောင်ရွက်နေဆဲ ဖြစ်သည်။ ရုရှားဖက်ဒရေးရှင်း နိုင်ငံသည် တိုက်လေယာဉ်များ တင်ပို့ခဲ့ပြီး သံချပ်ကာယာဉ်များကိုလည်း လွှဲပြောင်းပို့ဆောင်ခဲ့ကာ လက်နက် သဘောတူညီချက် အသစ်များကိုလည်း ထုတ်ပြန်ကြေညာခဲ့သည်။⁴³ မြန်မာနိုင်ငံတစ်ဝှမ်းတွင် အနည်းဆုံး လူပေါင်း (၁၃၀) သေဆုံးခဲ့သော ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ တပ်မတော်နေ့တွင်⁴⁴ ရုရှားဖက်ဒရေးရှင်း၏ ဒုတိယ ကာကွယ်ရေး ဝန်ကြီးသည် စစ်တပ် အခမ်းအနားသို့ တက်ရောက်ခဲ့ပြီး စစ်ရေးနည်းပညာ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများအား ဆွေးနွေးခဲ့ပါသည်။ ၂၀၂၂ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လတွင် စစ်ဦးစီးချုပ်သည် ရုရှား ဖက်ဒရေးရှင်း နိုင်ငံသို့ သွားရောက်ခဲ့ပြီး စစ်ရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် စွမ်းအင်ဆိုင်ရာ ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်မှုကို မြှင့်တင်ရန် ဆွေးနွေးခဲ့သည်။⁴⁵ ဆားဘီးယား နိုင်ငံသည် ၂၀၂၀ ခုနှစ် ကတည်းက ဒုံးကျည်များနှင့် အမြောက်လက်နက်ကြီး ကျည်များအား တင်ပို့ခဲ့ပြီး ယုံကြည်ရလောက်သည့် သတင်းအချက်အလက်များ အရ အာဏာသိမ်းပြီးနောက် စစ်လက်နက် တင်ပို့မှု အနည်းဆုံး

³⁸ A/HRC/48/67 အပိုဒ် ၂၄ နှင့် https://www.ohchr.org/sites/default/files/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session48/Documents/A_HRC_48_CRP2_EN.pdf.
³⁹ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ မှားယွင်းသော လုပ်ရပ်များ အတွက် နိုင်ငံများ၏ တာဝန်ဝတ္တရား ဆိုင်ရာ ပုဒ်မများ၊ ပုဒ်မ ၁၆
⁴⁰ သက်ဆိုင်သော နိုင်ငံများ - အစ္စရေး၊ ရုရှား၊ ဆားဗီးယားနှင့် ယူကရိန်း။ လူ့အခွင့်အရေး ကော်မတီ၊ အထွေထွေ မှတ်ချက်၊ အမှတ် ၃၆ (၂၀၁၈)၊ အပိုဒ် ၂၂ နှင့် ၆၃
⁴¹ သက်ဆိုင်သော နိုင်ငံများ - ဘီလာရစ်၊ တရုတ်၊ အိန္ဒိယ၊ အစ္စရေး၊ တောင်ကိုရီးယား၊ ရုရှား၊ ဆားဗီးယားနှင့် ယူကရိန်း။ ဂျီနီဗာ ညီလာခံနှင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ကြက်ခြေနီ အဖွဲ့သို့ တင်သွင်းသည့် အထွေထွေ ပုဒ်မ ၁၊ စစ်သို့ပန်းများအား ဆက်ဆံပြုမူမှု ဆိုင်ရာ ဂျီနီဗာ သဘောတူ စာချုပ်ပါ သဘောထား မှတ်ချက်၊ ပုဒ်မ ၁၊ အပိုဒ် ၁၉၅ အား ကြည့်ပါ။
⁴² သက်ဆိုင်သော နိုင်ငံများ - တရုတ်၊ တောင်ကိုရီးယားနှင့် ဆားဗီးယား။ အစ္စရေးနှင့် ယူကရိန်းတို့သည် သဘောတူ လက်မှတ်ထိုးထားသော နိုင်ငံများ ဖြစ်သည်။ လက်နက်ရောင်းဝယ်မှု စာချုပ်၊ ပုဒ်မ ၆-၇။
⁴³ <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc49crp1-conference-room-paper-special-rapporteur-enabling-atrocities>.
⁴⁴ https://www.ohchr.org/sites/default/files/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session48/Documents/A_HRC_48_CRP2_EN.pdf.
⁴⁵ မြန်မာ့အလင်း၊ အတွဲ ၇၊ အမှတ် ၃၄၅၊ ၂၇ ရက် မတ်လ ၂၀၂၁ ခုနှစ်နှင့် အတွဲ ၉၊ အမှတ် ၈၈၊ ၁၃ ရက် ဇူလိုင်လ ၂၀၂၂ ခုနှစ်

တစ်ကြိမ် ရှိခဲ့ပါသည်။⁴⁶ အိန္ဒိယရှိ နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းတစ်ခုသည် အဝေးထိန်း စစ်လက်နက်များ ကာကွယ်ရေးနှင့် လေကြောင်းရန် ကာကွယ်ရေးစခန်းတစ်ခုကို ထောက်ပံ့ပေးခဲ့ပြီး တရုတ်နိုင်ငံသည် ၎င်း၏ နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းမှ ထုတ်လုပ်သော တိုက်လေယာဉ်များနှင့် စစ်ဘက် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေး လေယာဉ်များကို လွှဲပြောင်းပေးခဲ့သည်။⁴⁷ ထို့အပြင် အရှေ့တောင် အာရှနိုင်ငံများ အသင်း၏ ကာကွယ်ရေး အစီအစဉ်နှင့် ဆက်လက် ဆောင်ရွက်နေသော ဂျပန်နိုင်ငံ၏ လေ့ကျင့်ရေး အစီအစဉ်များ အပါအဝင် နိုင်ငံအများအပြားသည် တပ်မတော်နှင့် စစ်တပ်ချင်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုကို ဆက်လက်လုပ်ဆောင်နေကြောင်း သိရပါသည်။⁴⁸

ဂ။ စစ်တပ်ပိုင်ကုမ္ပဏီများအား အဆက်အသွယ် ဖြတ်တောက်ခြင်း

၂၉။ မစ်ရှင်၏ အဓိက အကြံပြုတိုက်တွန်းချက်မှာ မည်သည့် စီးပွားရေး အဖွဲ့ မဆို စစ်တပ်ပိုင် သို့မဟုတ် စစ်တပ် ထိန်းချုပ်ထားသော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ ဆက်ဆံမှုများ စတင်ခြင်း သို့မဟုတ် ဆက်လက် မလုပ်ကိုင်ရန် ဖြစ်ပါသည်။⁴⁹

၃၀။ မစ်ရှင်သည် ထိုစာတမ်းအား ထုတ်ပြန်ပြီးနောက် ကုမ္ပဏီအချို့က ၎င်းတို့အနေဖြင့် ဖော်ပြထားသော စစ်တပ်ပိုင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ သို့မဟုတ် စီးပွားရေး အစုအဖွဲ့များနှင့် စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ ဆက်ဆံရေးအား ရပ်စဲကြောင်း⁵⁰ သို့မဟုတ် ပြန်လည် သုံးသပ်နေကြောင်း⁵¹ ဖော်ပြခဲ့သည်။ အမည်ပေးထားသော ထပ်တိုး ကုမ္ပဏီ ၃၈ ခုသည် ရရှိနိုင်သော သတင်း အချက်အလက်များ အပေါ် အခြေခံ၍ ယခုထိ အရေးယူဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။

၃၁။ အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများသည် ထိုစာတမ်းမထုတ်ပြန်မီကတည်းက စစ်တပ်နှင့် ချိတ်ဆက်ထားသော ကုမ္ပဏီအချို့⁵²အား ပစ်မှတ်ထား စည်းရုံးလှုံ့ဆော်မှုများ ရှိခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် Burma Campaign UK အဖွဲ့သည် ၎င်း၏ “Dirty List” ကို ၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် ပြန်လည် အသက်သွင်းခဲ့သည်။⁵³ စာတမ်း ထုတ်ပြန်ပြီးနောက်တွင် စီးပွားရေးနှင့် လူ့အခွင့်အရေး အရင်းအမြစ် ဗဟိုဌာနသည် ကုမ္ပဏီ အများအပြားထံ အရေးဆို ရေးသားခဲ့ပြီး⁵⁴ Amnesty International အဖွဲ့သည် မြန်မာ့ စီးပွားရေး ဦးပိုင် လီမိတက်၏ စီးပွားရေး လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက် ရှစ်ဖွဲ့ ထံသို့ ရေးသား အရေးဆိုခဲ့သည့် အခြား ကမ်းပိန်းလှုပ်ရှားမှုများအား ဖော်ဆောင်ခဲ့သည်။

⁴⁶ <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc49crp1-conference-room-paper-special-rapporteur-enabling-atrocities>.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ <https://www.justiceformyanmar.org/stories/aseans-complicity-in-the-myanmar-militarys-atrocity-crimes>; နှင့် <https://www.hrw.org/news/2022/05/23/myanmar-japan-trained-officer-among-abusive-forces>. ဂျပန်နိုင်ငံက ထိုသင်တန်းသည် ပညာရေး အစီအစဉ် တစ်ရပ်ဖြစ်ကြောင်း၊ ၎င်းတွင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှု ဥပဒေကိုလည်း ထည့်သွင်းထားကြောင်း ဆိုပါသည်။

⁴⁹ <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/economic-interests-myanmar-military>.

⁵⁰ Newtec, Esprit, Portia Management Services, Maersk နှင့် Western Union.

⁵¹ H & M နှင့် Marks and Spencer.

⁵² စစ်တပ်ပိုင် ကုမ္ပဏီနှင့် စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ ဆက်ဆံမှု ရှိသော လုပ်ငန်း အဖွဲ့အစည်းများ

⁵³ <https://burmacampaign.org.uk/take-action/dirty-list/>.

⁵⁴ <https://www.business-humanrights.org/de/latest-news/myanmar-fact-finding-mission-identifies-businesses-linked-to-the-military-that-is-accused-of-serious-rights-violations-some-companies-respond/>.

ရလဒ်အားဖြင့် ကုမ္ပဏီအချို့က အရေးယူမည် ဖြစ်ကြောင်း ကြေညာခဲ့သည်။⁵⁵ အရပ်ဘက် လူမှု အဖွဲ့အစည်းများသည် စစ်တပ်နှင့် ဆက်သွယ်သော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ ဆက်ဆံမှုများ ပြုလုပ်နေသည့် ကုမ္ပဏီများ အပေါ် လေ့လာခဲ့သည်။ ဥပမာအားဖြင့် Justice for Myanmar အဖွဲ့သည် မြန်မာ စီးပွားရေး ကော်ပိုရေးရှင်းက ပိုင်ဆိုင်သော ဆက်သွယ်ရေး ကွန်ရက် အော်ပရေတာ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သည့် Mytel နှင့် ချိတ်ဆက်ထားသော ကုမ္ပဏီ ၁၀ ခုကို သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်ခဲ့သည်။⁵⁶

၃၂။ ၂၀၂၁ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ နောက်ပိုင်းတွင် ကုမ္ပဏီအချို့သည် အရေးယူ ဆောင်ရွက်မှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် Infosys ကုမ္ပဏီက ၎င်းတို့သည် စစ်တပ်နှင့် ဆက်သွယ်သော ဘဏ်နှစ်ခုအတွက် အလုပ်မလုပ်တော့ကြောင်း ဖော်ပြခဲ့ပြီး Adani Ports and Special Economic Zone Ltd. က မြန်မာ စီးပွားရေး ကော်ပိုရေးရှင်းမှ ငှားရမ်းထားသော မြေများတွင် ဆိပ်ကမ်း တည်ဆောက်ရေး စီမံကိန်းအား ရုတ်သိမ်းတော့မည် ဖြစ်ကြောင်း ကြေညာခဲ့ကာ ထိုသို့ ရောင်းချမှုအား ထုံးတမ်း အစဉ်အလာ အတိုင်း လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူးဂရုပြု ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ပြုလုပ်မည်ဟု မျှော်လင့်ပါသည်။⁵⁷ Posco Steel ကုမ္ပဏီ လီမိတက်သည် မြန်မာ့စီးပွားရေး ဦးပိုင်လီမိတက်သို့ ငှားရမ်းခနှင့် အမြတ်ဝေစုများ ပေးဆောင်ခြင်းကို ဆိုင်းငံ့လိုက်ပြီး မြန်မာ့စီးပွားရေး ဦးပိုင်လီမိတက်၏ အစုရှယ်ယာကို ဝယ်ယူရန် စီစဉ်ထားကြောင်း ကြေညာခဲ့ကာ ၎င်းတွင် မြန်မာ့ စီးပွားရေး ဦးပိုင်လီမိတက်အား သိသာ များပြားသော ငွေကြေးပမာဏဖြင့် ငွေပေးချေမှု ပါဝင်နိုင်ကြောင်း ဖော်ပြကြပါသည်။ မြန်မာ့ စီးပွားရေး ဦးပိုင် လီမိတက်သည် စာချုပ်ရပ်စဲခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် ပျက်ကွက်ခဲ့ကြောင်း သတင်းရရှိပါသည်။⁵⁸

၃၃။ အာဏာသိမ်းပြီးနောက် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ထင်ရှားသော သပိတ်မှောက် လှုပ်ရှားမှုများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အမျိုးသား ညီညွတ်ရေး အစိုးရတို့သည် သပိတ်မှောက်ရန် ရည်ရွယ်၍ တပ်မတော်နှင့် ဆက်သွယ်သည့် ကုမ္ပဏီများ၏ စာရင်းများကို ထုတ်ပြန်ခဲ့ပြီး⁵⁹ စစ်တပ်နှင့် ဆက်သွယ်သည့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို ဖော်ထုတ်သည့် အက်ပလီကေးရှင်းကို အကြိမ်ရေ ၁၀၀,၀၀၀ ကျော် ဒေါင်းလုဒ် လုပ်ခဲ့ကြသည်။ တိုင်းရင်းသား

⁵⁵ ဥပမာအားဖြင့်၊ အထည်ချုပ် လုပ်ငန်းဖြစ်သည့် Pan-Pacific Co. Ltd. က ၎င်းသည် မြန်မာ့စီးပွားရေး ဦးပိုင်လီမိတက်နှင့် မိတ်ဖက် အဖွဲ့အစည်း အဖြစ် ရပ်ဆိုင်းထားကြောင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။ <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/05/ASA1629692020ENGLISH.pdf> (p. 8) တွင် ကြည့်ပါ။ ထိုသို့လုပ်ဆောင်ခြင်း ရှိ၊ မရှိ မရှင်းလင်းပါ။

⁵⁶ <https://www.justiceformyanmar.org/stories/nodes-of-corruption-lines-of-abuse-how-mytel-viettel-and-a-global-network-of-businesses-support-the-international-crimes-of-the-myanmar-military>.

⁵⁷ <https://burmacampaign.org.uk/infosys/>; နှင့် <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/28392/119855-PER-P159067-PUBLIC-v2-main-report-PERSepcleanwithnewcover.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

⁵⁸ <https://www.posco.co.kr/homepage/docs/eng6/jsp/irinfo/irdata/s91b6000073l.jsp?schidx=379> ; and <https://www.reuters.com/business/skoreas-posco-cc-says-end-myanmar-military-backed-joint-venture-2021-04-16/>.

⁵⁹ <https://mopfi.nugmyanmar.org/boycott-list/>.

လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့အစည်း အချို့သည် ၎င်းတို့၏ ထိန်းချုပ်ရာ ဒေသများတွင် တပ်မတော်မှ ထုတ်လုပ်သော ကုန်ပစ္စည်းများအား ပိတ်ပင်တားမြစ်ကြောင်း ကြေညာထားသည်။⁶⁰

၃၄။ Kirin Holdings ကုမ္ပဏီလီမိတက် တွေ့ကြုံခဲ့ရသော အဖြစ်အပျက်သည် ရှုပ်ထွေးသော အခင်းအကျင်းများ၏ ဥပမာ တစ်ခုဖြစ်သည်။ ၎င်းကုမ္ပဏီသည် မြန်မာ့စီးပွားရေး ဦးပိုင် လီမိတက်မှ Myanmar Brewery နှင့် ၂၀၁၅ ခုနှစ် ကတည်းက စတင် ပူးတွဲလုပ်ကိုင်ခဲ့ကာ ၎င်းမှ Mandalay Brewery တို့နှင့် ၂၀၁၇ ခုနှစ်မှ စတင်၍ ဖက်စပ် လုပ်ကိုင်ခဲ့ပါသည်။ Myanmar Brewery သည် တပ်မတော်သို့ အလှူငွေများ ပေးနေကြောင်း မစ်ရှင်က ထပ်မံ အချက်ပြ ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။⁶¹ Amnesty International သည် ၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် စိုးရိမ်ပူပန်မှု ရှိကြောင်း ကြေညာခဲ့ပြီးနောက် Kirin Holdings ကုမ္ပဏီ လီမိတက်သည် ၎င်း၏ လှူဒါန်းမှု လုပ်ငန်းစဉ်များအား ပြန်လည် သုံးသပ်မည် ဖြစ်ကြောင်းနှင့် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြု ဆန်းစစ်လေ့လာမှု တစ်ရပ် ဆောင်ရွက်ရန် တာဝန်ပေးထားပြီး ဖြစ်ကြောင်း ကြေညာခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့သည် ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုစိုက်ကာ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြောင်းနှင့် မြန်မာ့ စီးပွားရေး ဦးပိုင် လီမိတက်ဖြင့် စီးပွားရေး အရ ဆက်ဆံရေးသည် လူ့အခွင့်အရေး အပေါ် ဆိုးကျိုး သက်ရောက်မှု ရှိခဲ့သည် မဟုတ်ကြောင်း၊ Myanmar Brewery ရုံပုံငွေအား စစ်ရေး ရည်ရွယ်ချက် အတွက် အသုံးမပြုရန် တားမြစ်သည့် စာပိုဒ်ပါရှိကြောင်း မှတ်ချက်ပေးပါသည်။⁶² မစ်ရှင် အစီရင်ခံစာတွင် ဖော်ပြခြင်း ခံရပြီးနောက် Kirin Holdings ကုမ္ပဏီ လီမိတက်သည် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ပိုမို ကောင်းမွန်ရန် မြန်မာ့စီးပွားရေး ဦးပိုင်လီမိတက်အား ပန်ကြားခဲ့သလို စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်မှု တစ်ရပ် ပြုလုပ်မည် ဖြစ်ကြောင်း ထုတ်ပြန်ကြေညာခဲ့ပြီး Myanmar Brewery မှ အမြတ် ဝေစုပေးချေမှုအား ဆိုင်းငံ့ခဲ့သည်။ သို့သော် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကတိကဝတ်များအား မျှဝေလက်ခံခြင်း မရှိခဲ့သော အခြား အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုထံသို့ လွှဲပြောင်းခြင်းသည် အခြေအနေ တိုးတက်ကောင်းမွန်စေမည် မဟုတ်ကြောင်း ကုမ္ပဏီက ချေပပြောဆိုခဲ့သည်။⁶³ ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလတွင် Kirin Holdings ကုမ္ပဏီ လီမိတက်သည် ၎င်း၏ ပြန်လည်သုံးသပ်မှု ရလဒ်များမှာ “အနှစ်ချုပ်၍ မရကြောင်း” ကြေညာခဲ့သည်။ အာဏာသိမ်းပြီးနောက် ၎င်းကုမ္ပဏီသည် ဖက်စပ်လုပ်ငန်းများအား ရပ်စဲရေး⁶⁴ နှင့် ဘီယာချက် လုပ်ငန်းများရှိ မြန်မာ့ စီးပွားရေး ဦးပိုင်လီမိတက်၏ ရှယ်ယာများ အားလုံးကို ဝယ်ယူရေး အတွက် ဦးစားပေး ဆောင်ရွက်မည် ဖြစ်ကြောင်း ကုမ္ပဏီက ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ အပြန်အလှန် ဆွေးနွေး၍ မြန်မာ့စီးပွားရေး ဦးပိုင်လီမိတက်မှ တရားစွဲဆိုမှုများ စတင်ပြီးနောက် Kirin Holdings ကုမ္ပဏီ လီမိတက်သည် ၂၀၂၂ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ မတိုင်မီ မြန်မာနိုင်ငံမှ ထွက်ခွာမည် ဖြစ်ကြောင်း ၂၀၂၂ ခုနှစ်

⁶⁰ ဥပမာ၊ <https://www.bnionline.net/en/news/junta-beer-eliminated-kio-controlled-areas-kachin-state>; နှင့် <https://myanmar-now.org/en/news/taang-national-liberation-army-bans-sale-of-goods-from-military-companies-in-its-territory> တို့အား ကြည့်ပါ။
⁶¹ <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/economic-interests-myanmar-military>.
⁶² Kirin Holdings Company Ltd. သည် Amnesty International အား ၂၂ မေ ၂၀၁၈ ခုနှစ်တွင် စာပြန်ခဲ့ပါသည်။ <https://app.box.com/s/1zxkmaey5oi3hmy3z133cldtuh7j03y9/file/296610226111> တွင် ကြည့်ပါ။
⁶³ Amnesty International အဖွဲ့ထံသို့ Kirin Holdings Company Ltd. ၏ ပြန်ကြားချက်၊ ၂၀၂၂ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၂ ရက် နေ့စွဲ။ See <https://www.amnesty.org/en/documents/asa16/2969/2020/en/>.
⁶⁴ https://www.kirinholdings.com/en/newsroom/release/2021/0204_01.html.

ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ထုတ်ပြန်ကြေညာခဲ့သည်။⁶⁵ အဆုံးတွင် မြန်မာ့စီးပွားရေး ဦးပိုင် လီမိတက်ကို အပြည့်အဝ ထိန်းချုပ်ခွင့် ပေးအပ်ပြီး ၎င်း၏ အစုရှယ်ယာများကို Myanmar Brewery လီမိတက်သို့ ရောင်းချသွားမည်ဟု ပြောကြားခဲ့သည်။⁶⁶ ၂၀၂၀ ခုနှစ်၊ နှစ်ဆန်းပိုင်းတွင် အမြတ်အစုများ ပေးမှု ရပ်ဆိုင်းသည့် အချိန်အထိ ဘီယာချက် စက်ရုံများသည် မြန်မာ့ စီးပွားရေး ဦးပိုင် လီမိတက် အတွက် သိသာများပြားသော အမြတ်အစွန်းများ ဆက်လက်ရရှိစေမည် ဖြစ်ပါသည်။ အခြား အကြောင်းအရာများ အပြင် သပိတ်မှောက်မှုကြောင့် ၂၀၂၁ ခုနှစ်အတွင်း ၎င်း၏ ရောင်းအားမှာ ၄၀ ရာခိုင်နှုန်း အထိ ကျဆင်းခဲ့ပါသည်။ မြန်မာ့စီးပွားရေး ဦးပိုင် လီမိတက်သည် Myanmar Brewery လီမိတက်မှ အမြတ်အစွန်းများ လျော့နည်းလာခြင်းကြောင့် ၎င်း၏ စစ်တပ် ရှယ်ယာရှင်များအား ၂၀၂၁ ခုနှစ် အမြတ်ဝေစုများ ပေးရန် ပျက်ကွက်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။⁶⁷

၃၅။ စစ်တပ်နှင့် ဆက်နွယ်သည်ဟု ယူဆသော အကျိုးစီးပွား လုပ်ငန်းများ အပေါ် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ တိုက်ခိုက်မှုများလည်း ရှိခဲ့ပါသည်။⁶⁸ တန်ပြန်သည့် အနေဖြင့် စစ်တပ်သည် ထိုသို့သော တိုက်ခိုက်မှုများအား တားဆီးရန် ရေနံပိုက်လိုင်း တလျှောက်တွင် မိုင်းထောင်ထားပြီး⁶⁹ လက်ပံတောင်းတောင် ကြေးနီစီမံကိန်း အတွင်း တပ်များ ချထားခြင်းတို့ကြောင့်⁷⁰ ထိုဒေသ အနီးတဝိုက်တွင် ကျေးရွာ အများအပြားကို ဝင်ရောက်စီးနင်း တိုက်ခိုက်ခြင်းများ ရှိခဲ့သည့် အပြင် လူကိုးဦး သေဆုံးစေခဲ့ကြောင်း သတင်း ရရှိပါသည်။⁷¹

ဃ။ လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြုဆောင်ရွက်ခြင်း

၃၆။ တပ်မတော် မိသားစုဝင်များ ပိုင်ဆိုင်သော သို့မဟုတ် ထိန်းချုပ်ထားသော ကုမ္ပဏီများနှင့် တွဲဖက် လုပ်ကိုင်ခြင်း၊ ပဋိပက္ခဒဏ်ခံဒေသများ အတွင်း လုပ်ငန်းလုပ်ကိုင်ခြင်းနှင့် မြန်မာနိုင်ငံမှ သဘာဝ သယံဇာတ အရင်းအမြစ်များ ဝယ်ယူခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြုဆောင်ရွက်ရန် မစ်ရှင်က တောင်းဆိုခဲ့သည်။ နိုင်ငံများသည် ၎င်းတို့၏ တရားစီရင်မှု နယ်ပယ်များတွင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများအား လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ တာဝန်ဝတ္တရားများနှင့် အညီ တသမတ်တည်း ဆောင်ရွက်စေရန်လည်း မစ်ရှင်အဖွဲ့က တိုက်တွန်းထားပါသည်။⁷²

⁶⁵ <https://pdf.irpocket.com/C2503/OMfg/VvCP/LpVE.pdf>; နှင့် <https://www.reuters.com/business/japan-brewer-kirin-exit-myanmar-operations-nikkei-2022-02-14/>.
⁶⁶ <https://pdf.irpocket.com/C2503/efCi/kzVe/oCjp.pdf>.
⁶⁷ <https://www.irrawaddy.com/news/burma/military-owned-corporation-fails-to-pay-dividends-to-myanmar-troops.html>; နှင့် <https://www.myanmar-responsiblebusiness.org/pwint-thit-sa/2020.html> (စာမျက်နှာ ၅၁-၅၂)
⁶⁸ ဥပမာ၊ Mytel တာဝါတိုင်များအား တိုက်ခိုက်ခြင်း၊ A/HRC/49/72 အပိုဒ် ၅၄ အား ကြည့်ပါ။
⁶⁹ <https://shanshumanrights.org/villagers-security-threatened-by-burma-army-landmines-along-chinese-pipelines-in-hsipaw-northern-shan-state/>.
⁷⁰ တရုတ်အစိုးရပိုင် လုပ်ငန်းခွဲဖြစ်သည့် Wanbao Mining Ltd. သည် မြန်မာ့စီးပွားရေး ဦးပိုင်လီမိတက်နှင့် အမှတ် ၁ သတ္တုတူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းတို့နှင့် အကျိုးအမြတ်ခွဲဝေမှု သဘောတူညီချက်တွင် ကျန်ရှိနေသည်။ သတ္တုတူးဖော်မှုကို လက်ရှိတွင် ခေတ္တရပ်ထားသည်ဟု သိရသည်။
⁷¹ <https://www.rfa.org/english/news/myanmar/raids-0629202215758.html>.
⁷² <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/economic-interests-myanmar-military>.

၃၇။ ကုမ္ပဏီများ အနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ အတွင်း လုပ်ငန်းလည်ပတ်နေသည့် အချိန် အပါအဝင် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ဆက်စပ်၍ အထူး ဂရုပြုစစ်ဆေး ဆောင်ရွက်ကြရန် သတ်မှတ်ထားသော ကုမ္ပဏီများအား နိုင်ငံအချို့က တောင်းဆိုထားသည်။⁷³ ဥပဒေမူကြမ်းသည် ထိုအချက်အား ကိုးကား၍ ကုမ္ပဏီအချို့အတွက် သတ်မှတ်ပြဋ္ဌာန်းမည် ဖြစ်သော်လည်း⁷⁴ သစ်⁷⁵ နှင့် ပဋိပက္ခ ဒေသ အတွင်းရှိ သတ္တု သယံဇာတ⁷⁶ ဆိုင်ရာ အထူး ကဏ္ဍများ အလိုက် နည်းဥပဒေများတွင်လည်း လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အလေးထား ဆောင်ရွက်ရန် အချက်အား ထည့်သွင်းထားရန် လိုပါသည်။ ကနေဒါ၊ ယူကေနှင့် အမေရိကန် နိုင်ငံတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံ-အထူးပြု ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ အကြံပေးချက်များတွင် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ပတ်သက်၍ အထူး ဂရုပြုစစ်ဆေး ဆောင်ရွက်ကြရန် အကြံပေးထားပါသည်။⁷⁷ သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပမာဏ ကြီးမားစွာ ရင်းနှီးမြုပ်နှံထားသော နိုင်ငံအများအပြား ရှိသည် ဖြစ်ရာ ၎င်းတို့အား လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ဆက်စပ်၍ အထူးဂရုစိုက်ရန် ယေဘုယျအားဖြင့် တိုက်တွန်း အားပေးသော်လည်း ဥပဒေလမ်းကြောင်းအရ လိုက်နာဆောင်ရွက်ရန် မလိုအပ်သေးပေ။⁷⁸ နိုင်ငံခြားမှ နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းအချို့သည် စစ်တပ်ပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများနှင့်လည်း ဆက်နွယ်နေဆဲ ဖြစ်ပါသည်။ (အထက် စာပိုဒ် ၂၈ ကိုကြည့်ပါ။)

၃၈။ မစ်ရှင်၏ စာတမ်းကို ထုတ်ပြန်ပြီးနောက် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းအချို့သည် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြုစစ်ဆေးမှုများ စတင် လုပ်လာသလို မူဝါဒများ အပြောင်းအလဲ လုပ်လာခဲ့သည်။ ဥပမာအားဖြင့် အမှတ်တံဆိပ်ရှိ ကုမ္ပဏီလုပ်ငန်း အချို့သည် အထည်ချုပ် စက်ရုံများ တည်ရှိရာ စက်မှုစုံများနှင့် ဆက်စပ်သော မြန်မာ့စီးပွားရေး ဦးပိုင် လီမိတက်၏ အသင်းအဖွဲ့များ အကြောင်း ပိုမို နားလည်စေရန် အလို့ငှာ လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြုစစ်ဆေးမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ပြီးနောက် စက်ရုံအချို့သည် လုပ်ငန်းများ ရပ်တန့်ပစ်ခဲ့ကြသည်။⁷⁹ ထို့အပြင် ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် ရခိုင်ပြည်နယ် မြောက်ပိုင်း၌ တပ်မတော်၏ အကြမ်းဖက် စစ်ဆင်ရေး အပြီး ရခိုင်ပြည်နယ် အတွင်း လူသားချင်း စာနာထောက်ထားမှု အကူအညီ ပေးရေး၊ ပြန်လည် နေရာချထားရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေး လုပ်ငန်းစဉ်များ အတွက် အစိုးရ၏ စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများနှင့် တပ်မတော် ထံသို့ ကုမ္ပဏီများက လှူဒါန်းမှုကိုလည်း မစ်ရှင် အဖွဲ့က မီးမောင်းထိုး ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများ အနေဖြင့် တပ်မတော်မှ ငွေကြေးရုံပုံငွေ အားလုံးကို

⁷³ <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/national-regional-movements-for-mandatory-human-rights-environmental-due-diligence-in-europe/>.
⁷⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0071>.
⁷⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32010R0995>.
⁷⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32017R0821>.
⁷⁷ https://www.tradecommissioner.gc.ca/countries-pays/myanmar/GAC_advisory_Myanmar-AMC_affaires_Myanmar.aspx?lang=eng; <https://www.gov.uk/government/publications/overseas-business-risk-myanmar-burma/overseas-business-risk-myanmar-burma#:~:text=The%20UK%20Government%20expects%20businesses,do%20not%20meet%20such%20standards>; နှင့် <https://www.state.gov/risks-and-considerations-for-businesses-and-individuals-with-exposure-to-entities-responsible-for-undermining-democratic-processes-facilitating-corruption-and-committing-human-rights-abuses-in-burma/> အား ကြည့်ပါ။
⁷⁸ https://www.dica.gov.mm/sites/default/files/document-files/bcy_2.pdf.
⁷⁹ https://eurocham-myanmar.org/wp-content/uploads/2022/01/Myanmar-Garment-Sector-Factsheet_January-2022.pdf.

လက်မခံဘဲ တားမြစ်ဖို့ မစ်ရှင်အဖွဲ့က အကြံပြုခဲ့သည်။⁸⁰ ကုမ္ပဏီ တစ်ခုဖြစ်သည့် ကမေ့ဘာဇ ကုမ္ပဏီ အုပ်စုသည် အလှူငွေများအား မည်သို့ ကိုင်တွယ်ခဲ့သည် ဆိုသည့် သုံးသပ်ချက် တစ်ရပ်အား နောက်ပိုင်းတွင် ဖော်ပြခဲ့သည်။⁸¹ မြန်မာ့စီးပွားရေး ကဏ္ဍ တာဝန်ယူမှုရှိရေး အထောက်အကူပြု ဌာန Myanmar Center for Responsible Business မှ နှစ်စဉ်ကျင်းပသော ကော်ပိုရိတ်လုပ်ငန်း စီမံအုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ရေရှည် တည်တံ့ခိုင်မြဲမှုတို့ အပေါ် မြန်မာ့ စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများ၏ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ဆိုင်ရာ စံနှုန်းသတ်မှတ်သည့် ဆွေးနွေးပွဲတွင် လှူဒါန်းမှုများနှင့် ပရဟိတ မူဝါဒ ဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက် တစ်ခုကို ထည့်သွင်းခဲ့ပါသည်။⁸² တပ်မတော်သည် လူသိရှင်ကြား ထုတ်ပြန်ခြင်း မရှိသော်လည်း စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများမှ အလှူငွေ တောင်းခံမှုများ ဆက်လက် ရှိနေကြောင်း ကြားသိရသည် ဖြစ်ရာ ထိုသို့ ထုတ်ပြန်ချက်နှင့် ဆက်စပ်မှု ရှိပါသည်။

၃၉။ အာဏာသိမ်းမှုနှင့် အတူ ဘေးအန္တရာယ်များ တိုးလာသော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံ အတွင်း လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်နေသော သို့မဟုတ် မြန်မာမှ အရင်းအမြစ်များ ထုတ်ယူနေသော ကုမ္ပဏီ အမြောက်အများသည် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူးဂရုပြု ဆောင်ရွက်မှုများအား လုံလောက်စွာ မပြုလုပ်ကြသေးကြောင်း သိရသည်။ ဥပမာအားဖြင့် Global Witness အဖွဲ့သည် နိုင်ငံတကာ ကျောက်မျက်ရတနာ လုပ်ငန်းများ၊ လေလံအိမ်လုပ်ငန်းများနှင့် လက်လီရောင်းဝယ်ရေး လုပ်ငန်းများ စသည့် လုပ်ငန်း ၃၀ အား ဆက်သွယ်ခဲ့ပြီးနောက် အများစုသည် စီးပွားရေး ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး အဖွဲ့အစည်း (OECD) ၏ Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas (ပဋိပက္ခဒဏ်သင့် ဒေသများနှင့် ဘေးအန္တရာယ် မြင့်မားသော ဒေသများမှ တာဝန်ယူမှု ရှိသော သတ္တုတွင်း သယံဇာတ ထောက်ပံ့ရေး ကွင်းဆက်များ ရှိစေရေး အတွက် အထူး ဂရုပြု ဆောင်ရွက်ရေး ဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်ချက်)နှင့် အညီ ဆောင်ရွက်ရန် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြု ဆောင်ရွက်မှု လုပ်ငန်းစဉ်များအား လုံလောက်စွာ ချမှတ်ထားခြင်း မရှိကြောင်း တွေ့ခဲ့ရသည်။⁸³

၄၀။ လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြုဆောင်ရွက်မှု ဆန်းစစ်လေ့လာချက်များနှင့် ၎င်းတို့၏ လေ့လာတွေ့ရှိချက်များအား လူသိရှင်ကြား ထုတ်ပြန်မှုမှာ အလွန် နည်းပါးလေ့ရှိသည်။⁸⁴ မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြုဆောင်ရွက်မှု ကိစ္စသည် ရေရှည်တည်တံ့မှု ဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာ၌ ပါဝင်သော စာပိုဒ် တစ်ခု အဖြစ်သို့ မကြာခဏ လျှော့ချခြင်း ခံနေကြောင်း ဆွေးနွေးသူ တစ်ဦးက မှတ်ချက်ပေးခဲ့ပါသည်။ ထိုဆန်းစစ် လေ့လာချက်များသည် သက်ဆိုင်ရာ ပြဿနာအရေးကိစ္စများ အားလုံးကို လုံလုံလောက်လောက် ဖော်ထုတ်စဉ်းစားပြီး ခိုင်မာသော လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုဆိုင်ရာ အပြောင်းအလဲများဆီသို့ ဦးတည်သွားခြင်း ရှိမရှိ အကဲဖြတ်ရန် ခက်ခဲစေသလို ၎င်းတို့သည် နောက်ထပ် အမည်ခံ ဆောင်ရွက်ချက်များ ဟုတ်မဟုတ်ကို အကဲဖြတ်ရန် ခက်ခဲစေပါသည်။ ယခုအခါ မြန်မာနိုင်ငံ အဝှမ်းရှိ ဒေသအများစုသည် အကြမ်းဖက်မှုများ ကြုံတွေ့နေရသောကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံ အတွင်း လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်နေသော သို့မဟုတ် မြန်မာမှ အရင်းအမြစ်များ ထုတ်ယူနေသော ကုမ္ပဏီအားလုံးသည် လူ့အခွင့်အရေး

⁸⁰ <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/economic-interests-myanmar-military>.
⁸¹ <https://www.amnesty.org/en/documents/asa16/2969/2020/en/> (စာမျက်နှာ ၆၅)
⁸² <https://www.myanmar-responsiblebusiness.org/pwint-thit-sa/2020.html>.
⁸³ <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/natural-resource-governance/conflict-rubies-how-luxury-jewellers-risk-funding-military-abuses-myanmar/> (စာမျက်နှာ ၈)
⁸⁴ သို့သော် ခြွင်းချက်အချို့ ရှိပါသည်။ - ဥပမာ Kirin Holdings Company Ltd. သည် အနှစ်ချုပ်နှင့် နောက်ဆုံးရ အခြေအနေ တင်ပြချက်အား ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။

ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြု ဆောင်ရွက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်အား လက်တွေ့ အကောင်အထည် ဖော်သင့်ပါသည်။

၄၁။ လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြုဆောင်ရွက်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်အား လက်တွေ့ အကောင်အထည်ဖော်ရန် ကုမ္ပဏီများအား တွန်းအားပေးရာတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများသည် အရေးကြီးတတ်ပါသည်။ ဥပမာ၊ Domini Impact Investments ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ကုမ္ပဏီသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် လုပ်ကိုင်နေသော ဂျပန်ကုမ္ပဏီများကို လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှု ဆိုင်ရာ အန္တရာယ်များနှင့် ၎င်းတို့၏ ပြန်လည်ကုစားရေး လုပ်ငန်းစဉ်များအား မည်သို့အကဲဖြတ် ဆောင်ရွက်မည်ကို မေးမြန်း တောင်းဆိုခဲ့ပါသည်။⁸⁵ ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ နောက်ပိုင်း၌ အခြား အစပြု ဆောင်ရွက်ချက်များတွင် Investor Alliance for Human Rights လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ မဟာမိတ်အဖွဲ့မှ ရေးဆွဲခဲ့သော မြန်မာနိုင်ငံရှိ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများ ဆိုင်ရာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများ၏ ထုတ်ပြန်ချက်တွင် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြု ဆောင်ရွက်မှု လုပ်ငန်းစဉ်များအား တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ကြရန် တောင်းဆိုမှုမျိုး ⁸⁶ ပါဝင်ပါသည်။ ပင်စင်ရုံပုံငွေ စနစ်အချို့သည် မြန်မာနိုင်ငံ အချုပ်အခြာပိုင် ငွေချေး စာချုပ်များကို ဖယ်ထုတ်ပြီး ဖြစ်သည်ဟု သိရသည်။⁸⁷ EIRIS Conflict Risk Network သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် လူသိရှင်ကြား အရောင်းအဝယ် ပြုနေသည့် နိုင်ငံခြား ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူများကို စာရင်းပြုစုထားပြီး ပဋိပက္ခ အခြေအနေများတွင် သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ စံနှုန်းများနှင့် အညီ ဆောင်ရွက်ခြင်း ရှိမရှိကို ဆန်းစစ် လေ့လာထားပါသည်။⁸⁸ သို့သော် စစ်တပ်နှင့် ဆက်နွယ်နေသည့် ကုမ္ပဏီများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများ ဆက်လက် ရှိနေကြောင်း သိရသည်။ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်၊ လူမှုရေးနှင့် အုပ်ချုပ်ရေး အမည်ခံထားသော ရုပ်ငွေများတွင် စစ်လက်နက်များ ထောက်ပံ့နေသည့် သို့မဟုတ် ရည်ရွယ်ချက် နှစ်မျိုးသုံးနိုင်သော ကုန်ပစ္စည်းများအား စစ်တပ်သို့ ပံ့ပိုးပေးနေသည့် ကုမ္ပဏီများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု အချို့ အပါအဝင် အလားတူ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများ ဆက်လက် ပါဝင်နေဆဲ ဖြစ်ကြောင်း အစီရင်ခံစာများတွင် စိုးရိမ်စဖွယ် တွေ့ရပါသည်။⁸⁹

c။ လူသားချင်း စာနာမှု အကူအညီ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေး ဘဏ္ဍာငွေနှင့် ပရိုဂရမ် ရေးဆွဲခြင်း

၄၂။ ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ နောက်ပိုင်းတွင် ကုလသမဂ္ဂ ဌာနအဖွဲ့သည် နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီနှင့် အပြန်အလှန် ဆက်ဆံမှု ဆိုင်ရာ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းရေး အခြေခံမှုများကို ရေးဆွဲခဲ့ပြီး ပရိုဂရမ် တစ်ရပ်လုံးအား ပြန်လည် သုံးသပ်မှုတစ်ရပ်ကို စတင်ခဲ့သည်။ ထိုပြန်လှန်သုံးသပ်မှု အရ လိုအပ်ချက် အခြေပြု လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှု ဆိုင်ရာ အကူအညီများ၊ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှု ဆိုင်ရာ ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ကိုဗစ်-၁၉ တန်ပြန်ရေး အစီအစဉ်များ မှအပ အစိုးရ ဌာန အဖွဲ့အစည်းများသို့ ပေးနေသည့် နည်းပညာ အထောက်အပံ့ သို့မဟုတ် အကြံပေး ပံ့ပိုးမှုများ အပါအဝင် လုပ်ငန်းဆောင်တာ အားလုံးကို ခေတ္တရပ်စဲခဲ့သည်။

⁸⁵ <https://domini.com/insights/can-japanese-companies-help-uphold-human-dignity-in-burma/>
⁸⁶ <https://investorsforhumanrights.org/sites/default/files/attachments/2021-07/Investor%20Statement%20on%20Human%20Rights%20in%20Myanmar%2016%20July%202021.pdf>.
⁸⁷ <https://www.responsible-investor.com/industriens-pension-sells-myanmar-and-belarus-govvies-as-pension-funds-continue-human-rights-push/>.
⁸⁸ <https://eiriscrn.net/burma-myanmarcompanylist/>.
⁸⁹ <https://www.inclusivedevelopment.net/myanmaresgfiles/>.

စစ်တပ်နှင့် ဆက်သွယ်သော အကျိုးစီးပွားများ အပေါ် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ ဂရုပြု ဆောင်ရွက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များအား ထည့်သွင်းစဉ်းစားမှု အပါအဝင် အဓိက သော့ချက်ကျသော ဘေးဖြစ်နိုင်ချေများအား ပြန်လည် သုံးသပ်ခြင်းသည်လည်း ဖော်ပြပါ သုံးသပ်မှု၏ အဓိကကျသော အစိတ်အပိုင်း တစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။

၄၃။ သို့သော် ကုလသမဂ္ဂ အဖွဲ့အစည်းများသည် နိုင်ငံအစိုးရပိုင် ဘဏ်အား ဆက်လက် အသုံးပြုနေခြင်းရာ အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းအချို့က စိုးရိမ်ပူပန်မှုများ မြင့်တက်နေသည်။ ကုလသမဂ္ဂ အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုက အာဏာသိမ်းမှု နောက်ပိုင်းတွင် ၎င်းတို့၏ စီမံကိန်းများ၌ လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြု ဆောင်ရွက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များအား ဖော်ဆောင်ခဲ့ကြောင်း၊ စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများနှင့် လုပ်ငန်းကွန်ရက်များဖြင့် ထိတွေ့ ဆက်ဆံမှု အားလုံးကို ဆန်းစစ်လေ့လာခဲ့ကြောင်း၊ အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုနှင့် မိတ်ဖက်ပြုထားမှုအား ရပ်စဲခဲ့ကြောင်းနှင့် ထိုနယ်ပယ်၌ စွမ်းဆောင်ရည် လိုအပ်ချက်များကို အသိအမှတ်ပြုခဲ့ကြောင်း ညွှန်းဆို ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။

၄၄။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘာ့ဘဏ် အုပ်စုသည် စစ်ဘက်ဆိုင်ရာ ချိတ်ဆက်မှုများ အတွက် The International Finance Corporation နိုင်ငံတကာ ဘဏ္ဍာရေး ကော်ပိုရေးရှင်း အစု၏ ရုံးတွင်းပိုင်း စာရင်းစစ်မှုကို ပြုလုပ်ရန် ကတိကဝတ် ပြုခဲ့သည်။^{၉၀} နိုင်ငံတကာ ဘဏ္ဍာရေး ကော်ပိုရေးရှင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ပတ်သက်သည့် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ဆက်စပ်၍ အထူး ဂရုပြု ဆောင်ရွက်ခြင်း ဆိုင်ရာ စဉ်ဆက်မပြတ် လုပ်ငန်းစဉ်များ၏ အစိတ်အပိုင်း အဖြစ် ဆန်းစစ်လေ့လာရာတွင် တပ်မတော်၊ အကြီးတန်း စစ်ဗိုလ်ချုပ်ကြီးများ သို့မဟုတ် ၎င်းတို့၏ မိသားစုဝင်များမှ ပိုင်ဆိုင်သော သို့မဟုတ် ချုပ်ကိုင်ထားသော တိုက်ရိုက် ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုများ မရှိကြောင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်အုပ်စုသည် တပ်ပိုင် မြေပေါ်တွင် တည်ဆောက်ထားသည့် ပုဂ္ဂလိက စီမံခန့်ခွဲထားသော Sule Square complex တွင် ရုံးခန်း ငှားရမ်းခြင်း အပါအဝင် သွယ်ဝိုက်သော အခြားနည်းများဖြင့် ဆက်စပ်မှု ရှိနေကြောင်း အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများက မီးမောင်းထိုး ဖော်ပြထားပါသည်။^{၉၁}

၄၅။ Asian Infrastructure Investment Bank အာရှ အခြေခံ အဆောက်အအုံ ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှု ဘဏ်သည် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ ၎င်းတို့၏ ယခင် စီမံကိန်းများ အပေါ် ဆန်းစစ်သည့် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြု ဆောင်ရွက်မှု လုပ်ငန်းစဉ် အရ ၎င်းတို့သည် ၎င်းတို့၏ မူဝါဒများ၊ မဟာဗျူဟာများ နှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ အလားတူပင် Asian Development Bank အာရှဖွံ့ဖြိုးရေး ဘဏ်သည် အကျိုးစီးပွား ပဋိပက္ခများနှင့် ပိတ်ဆို့ အရေးယူမှုများအား လိုက်နာမှု မူဘောင်များ အပါအဝင် ၎င်း၏ ကမ္ဘာလုံးချီ ဝယ်ယူရေး ဆိုင်ရာ ထိန်းချုပ်မှု မူဘောင်များကို အားကောင်း ခိုင်မာစေခဲ့သည်။ အာဏာသိမ်းမှု မတိုင်သေးမီ ကာလ၌ နိုင်ငံတကာ ငွေကြေးရန်ပုံငွေအဖွဲ့သည် မြန်မာနိုင်ငံတော် ဗဟိုဘဏ်သို့ အမေရိကန် ဒေါ်လာ ၃၇၂ သန်း ထုတ်ပေးခဲ့ပြီး ရန်ပုံငွေများကို ရည်ရွယ်ထားသည့် အတိုင်း စစ်တပ်က သုံးစွဲခြင်း ရှိမရှိကို အတိအကျ မသိနိုင်ကြောင်း ဝန်ခံခဲ့ပါသည်။^{၉၂} ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလမှ စတင်၍ နိုင်ငံတကာ

⁹⁰ https://financialservices.house.gov/uploadedfiles/malpass_ltr_mnuchin_3202020.pdf.

⁹¹ <https://www.justiceformyanmar.org/stories/shangri-la-financing-crimes-against-humanity>.
ကမ္ဘာ့ဘဏ်သည် ကမ္ဘာလုံးချီ ကျင့်သုံးနေသော ၎င်း၏ ဝယ်ယူရေး မူဝါဒများအပေါ် အခြေခံ၍ လွန်ခဲ့သည့် နှစ်အနည်းငယ်က ချုပ်ဆိုထားသည့် အငှားစာချုပ်အရ ရန်ကုန်မြို့တွင် ရုံးခန်းနေရာများကို ရရှိ ထိန်းသိမ်းထားကြောင်း သိရသည်။

⁹² <https://www.imf.org/en/Countries/MMR/FAQ>; နှင့် <https://www.imf.org/en/News/Articles/2021/09/16/tr091621-transcript-of-imf-press-briefing>.

ဘဏ္ဍာရေး အဖွဲ့အစည်းများသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် စီမံကိန်းသစ်များနှင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုသစ်များကို ဆိုင်းငံ့ထားပါသည်။⁹³

၄၆။ နိုင်ငံများ အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ လူသားချင်း စာနာထောက်ထားမှု အကူအညီနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေး ဆိုင်ရာ ပံ့ပိုးမှု အစီအစဉ်များသည် စစ်တပ် သို့မဟုတ် စစ်တပ်ပိုင် ကုမ္ပဏီများကို အကျိုးမပြုစေရန် သေချာ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ အာဏာသိမ်းပြီးနောက် နိုင်ငံ အများအပြားသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဝန်ကြီးဌာနများသို့ တိုက်ရိုက် ထောက်ပံ့ပေးနေသော ဘတ်ဂျက်ပံ့ပိုးမှုများအား ရပ်ဆိုင်းခဲ့သည်။⁹⁴ ကူညီကယ်ဆယ်ရေး ရံပုံငွေကြေးဖြင့် စစ်တပ်ပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများမှ ကုန်ပစ္စည်းများနှင့် ဝန်ဆောင်မှုများအား ဝယ်ယူသုံးစွဲခြင်း မပြုမိဖို့ ထောက်ပံ့ရေး ကွင်းဆက်များအား ပြန်လည် သုံးသပ်ရန် မိတ်ဖက် အဖွဲ့အစည်းများအား ဗြိတိန်ကလည်း တောင်းဆိုထားပါသည်။⁹⁵ Japan International Cooperation Agency ဂျပန် နိုင်ငံတကာ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေး အေဂျင်စီ၏ ငွေကြေးထောက်ပံ့မှုဖြင့် ဆောင်ရွက်နေသော ဆောက်လုပ်ရေး လုပ်ငန်း စီမံကိန်း တစ်ခုသည် ၎င်း၏ ထောက်ပံ့မှု ကွင်းဆက်တွင် မြန်မာ့ စီးပွားရေး ကော်ပိုရေးရှင်းအား အသုံးပြုနေကြောင်း⁹⁶ အရပ်ဘက် လူမှု အဖွဲ့အစည်းများက မီးမောင်းထိုး ဖော်ပြခဲ့ပြီး ဂျပန်အစိုးရ ရံပုံငွေနှင့် ဂျပန် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများနှင့် ချိတ်ဆက်နေသော အခြား စီမံကိန်းများ⁹⁷ ရှိနေမှု အပေါ် များစွာ စိုးရိမ်ပူပန်ခဲ့ကြပါသည်။

စ။ ပြည်တွင်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ

၄၇။ မစ်ရှင်သည် တပ်မတော်၏ စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ လက်လှမ်းမီမှုအား လျှော့ချရန် အလို့ငှာ အစိုးရထံ အကြံပြုတိုက်တွန်းချက်များ ပေးခဲ့ပါသည်။⁹⁸ အစိုးရသည် အချို့နယ်ပယ်များတွင် သိသာထင်ရှားသော ခြေလှမ်းများအား ချမှတ် အကောင်အထည် ဖော်နိုင်ခဲ့သော်လည်း အချို့မှာ ၎င်းအား မဖြစ်စေလောက် တိုးတက်မှု အဖြစ်သာ ရှုမြင်ခဲ့ပါသည်။

၄၈။ အမျိုးသား ဒီမိုကရေစီ အဖွဲ့ချုပ် ဦးဆောင်သည့် အစိုးရသည် တပ်မတော် အပေါ် အရပ်သား ကြီးကြပ်မှု တိုးမြှင့်စေရေး အတွက် ကြိုးပမ်းမှု အချို့ ရှိခဲ့ပါသည်။ ၂၀၁၉ ခုနှစ် အစောပိုင်း ကာလတွင် အစိုးရသည် စစ်တပ် ထိန်းချုပ်ထားသည့် ပြည်ထဲရေး ဝန်ကြီးဌာနအား ပြည်ထောင်စု အစိုးရအဖွဲ့၏ အရပ်သား ထိန်းချုပ်သော ဝန်ကြီးဌာန အောက်သို့ ပြောင်းနိုင်ခဲ့သည်။⁹⁹ အမျိုးသား ဒီမိုကရေစီ အဖွဲ့ချုပ် ဦးဆောင်သော အစိုးရသည် ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို စတင်ခဲ့သည်။ သို့သော် တပ်မတော်သား လွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်များက ဗီတိုအာဏာ ချုပ်ကိုင်ထားခြင်းကြောင့် အစိုးရ အတွင်း တပ်မတော်၏

⁹³ <https://www.adb.org/news/adb-statement-new-developments-myanmar>; <https://www.imf.org/en/Countries/MMR/FAQ#q10>; နှင့် <https://www.worldbank.org/en/news/statement/2021/02/01/developments-in-myanmar>.
⁹⁴ ဥပမာ၊ ဥရောပ သမဂ္ဂသည် ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ မတ်လတွင် မြန်မာအတွက် ဖွံ့ဖြိုးရေးရံပုံငွေ ရပ်ဆိုင်းခဲ့သည်။ <https://www.bangkokpost.com/world/2078279/eu-suspends-development-funds-for-myanmar>.
⁹⁵ <https://questions-statements.parliament.uk/written-questions/detail/2019-10-04/294694>.
⁹⁶ <https://www.hrw.org/news/2021/04/27/japan-suspend-aid-benefitting-myanmar-junta>. ၎င်းဆောက်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းများ ခေတ္တရပ်ဆိုင်းထားကြောင်း သိရသည်။
⁹⁷ www.mekongwatch.org/PDF/rq_20210601_Eng.pdf.
⁹⁸ <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/economic-interests-myanmar-military>.
⁹⁹ နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီသည် ၎င်းအား ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ မေလတွင် ပြောင်းပြန်လှန်ခဲ့သည်။

တာဝန်ယူမှု အခန်းကဏ္ဍကို လျှော့ချသည့် အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ချက်များ အပါအဝင် ပြင်ဆင်ရေး အဆိုပြုချက် အားလုံးနီးပါးကို ၂၀၂၀ ခုနှစ်တွင် ပယ်ချခဲ့သည်။¹⁰⁰ စစ်တပ်သည် ၎င်းကိုယ်တိုင် ပြန်လည် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ရေးနှင့် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများတွင် တပ်မတော် တိုက်ရိုက် ပါဝင်ခွင့် လုံးဝ မရှိစေရေးသို့ ရှေးရှုသည့် ကြိုးပမ်းချက်များအား အလျဉ်း မတွေ့ရပေ။

၄၉။ အမျိုးသား ဒီမိုကရေစီ အဖွဲ့ချုပ် ဦးဆောင်သော အစိုးရသည် အခြေခံ အဆောက်အအုံ စီမံကိန်းများအား ပိုမို ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိစေရန် အရေးစိုက် ဆောင်ရွက်ခဲ့ရာ အစဉ်အလာ အရ ခရိုနီ စနစ် အားကောင်းပြီး တရားမျှတစွာ ယှဉ်ပြိုင်မှု မရှိဘဲ လုပ်ပိုင်ခွင့် လိုင်စင်များ ပေးသည့် အလေ့အထ ရှိသော အခြေအနေတွင် ဖော်ပြပါ ဆောင်ရွက်ချက်သည် အရေးကြီးလှပါသည်။ အစိုးရသည် မြန်မာနိုင်ငံ စဉ်ဆက်မပြတ် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး အစီအစဉ် အရ စီမံကိန်းများ၏ ထိရောက်မှု၊ ရေရှည်တည်တံ့မှုနှင့် တိကျလိုက်နာမှုတို့အား စိစစ်ရန် အတွက် နည်းကိရိယာ တစ်ခုနှင့် အတူ ကြီးမားသော ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုများအား စီမံခန့်ခွဲနိုင်ရေး အတွက် ပွင့်လင်းမြင်သာသော၊ အများသူငါ လေ့လာနိုင်သော စနစ် တစ်ရပ် ဖြစ်သည့် Project Bank “စီမံကိန်းဘဏ်”¹⁰¹ အား ၂၀၂၀ ခုနှစ်တွင် စတင်ခဲ့ပါသည်။

၅၀။ တပ်မတော် အတွက် အကျိုးရလဒ်များ ရှိစေသည့် အပြင် များစွာသော လူ့အသက် ဆုံးရှုံးမှုရှိသော သယံဇာတ တူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းများကိုလည်း မစ်ရှင်အဖွဲ့က ဖော်ထုတ်ခဲ့ပြီး အစိုးရ အနေဖြင့် Extractive Industries Transparency Initiative သယံဇာတ တူးဖော်သည့် စက်မှု လုပ်ငန်းများ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိရေး အဖွဲ့၏ ကတိကဝတ်များနှင့် အညီ ခိုင်မာသော မူဘောင်များအား ရေးဆွဲရန် အကြံပြု တိုက်တွန်းခဲ့ပါသည်။¹⁰² ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလတွင် Extractive Industries Transparency Initiative ၏ ဘုတ်အဖွဲ့က မြန်မာနိုင်ငံသည် နယ်ပယ်အချို့တွင် အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝသော တိုးတက်မှု ဖြစ်စဉ်များအား အကောင်အထည် ဖော်ခဲ့ကြောင်း တွေ့ရှိခဲ့ပြီး အခြား နယ်ပယ် ၁၂ ခုတွင် မှန်ကန်သော အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများ ပြုလုပ်ရန် ၂၀၂၁ ခုနှစ် ဧပြီလအထိ မြန်မာနိုင်ငံအား အချိန်ပေးခဲ့ပါသည်။¹⁰³ ဤကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ အစိုးရသည် အရေးကြီးသော အဆင့်များစွာကို ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ပါသည်။

၅၁။ သယံဇာတ တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်း ကုမ္ပဏီများ အနေဖြင့် တင်းကျပ်တိကျသော အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုချက်များ အပေါ် အခြေခံ၍ အကျိုးခံစားခွင့် ရှိသော ပိုင်ဆိုင်သူကို ဖွင့်ချဖော်ထုတ်ရန်နှင့် ထိုပိုင်ဆိုင်သူများသည် “နိုင်ငံရေးအရ ထိရလွယ်သူများ” ဟုတ်မဟုတ်ကို သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်ရန် လိုအပ်ကြောင်း သမ္မတ၏ အမိန့်ကြေညာစာ အမှတ် ၁၀၄/၂၀၁၉ ဖြင့် ညွှန်ကြားခဲ့ပါသည်။¹⁰⁴ ရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုနှင့် ကုမ္ပဏီများ ညွှန်ကြားမှု ဦးစီးဌာနသည် နောက်ပိုင်းတွင် ထိုသို့သော အချက်အလက်များအား အများသူငါ ဝင်ရောက်ကြည့်ရှုနိုင်သည့် ဒေတာဘေ့စ် အဖြစ် တီထွင်ခဲ့သည်။¹⁰⁵ ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ မတ်လတွင် အပြီးသတ်ရန် ပြင်ဆင်ထားခဲ့သော တွင်းထွက်နှင့် ကျောက်မျက်ရတနာ ကွင်းမြေပုံ တစ်ရပ်သည် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် စနစ်ကျသော ခွင့်ပြုမိန့် တင်သည့် ဖြစ်စဉ် တစ်ရပ်အား ဖော်ဆောင်မည် ဖြစ်သောကြောင့် လာဘ်ပေးလာဘ်ယူမှုနှင့် အကျင့်ပျက် ခြစားမှု အန္တရာယ်များ လျော့နည်းသွားစေနိုင်ပါသည်။ ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလတွင်

¹⁰⁰ ၂၀၀၈ အခြေခံဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၄၃၆ နှင့် A/HRC/45/5 အပိုဒ် ၅၁

¹⁰¹ နိုင်ငံတော် သမ္မတရုံး၊ ထုတ်ပြန်ချက် အမှတ် ၂/၂၀၁၈။

¹⁰² <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/economic-interests-myanmar-military>.

¹⁰³ <https://eiti.org/board-decision/2019-58>.

¹⁰⁴ <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/myanmar/out-of-the-shadows/> စာမျက်နှာ ၃

¹⁰⁵ <https://bo.dica.gov.mm/>.

ပြန်လည် ဆန်းစစ်သုံးသပ်ထားသော Extractive Industries Transparency Initiative သယံဇာတ တူးဖော်သည့် စက်မှု လုပ်ငန်းများ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိရေး အဖွဲ့၏ စံချိန်စံနှုန်းနှင့် ဆက်စပ်သော စည်းမျဉ်းလိုအပ်ချက်သစ်ကို စတင် အသက်သွင်း ကျင့်သုံးစေခဲ့သောကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် သယံဇာတ ကဏ္ဍဆိုင်ရာ သဘောတူ စာချုပ်များနှင့် လုပ်ပိုင်ခွင့် လိုင်စင်များအား အသစ် ထုတ်ဝေရန် လိုအပ်လာပါသည်။¹⁰⁶

၅၂။ Extractive Industries Transparency Initiative သယံဇာတ တူးဖော်သည့် စက်မှု လုပ်ငန်းများ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိရေး အဖွဲ့၏ စံချိန်စံနှုန်းများအား လက်တွေ့ အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်ရာတွင် အားနည်းချက်များနှင့် စိန်ခေါ်မှု အခက်အခဲများစွာ ကျန်ရှိနေဆဲ ဖြစ်ပြီး ၎င်းသည် စစ်တပ်၏ စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားများအား ကာကွယ်ရန် ကြိုးပမ်းမှုများအား ညွှန်ပြသကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။ ဥပမာ၊ မြန်မာ့ စီးပွားရေး ဦးပိုင်လီမိတက်နှင့် လုပ်ငန်းခွဲ အချို့သည် အကျိုးခံစားခွင့်ရှိသော ပိုင်ဆိုင်မှု အချက်အလက်များကို တင်ပြသော်လည်း ၎င်းတွင် ကန့်သတ်ချက်များစွာ ရှိပါသည်။ မြန်မာ့ စီးပွားရေး ကော်ပိုရေးရှင်းမှာမူ သတင်းအချက်အလက် လုံးဝမပေးထားပေ။¹⁰⁷ ကာလရှည်ကြာခဲ့သော အများပါဝင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်ဖြင့် အစပိုင်း၌ ရေးဆွဲခဲ့သော ပြည်ထောင်စု အဆင့် ကျောက်မျက်ရတနာ မူဝါဒ မူကြမ်းတစ်ရပ်တွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် Extractive Industries Transparency Initiative ၏ စံနှုန်းနှင့်အညီ ဖော်ပြထားသော ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ပါရှိသည်။ သို့သော် စစ်တပ်နှင့် ဆက်စပ်သော အစိုးရ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် တသီးပုဂ္ဂလများ၏ စည်းရုံးမှုကြောင့် ထိုပြဋ္ဌာန်းချက်များအား နောက်ပိုင်းတွင် မူကြမ်းမှ ဖယ်ရှားခဲ့သည်။ ၂၀၁၉ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်း၏ “အခြားအကောင်အမျိုးအစား”အား ပိတ်သိမ်းမည် ဖြစ်ကြောင်း အစိုးရက ကြေညာခဲ့ပြီး ၎င်းမှ အကောင်အချို့သည် ငွေပမာဏ မြောက်များစွာ ရှိကာ သူကောင်းပြုရန် ရည်ရွယ်၍ ထိုအကောင်အမျိုးအစား အသုံးပြုခဲ့ပါသည်။¹⁰⁸ သို့သော် အဆိုပါ အကောင်အမျိုးအစား အမှန်တကယ် ပိတ်သိမ်းခြင်း ရှိမရှိနှင့် ၎င်းမှ ငွေကြေးရပုံငွေများအား မည်သည့်နေရာသို့ ပေးပို့သည် ဟူသည့် အချက်အလက်များ အပါအဝင် အဆိုပါ အကောင်အမျိုးအစား၏ အခြေအနေကို အာဏာသိမ်းချိန်တွင် ရှင်းလင်းစွာ မသိနိုင်ပေ။

၅၃။ စိန်ခေါ်မှု အခက်အခဲများ ဆက်လက်ရှိနေသော်လည်း ရရှိလာသော တိုးတက်မှု ဖြစ်စဉ်များသည် စစ်တပ်ပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများနှင့် ဆက်စပ်မှု အပါအဝင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ဆိုင်ရာ ကြိုးပမ်းမှုများ နောင်တွင် ပိုမို ရှိလာစေရေး အတွက် မရှိမဖြစ် အရေးကြီးသော အခြေခံ အချက်များဟု သတ်မှတ်နိုင်ပါသည်။ သို့သော် ကံမကောင်းစွာပင် ထိုတိုးတက်မှု ဖြစ်စဉ်များသည် ယခုအခါ နောက်ကြောင်းလှည့် ပြောင်းပြန်ဖြစ်သွားပါသည်။ “စီမံကိန်းဘဏ်” “Project Bank” ၏ ဝတ်ဆိုင် အင်တာနက် စာမျက်နှာအား ဝင်ကြည့်၍ မရတော့သလို¹⁰⁹ Extractive Industries Transparency Initiative ကလည်း မြန်မာနိုင်ငံအား အဖွဲ့ဝင် အဖြစ်မှ ဆိုင်းငံ့လိုက်ပါသည်။¹¹⁰ သယံဇာတ တူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းများအပေါ် ယခင်က စောင့်ကြည့်ခဲ့သည့် အရပ်ဘက် လူမှု

¹⁰⁶ <https://eiti.org/contract-transparency>.

¹⁰⁷ https://www.myanmar-responsiblebusiness.org/pdf/TiME/2020-Pwint-Thit-Sa_en.pdf (စာမျက်နှာ ၅၁-၅၂)၊ <https://myanmareiti.org/en/publication/review-first-meiti-beneficial-ownership-disclosure>; နှင့် <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/myanmar/out-of-the-shadows/> (စာမျက်နှာ ၇)

¹⁰⁸ မြန်မာ့အလင်း၊ အတွဲ ၆၊ အမှတ် ၆၂၊ ၁၈ ရက် ဇွန်လ ၂၀၁၉ ခုနှစ်

¹⁰⁹ <https://projectbank.gov.mm/en/>၊ ၂၀၂၂ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၇ ရက်နေ့တွင် ဝင်ကြည့်နိုင်ခဲ့သည်။

¹¹⁰ <https://eiti.org/articles/myanmar-suspended-due-political-instability>.

အဖွဲ့အစည်းများမှာ လက်ရှိအချိန်တွင် ပုန်းအောင်းနေရပြီး သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်သူ ၂၁ ဦးမှာလည်း ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခံထားရကြောင်း သိရပါသည်။¹¹¹

၄။ ဆက်တိုက်ဖြစ်နေသော စိန်ခေါ်မှုများနှင့် ပေါ်ပေါက်လာသော စိန်ခေါ်မှုများ

၅၄။ သိသာထင်ရှားစွာ ပြောင်းလဲလာသော အခြေအနေများကြောင့် မစ်ရှင်၏ အကြံပြု တိုက်တွန်းချက်များအား အကောင်အထည် ဖော်ဆောင်ရာတွင် စိန်ခေါ်မှု အခက်အခဲ များစွာ ကျန်ရှိနေပါသေးသည်။ ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလမှ စတင်ဖြစ်ပွားခဲ့သော ဖြစ်ရပ်များသည် ဈေးကွက်နှင့် မဆိုင်သော ကြားဝင်စွက်ဖက်မှုများနှင့် ထိန်းချုပ်မှုများ တိုးမြှင့်လာသည့် သွင်ပြင်လက္ခဏာရှိသော စီးပွားရေး စီမံအုပ်ချုပ်မှုသို့ ပြန်သွားနေကြောင်း ယူဆစေသလို စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားမှုများအား လွယ်ကူချောမွေ့စေရန် ဆက်ဆံရေး အပေါ် ပိုမို အလေးထားနေကြောင်း ယုံကြည်စေပါသည်။ ကျောက်စိမ်းနှင့် ပတ္တမြား တူးဖော်ခြင်း အပါအဝင် တပ်မတော်၏ စီးပွားရေး ဆောင်ရွက်မှုနှင့် စစ်ရေး မဟာဗျူဟာတို့ အကြား ချိတ်ဆက်မှုများ ရှိနေမှု အပေါ် မစ်ရှင်ကိုယ်တိုင်က မီးမောင်းထိုးပြခဲ့သည်။ ကုန်အမျိုးအစားများ အပေါ် နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီမှ ကုန်သွယ်မှု ကန့်သတ်ချက်များ ချမှတ်ခြင်းသည် ယခင် စစ်အစိုးရများ၏ စီးပွားရေး မူဝါဒများ¹¹² ကဲ့သို့ လူနေမှု အဆင့်အတန်းအား ကျဆင်းစေပါလိမ့်မည်။¹¹³ အာဏာသိမ်းပြီးနောက် နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီ၏ မူဝါဒများမှာ ပံ့ပိုးမတည်မှု မရှိဘဲ အကျိုးအမြတ် ရှာသည့် အမူအကျင့်နှင့် လက်ဝါးကြီးအုပ်မှုအား ဆက်လက်ခွင့်ပြုခြင်း၊ ကုန်သွယ်မှုနှင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု လိုင်စင်များအား ထိန်းချုပ်ခြင်း ကဲ့သို့ အကျင့်ပျက် ခြစားမှုများ အပြင် စီးပွားရေး အခွင့်ထူးခံများ၏ သစ္စာစောင့်သိမှု ရရှိရန်နှင့် စစ်တပ်၏ စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေး ဆိုင်ရာ ထိန်းချုပ်မှုများ ပိုမို အားကောင်းစေရန် ရည်ရွယ်၍ အချို့ စီးပွားရေးလုပ်ငန်း အုပ်စုများ အကြား စီးပွားရေး အကျိုးအမြတ်များ ဖန်တီးရေးနှင့် ဖြန့်ဝေရေး အတွက် တမင်ရည်ရွယ်သော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်း ချမှတ်ခြင်းတို့အား မြှင့်တင် ဆောင်ရွက်နိုင်သဖြင့် စိုးရိမ်ပူပန်မှုများစွာ ရှိနေပါသည်။¹¹⁴

၅၅။ ထို့အပြင် အာဏာသိမ်းပြီးနောက်ပိုင်း တပ်မတော်မှ ကျူးလွန်သည့် လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများနှင့် ရာဇဝတ်မှုများသည် ကုမ္ပဏီများကို မြန်မာနိုင်ငံမှ ထွက်ခွာစေဖို့ စဉ်းစားသုံးသပ်ရန် ဦးတည်စေခဲ့ပါသည်။

¹¹¹ <https://www.frontiermyanmar.net/en/losing-the-freedom-to-protect-the-shattered-dreams-of-environment-defenders/>.
¹¹² <https://fulcrum.sg/myanmar-returns-to-import-substitution-primed-to-fail/>.
¹¹³ <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/28392/119855-PER-P159067-PUBLIC-v2-main-report-PERSepcleanwithnewcover.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
¹¹⁴ https://www.burmalibrary.org/sites/burmalibrary.org/files/obl/2013_The_Political_Economy_of_Myanmar_s_Transsition-en-red.pdf.

က။ တရားမဝင် စီးပွားရေး၊ ပံ့ပိုးမတည်မှု မရှိဘဲ အကျိုးအမြတ် ရှာခြင်းနှင့် သူ့ကောင်းပြုခြင်း

၁။ ရှားပါးမြေ တူးဖော်မှု

၅၆။ တပ်မတော်က ပံ့ပိုးမှုမရှိဘဲ အကျိုးအမြတ် ရှာဖွေသည့် အမှုအကျင့်၏ အရင်းလင်းဆုံး ပုံစံအချို့ကို ကချင်ပြည်နယ်တွင် မြင်နိုင်ပါသည်။ ကျောက်စိမ်း တူးဖော်မှု¹¹⁵ အပြင် ကချင် ဒီမိုကရက်တစ် တပ်မတော် ထိန်းချုပ်သည့် ချီဖွေ မြို့နယ် အတွင်း သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် အပေါ် အကျိုးပြုသည့် နည်းပညာပစ္စည်းများ ထုတ်လုပ်နိုင်ရေး အတွက် အရေးပါသည့် ရှားပါးမြေများကိုလည်း တပ်မတော်က တူးဖော်ခွင့်ပြုထားသည်။¹¹⁶

၅၇။ ၂၀၀၉ ခုနှစ်တွင် ကချင် ဒီမိုကရက်တစ် တပ်မတော်သည် တပ်မတော် ထိန်းချုပ်သော နယ်ခြားစောင့်တပ် ဖြစ်လာခဲ့သည်။¹¹⁷ ၎င်း၏ တပ်ရင်း ၃ ရင်းကို နယ်ခြားစောင့်တပ် အမှတ် ၁၀၀၁၊ ၁၀၀၂ နှင့် ၁၀၀၃ တပ်ရင်းများ အဖြစ် တပ်မတော်စစ်သည်များနှင့် တပ်ဖွဲ့ တစ်ခုစီတွင် ပေါင်းစည်းခဲ့သည်။ ၎င်းတပ်ရင်းများသည် တပ်မတော်၏ ကွပ်ကဲမှု ဖွဲ့စည်းပုံအတွင်း တည်ရှိပြီး လက်နက်ခဲယမ်းများ၊ ထောက်ပံ့ရေး ပစ္စည်းများနှင့် အခြား ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ပံ့ပိုးမှုများအား လက်ခံရယူနေသလို¹¹⁸ တပ်မတော်၏ နိုင်ငံတော် ကာကွယ်ရေး အစီအစဉ်¹¹⁹ ၏ အစိတ်အပိုင်း အဖြစ် တပ်မတော်နှင့် အတူ တိုက်ပွဲဝင်နေကြောင်း¹²⁰ သိရသည်။

၅၈။ ကချင် ဒီမိုကရက်တစ် တပ်မတော် အဖွဲ့ဝင်ဟောင်းများသည် သတ္တုတူးဖော်ရေးတွင် အကျိုးစီးပွားများ ပါဝင်နေကြပါသည်။ Myanmar Extractive Industries Transparency Initiative 2016-2017 မြန်မာ့ သယံဇာတ တူးဖော်မှု လုပ်ငန်းများ ပွင့်လင်းမြင်သာစွာ ဆောင်ရွက်ရေး၏ ၂၀၁၆-၂၀၁၇ မှတ်တမ်း များအရ ယခင် ကချင် ဒီမိုကရက်တစ် တပ်မတော် ခေါင်းဆောင် ဇေန်တိန်းယိန်းနှင့် ၎င်း၏ သားများသည် Myanmar Myo Ko Ko Medical Instrument Company Ltd. နှင့် San Lin International Export and Import Company Ltd. ဟူသည့် ကုမ္ပဏီနှစ်ခုအား မှတ်ပုံတင်ထားပြီး အဆိုပါဒေသတွင် သံ၊ ခဲနှင့် သွပ် သတ္တုတူးဖော်ရန် လိုင်စင် ၁၇ ခုရှိခဲ့ကာ လက်ရှိအချိန်တွင် အဆိုပါ လိုင်စင်အားလုံးမှာ တရားဝင် သက်တမ်းကုန်ဆုံးသွားပြီ ဖြစ်သည်။ မှတ်ပုံတင်ထားသည့် ကုမ္ပဏီနှစ်ခုဖြစ်သည့် Chain Yein Taung Mining နှင့် San Lin International တို့သည် စကျင်ကျောက်နှင့် သံသတ္တု တူးဖော်ရန်

115 <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/economic-interests-myanmar-military>.
116 <https://www.irrawaddy.com/news/burma/illegal-rare-earth-mines-china-border-multiply-since-myanmars-coup.html>; <https://www.frontiermyanmar.net/en/weapons-power-and-money-how-rare-earth-mining-in-kachin-enriches-a-tatmadaw-ally/>; နှင့် <https://www.mekongeye.com/2022/05/23/myanmars-environment-hit-by-rare-earth-mining-boom/>.
117 <https://www.bnionline.net/en/kachin-news-group/item/7388-nda-k-changes-to-burma-juntas-bgf.html>; နှင့် <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2016/07/Militias-in-Myanmar.pdf> (စာမျက်နှာ ၁၃)
118 မြန်မာ့အလင်း၊ အတွဲ ၁၉၊ အမှတ် ၁၁၄၊ ၁၃ ဩဂုတ်လ ၂၀၁၁ ခုနှစ်။
119 <https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2016/07/Militias-in-Myanmar.pdf> (စာမျက်နှာ ၂၄)
120 <https://www.irrawaddy.com/news/burma/kachin-rebels-clash-with-burma-army-and-govt-backed-militia.html>; နှင့် <https://www.bnionline.net/en/news/kachin-state/item/1503-kia-clashes-with-pro-government-militia-in-poppy-growing-area-of-kachin-state.html>.

အတွက် သက်တမ်း မကုန်သေးသော လုပ်ငန်းလိုင်စင်များကို အသီးသီး ကိုင်ဆောင်ထားပါသည်။ နောက်ဆုံး ရရှိထားသည့် မှတ်တမ်းများအရ¹²¹ မည်သည့်ကုမ္ပဏီမှ ရှားပါးမြေ တူးဖော်ခွင့် လိုင်စင်ကို ကိုင်ဆောင်ထားခြင်း မရှိသည့်အပြင် အဆိုပါဒေသရှိ အခြားကုန်စည်များအတွက် လိုင်စင် ရယူထားသည့် ကုမ္ပဏီအများစုမှာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုနှင့် ကုမ္ပဏီများ ညွှန်ကြားမှု ဦးစီးဌာနတွင် မှတ်ပုံတင်ထားခြင်း မရှိပေ။

၅၉။ ချီဖွေမြို့နယ်တွင် နေထိုင်သူတစ်ဦးက နယ်ခြားစောင့်တပ် အမှတ် ၁၀၀၂ ထိန်းချုပ် နယ်မြေများတွင် ရှားပါးမြေ တူးဖော်မှုများ ရှိခဲ့ကြောင်းနှင့် အာဏာသိမ်းပြီး နောက်ပိုင်း မြေနမူနာ စမ်းသပ်မှုများ သိသိသာသာ များပြားလာကာ ချီဖွေဘက်သို့ ဦးတည်၍ မြောက်ဘက်သို့ တိုးချဲ့လာကြောင်း ဆိုခဲ့သည်။ သတ္တုတွင်း ဧရိယာရှိ ဗဟိုချိုင့်ဝှမ်းတစ်ခုလုံးအား မှတ်တမ်း တင်ထားသော ဂြိုဟ်တုပုံရိပ်များ အရ အာဏာမသိမ်းမီကာလ၌ ရှားပါးမြေ သတ္တု တူးဖော်မှုသည် ၅၀ ရာခိုင်နှုန်းခန့် မြင့်တက်ခဲ့ပြီး ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလတွင် တူးဖော်မှု အဆုံးသတ်ခဲ့ကြောင်း ပြသနေပါသည်။

၆၀။ ရှားပါးမြေ သတ္တုတူးဖော်ရေးတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသည့် တရုတ်စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများမှ ကိုယ်စားလှယ်များသည် ဒေသအခြေစိုက် ကုမ္ပဏီများ တည်ထောင်ရန် အတွက် ယခင် ကချင် ဒီမိုကရက်တစ် တပ်တော် ခေါင်းဆောင်များနှင့် ၎င်းတို့၏ မိသားစုဝင်များကို တွေ့ဆုံလိုကြောင်း နှင့် ၎င်းတို့သည် ရှယ်ယာ အမြတ်ငွေများ လက်ခံရရှိကြောင်း အခြား ယုံကြည်စိတ်ချရသော သတင်းရင်းမြစ်တစ်ခုက ဖော်ပြခဲ့သည်။ ယင်းနောက် ၎င်းကုမ္ပဏီများသည် နိုင်ငံရပ်ခြား၌ ရှားပါးမြေ သတ္တုအား စူးစမ်းရှာဖွေခြင်း၊ တူးဖော်ရယူခြင်းနှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ခြင်းတို့တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်လာကြသည်။¹²² အသေးစားနှင့် အလတ်စား ဓာတ်သတ္တု ထုတ်လုပ်မှုတွင် ရှားပါးမြေ တူးဖော်ခြင်း ကဲ့သို့ လုပ်ငန်းအပေါ် နိုင်ငံခြား ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်းအား တားမြစ်ထားပြီး¹²³ မှတ်ပုံတင်ထားသော ကုမ္ပဏီ တစ်ဖွဲ့ဖွဲ့အား ရှားပါးမြေ တူးဖော်နိုင်သည့် လိုင်စင်ထုတ်ပေးသည် ဟူသည့် သတင်း အချက်အလက် မရှိခြင်းကြောင့် လက်ရှိ လည်ပတ်နေသော လုပ်ငန်းများမှာ တရားမဝင်ပေ။ နိုင်ငံတကာ အဆင့် မဟုတ်သော လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများ ဆက်လက် ဖြစ်ပွားနေသည့် ပထဝီနယ်မြေတစ်ခုတွင် သတ္တုတူးဖော်မှုများ ဆောင်ရွက်နေသည် ဖြစ်ရာ¹²⁴ ဖျက်ဆီးလုယက်ခြင်း ကဲ့သို့ စစ်ရာဇဝတ်မှုလည်း ကျူးလွန်နေသဖြင့် စိုးရိမ်ဖွယ်ရာ ကောင်းလှပြီး ၎င်းရာဇဝတ်မှု အပေါ် ဆက်လက် စုံစမ်းရန် သေချာစေပါသည်။

၆၁။ ရှားပါးမြေ တူးဖော်မှုကြောင့် ရေရှည်တွင် ဘေးထွက်ဆိုးကျိုးဖြစ်စေသော သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ပျက်စီးမှုများ အပြင် ရေထုညစ်ညမ်းမှုနှင့် ရေကြီးရေလျှံမှုများလည်း ဖြစ်စေနိုင်သလို အနီးတဝိုက်ရှိ ရပ်ရွာ လူ့အသိုက်အဝန်း အပေါ် လူမှုရေး၊ ကျန်းမာရေးနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကြောင်း ဆိုင်ရာ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများ ရှိနိုင်ကြောင်း ဆွေးနွေးသူများက မီးမောင်းထိုးပြခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့သော ဂေဟစနစ် ပျက်စီးယိုယွင်းမှုကို ရှောင်ရှားရန် မြန်မာနိုင်ငံတွင် လိုအပ်သော လုံလောက်သော လေနှင့် ရေ စံနှုန်းများမှာလည်း မရှိပေ။ နိုင်ငံများ၏ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်အား လိုက်နာရသော နိုင်ငံသားများ၏ လုပ်ဆောင်ချက်များနှင့် ဆက်စပ်၍ International Covenant

¹²¹ <https://datatools.myanmarreiti.org/tools/licenses/>.

¹²² https://www.globalwitness.org/documents/20381/Heavy_rare_earths_supply_chain_risks_EN_-_August_2022.pdf.

¹²³ <https://www.dica.gov.mm/sites/dica.gov.mm/files/document-files/notification26englishversion.pdf>.

¹²⁴ A/HRC/49/72၊ အပိုဒ် ၁၅

on Economic, Social and Cultural Rights စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု အခွင့်အရေးများ ဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ သဘောတူ စာချုပ်ပါ အခွင့်အရေး ပြဋ္ဌာန်းချက်များအား တတိယ နိုင်ငံများ အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံက စောင့်ထိန်းလိုက်နာနိုင်ရန် အလို့ငှာ ရှားပါးမြေ တူးဖော်မှု လုပ်ငန်းစဉ်တိုင်းတွင် မြန်မာ ပြည်သူလူထု၏ ကျန်းမာရေးနှင့် ရေရှည်ရေး ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများအား အာမခံချက်ပေးရန် အရေးကြီးလှပါသည်။¹²⁵

၂။ အင်တာနက်ဖုန်းလိုင်း ဆက်သွယ်ရေး

၆၂။ တပ်မတော်သည် ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁ ရက်နေ့မှ စတင်၍ ဆိုရှယ်မီဒီယာ ပလက်ဖောင်းများ ပိတ်ခြင်း၊ အွန်လိုင်း လှုပ်ရှားမှုအား ရာဇဝတ်မှု အဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းနှင့် ဒေတာ ဝန်ဆောင်မှုများအား ဖြတ်တောက်ခြင်းနှင့် ဆိုင်းငံ့ပိတ်ပင်ခြင်း မှတစ်ဆင့် အင်တာနက် အသုံးပြုခွင့်အား ကန့်သတ်ခြင်းတို့ဖြင့် လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်အား ကန့်သတ်ရန် အလျင်အမြန် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ အချိန်တစ်ခုကြာသော အခါ အင်တာနက် သုံးစွဲခွင့်အား စစ်တပ်က ပြန်လည် ခွင့်ပြုခဲ့သော်လည်း သတ်မှတ်ထားသော အင်တာနက် ဝတ်ဆိုင်များ သို့မဟုတ် အပလီကေးရှင်းများ အတွက်သာ သုံးစွဲခွင့်ပြုခြင်း ဖြစ်သည်။¹²⁶ အချိန်ကြာလာသည် နှင့်အမျှ အကြမ်းဖက်မှု အများဆုံး ခံစားရသည့်ဒေသများတွင် အင်တာနက် ဖြတ်တောက်ခြင်းအား ထပ်မံ ကြုံတွေ့ရပြန်သည်။ အချို့ဒေသတွင် အထိုင်ဖုန်းလိုင်းနှင့် လက်ကိုင်ဖုန်းလိုင်းများကို လိုင်းဖြတ်ထားသဖြင့် လူသားချင်း စာနာထောက်ထားမှု အကူအညီများ ထိရောက်စွာ ပံ့ပိုးနိုင်ရေး အတွက် အခက်အခဲ ဖြစ်စေသလို လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများနှင့် စပ်ဆိုင်သော သတင်း အချက်အလက်များ မျှဝေပေးပို့ရန်လည်း အတားအဆီး ဖြစ်စေသည်။¹²⁷

၆၃။ နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီသည် ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလမှ ၂၀၂၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ အတွင်းတွင် အင်တာနက် သုံးစွဲကြေးများအား နှစ်ဆတိုးခဲ့သည်။ ဆင်းကဒ် တစ်ကဒ်လျှင် မြန်မာကျပ်ငွေ ၂၀,၀၀၀ အခွန်ဆောင်စေပြီး အင်တာနက် ဝန်ဆောင်မှုပေးသူ အားလုံးအပေါ် ဝင်ငွေခွန် ၁၅ ရာခိုင်နှုန်း ချမှတ်ခဲ့ရာ¹²⁸ အင်တာနက်သုံးစွဲသူများ သိသိသာသာ တိုးလာပြီး နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီ၏ ဝင်ငွေများ တိုးလာခဲ့သည်။ တယ်လီနော ရောင်းချမှုတွင် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းဖြင့် သုံးစွဲသူများနှင့် ဆက်သွယ်ရေး လုပ်ငန်း အပေါ် ထိန်းချုပ်လိုသည့် ၎င်း၏ ရည်မှန်းချက်အား ထပ်မံ ပြသရာရောက်သည်။

၆၄။ ၂၀၂၀ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလတွင် တယ်လီနော၏ နောက်ဆုံးအကြိမ် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲမှု ဆိုင်ရာ မီဒီယာရှင်းလင်းပွဲ၌ အာဏာပိုင်များသည် သုံးစွဲသူများ၏ ကိုယ်ရေးအချက်အလက်များ တောင်းယူခြင်း၊ အင်တာနက် ပိတ်ခြင်း၊ အင်တာနက် စာမျက်နှာ ဝတ်ဆိုင်ပိတ်ခြင်းနှင့်

¹²⁵ ဥပမာ၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေး၊ အထွေထွေ မှတ်ချက်၊ အမှတ် ၁၄၊ အပိုဒ် ၃၉ နှင့် အမှတ် ၁၅၊ အပိုဒ် ၃၃ နှင့် <https://www.shuzih.com/pub/828c6c3612f75ee3c231d093700d0fe7/99be7d05238b42c79c1fd932ae2c9890.pdf> တို့အား ကြည့်ပါ။
¹²⁶ A/HRC/48/67.
¹²⁷ A/HRC/49/72.
¹²⁸ မြန်မာ့အလင်း၊ အတွဲ ၈၊ အမှတ် ၂၆၃၊ ၇ ရက် ဇန်နဝါရီလ ၂၀၂၂ ခုနှစ်၊ <https://www.myanmar-now.org/en/news/junta-says-hefty-new-telecoms-taxes-will-curb-extreme-use-of-internet-services>; နှင့် <https://www.irrawaddy.com/news/burma/myanmar-junta-raises-sim-and-internet-taxes-to-silence-opposition.html>.

အချက်အလက်များ ကြားဖြတ်ယူခြင်း တို့အား ပိုမို ပြုလုပ်နေကြောင်း တယ်လီနော ကုမ္ပဏီက သတိပေးခဲ့ပါသည်။¹²⁹ တယ်လီနောသည် ဆိုက်ဘာ လုံခြုံရေးနှင့် Privacy ပုဂ္ဂိုလ်ရေး အချက်အလက် လုံခြုံခွင့် ရှိရေး အတွက် လူ့အခွင့်အရေးအား လေးစားစောင့်ထိန်းသော ဥပဒေနှင့် မူဝါဒ မူဘောင် ရှိရေးကို တိုက်တွန်းအရေးဆိုရင်း တည်ဆဲ ညွှန်ကြားချက်များအား မေးခွန်းမထုတ်ရန် သတိပေးချက်များ ရှိကြောင်း၊ ထိုသို့ မေးခွန်းထုတ်ပါက အပြစ်ပေးခံရမည့် အန္တရာယ်သို့ ဦးတည်ကြောင်းဟု ဆိုကာ ၎င်းနှင့် အစိုးရကြား ထိတွေ့ဆက်ဆံမှု အကြောင်းကိုလည်း စကားရိပ်သွင်း ဆိုခဲ့ပါသည်။ နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီသည် အာဏာသိမ်းပြီးနောက် သတင်း အချက်အလက် ရယူခွင့်အား ဆိုင်းငံ့ရန်နှင့် ကန့်သတ်ပိတ်ပင်ရန် တောင်းဆိုမှုများ ရှိခဲ့ကြောင်းနှင့် ၎င်းတို့သည် ကုမ္ပဏီ တစ်ရပ်အနေဖြင့် ထိုတောင်းဆိုချက်များအား ဖြည့်ဆည်းဆောင်ရွက်ရန် မဖြစ်နိုင်တော့သည် အထိ ရှိလာကြောင်း တယ်လီနောက လူသိရှင်ကြား ထုတ်ပြန်ကြေညာခဲ့သည်။¹³⁰

၆၅။ ၂၀၂၁ ခုနှစ် ပထမ သုံးလပတ်တွင် နော်ဝေငွေကြေး ဖြစ်သည့် ခရိုနာ ၆.၅ ဘီလီယံဖိုး¹³¹ ရုတ်သိမ်းပြီးနောက် တယ်လီနောသည် ၎င်း၏ မြန်မာအခြေစိုက် လုပ်ငန်းတစ်ရပ်လုံးကို M1 Group သို့ အမေရိကန် ဒေါ်လာ ၁၀၅ သန်းဖြင့် ရောင်းချခဲ့ကြောင်း ၂၀၂၁ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လတွင် ကြေညာခဲ့သည်။¹³² ထိုသို့ ရောင်းချလွှဲပြောင်းမှုကို နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီက ကနဦးတွင် ပယ်ချခဲ့ပြီး M1 Group တွင် ပြည်တွင်း မိတ်ဖက် လုပ်ငန်း တစ်ခု ဖြစ်သည့် ရွှေမျိုင်းဖြူ အုပ်စုသည် အစုရှယ်ယာ အများဆုံး ပိုင်ဆိုင်သည့် အဖွဲ့ အဖြစ် ထည့်သွင်း ပါဝင်သည့် အချိန်မှ ၎င်းရောင်းချမှုအား ခွင့်ပြုခဲ့သည်။¹³³

၆၆။ ရွှေမျိုင်းဖြူ အုပ်စုသည် တပ်မတော်နှင့် မြန်မာ့စီးပွားရေး ဦးပိုင် လီမိတက်တို့ဖြင့်¹³⁴ ကာလကြာရှည် ချိတ်ဆက်ထားပြီး ကိုယ်တိုင်ပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသည့် လုပ်ငန်းတစ်ခု ဖြစ်သလို ရေနံတင်သွင်းမှုတွင်လည်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများ ရှိနေပါသည်။¹³⁵ ၎င်းကုမ္ပဏီသည် ကချင်ပြည်နယ်ရှိ ကျောက်စိမ်းနှင့် ကျောက်မျက် တူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းများတွင် အကျိုးစီးပွား လုပ်ငန်းများ ရှိနေသလို သစ်လုပ်ငန်းတွင်လည်း ပါဝင်နေကြောင်း သိရသည်။¹³⁶ ကဏ္ဍပေါင်းစုံ၌ ရွှေမျိုင်းဖြူ အုပ်စု၏ တိုးတက်ကျယ်ပြောလာသော စီးပွားရေး အကျိုးစီးပွားများ အရ ၎င်းအုပ်စု၏ စီးပွားရေး အကျိုးစီးပွားသည် စစ်တပ်၏ ကိုယ်ပိုင် အကျိုးစီးပွားနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိသည်ဟု

¹²⁹ <https://youtu.be/oWJ85wgZAS4> ၅၃ မိနစ်၊ ၈ စက္ကန့်တွင် ကြည့်ရန်။

¹³⁰ <https://www.telenor.com/sustainability/responsible-business/human-rights/human-rights-in-myanmar/directives-from-authorities-in-myanmar-february-2021/>.

¹³¹ <https://www.reuters.com/business/media-telecom/telenor-posts-q1-loss-after-writing-off-myanmar-business-following-coup-2021-05-04/>.

¹³² <https://www.telenor.com/media/newsroom/telenor-group-sells-telenor-myanmar-to-m1-group/>.

¹³³ <https://www.telenor.com/media/newsroom/press-releases/sale-of-telenor-myanmar-approved-by-myanmar-authorities/>.

¹³⁴ <https://www.irrawaddy.com/news/burma/meet-myanmar-military-linked-crony-taking-stake-in-telenor-sale.html>; <https://www.myanmar-now.org/en/news/the-crony-who-will-control-telenor-myanmars-customer-data>; နှင့် <https://www.justiceformyanmar.org/stories/shwe-byain-phys-military-links-exposed>.

¹³⁵ <https://www.fwpresearch.com/en/portfolio/thein-win-zaw/>.

¹³⁶ <https://www.justiceformyanmar.org/stories/shwe-byain-phys-military-links-exposed>.

စစ်တပ်က ယူဆနေကြောင်း နှင့်/သို့မဟုတ် ၎င်းအုပ်စု၏ သစ္စာစောင့်သိမှုကို လုံလောက်စွာ အာမခံနိုင်သည်ဟု စစ်တပ်က ခံစားရကြောင်း ညွှန်းဆိုသကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။

၆၇။ တယ်လီနော၏ နေရာ၌ ရွှေမျိုင်းဖြူ အုပ်စုနှင့် M1 Group တို့ နေရာယူလာခြင်းဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဆက်သွယ်ရေး ကွန်ရက် အော်ပရေတာ လေးခု အနက်မှ သုံးခုသည် တပ်မတော်နှင့် သိသာထင်ရှားသော အချိတ်အဆက်များ ရှိလာမည်ဖြစ်ပြီး¹³⁷ လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့် အပေါ် ထိထိရောက်ရောက် ကန့်သတ်လာနိုင်ကာ ထောက်လှမ်းစုံစမ်းမှုများ ပြုလုပ်ရန် ဆက်သွယ်ရေး ကုမ္ပဏီများ အပေါ် လွှမ်းမိုးနိုင်စွမ်း ပိုမို တိုးမြှင့်လာမည် ဖြစ်သည်။

ခ။ ကော်ပရိတ် ကုမ္ပဏီများ ကြုံတွေ့နေရသည့် အကျပ်ရိတ်မှု - ဆက်လက် လုပ်ကိုင်မည်လော၊ သို့မဟုတ် စွန့်ခွာမည်လော။

၆၈။ နိုင်ငံတကာ ရာဇဝတ်မှု ကြီးကြီးမားမား ကျူးလွန်နိုင်မှုကို ကန့်သတ်ဟန့်တားနိုင်ရန် ရည်ရွယ်၍ တပ်မတော်အား စီးပွားရေးအရ အထီးကျန်စေရန် မစ်ရှင်က တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ၎င်းတောင်းဆိုမှုများတွင် တပ်မတော် အဖွဲ့ဝင်များ ပိုင်ဆိုင်သော သို့မဟုတ် ထိန်းချုပ်ထားသော ကုမ္ပဏီများ အပါအဝင် တပ်မတော်နှင့် ကုန်သွယ်ရေး သို့မဟုတ် ဘဏ္ဍာငွေကြေး ဆိုင်ရာ ဆက်ဆံမှုများ ဆက်လက် မလုပ်ဆောင်ရန်နှင့် တပ်မတော်နှင့် ဆက်သွယ်ခြင်း မရှိသော စီးပွားရေး လုပ်ငန်း အဖွဲ့အစည်းများ အားကောင်းလာရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးလာရေးကို အားပေးပံ့ပိုးကြရန်တို့ ပါဝင်ပါသည်။¹³⁸

၆၉။ အာဏာသိမ်းပြီးနောက် တပ်မတော်အား စီးပွားရေးမှ အထီးကျန်စေပြီး နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီ၏ ဝင်ငွေပြတ်လတ်စေရေး အတွက် တဖန်ပြန်လည် ကြိုးပမ်းလာသည်။ သက်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများသည် ရှုပ်ထွေးပြီး စိန်ခေါ်မှု ရှိသော လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှု ဆိုင်ရာ ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ဆောင်ရွက်နေကြသည့် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများအား မြောက်များစွာသော တောင်းဆိုမှုများ၊ တစ်ခါတစ်ရံတွင် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သော တောင်းဆိုမှုများ ပြုခဲ့သည်။ ယင်းတောင်းဆိုမှုများတွင် အဓိကအားဖြင့် တပ်ပိုင်ဖြစ်သော၊ တပ်နှင့် ပူးပေါင်းထားသော သို့မဟုတ် တပ်နှင့် ဆက်သွယ်မှုရှိသော စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများအား လက်တွဲဖြုတ်ခြင်း နှင့် နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီသို့ ငွေပေးချေမှုများကို ဆိုင်းငံ့ခြင်းများ ပါဝင်သည်။ ထိုတောင်းဆိုမှုများတွင် အလုပ်သမား အခွင့်အရေးများ၊ အထူးသဖြင့် ဘေးကင်းရေးနှင့် လူမှုဖူလုံရေး ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို အသေအချာ လေးစားလိုက်နာခြင်းဖြင့် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အရေးကိစ္စအား ဆထက်ပို၍ အထူး ဂရုပြုဆောင်ရွက်ရန်၊ အလုပ်အကိုင် ရရှိရေးအား ပံ့ပိုးရာတွင် ကုမ္ပဏီများ၏ အခန်းကဏ္ဍအား သတ်မှတ်ထုတ်ဖော်ရန်၊ သင့်လျော်သော လူ့အခွင့်အရေး သက်ရောက်မှုများနှင့် လျော်ကြေးပေး ကုစားမှု လုပ်ငန်းစဉ်များ အပါအဝင် တာဝန်ယူမှု ရှိသော လုပ်ငန်း ရုတ်သိမ်းထွက်ခွာမှု ပြုနိုင်ရေး အတွက် လိုအပ်ချက်များအား ဆန်းစစ်လေ့လာရန်နှင့် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူးဂရုပြု ဆောင်ရွက်နိုင်ရေးနှင့် သက်ဆိုင်သူများအား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးရေး ကိစ္စရပ်များတွင် ပွင့်လင်းမြင်သာစွာ လုပ်ဆောင်ရန်တို့ ပါဝင်ပါသည်။ လူ့အခွင့်အရေးအား လေးစားလိုက်နာရမည့် တာဝန်ဝတ္တရားများတွင် ခိုင်မာသော

¹³⁷ Mytel အား မြန်မာ့စီးပွားရေး ကော်ပရေးရှင်းမှ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ပိုင်ဆိုင်ပါသည်။ မြန်မာ့ ဆက်သွယ်ရေး လုပ်ငန်း MPT သည် နိုင်ငံတော်ပိုင် လုပ်ငန်းတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။ ၂၀၂၂ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လတွင် Ooredoo သည် မြန်မာနိုင်ငံမှ နှုတ်ထွက်ရန် ဆွေးနွေးမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်ဟု သိရသည်။

¹³⁸ <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/myanmar-ffm/economic-interests-myanmar-military>.

ကျင့်ဝတ်သိက္ခာ ဆိုင်ရာ ရပ်တည်ချက်များ ချမှတ်ရန်နှင့် တပ်မတော်အား တိုင်းပြည်၏ စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေး သက်တာမှ ဖယ်ရှားခြင်းဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ပြည်သူ့အပေါ် အကောင်းဆုံး အကျိုးပြုသည့် စီးပွားရေး ဆောင်ရွက်ချက်များအား အကောင်အထည် ဖော်ရန် အပြင် ဆိုးရွားသော စီးပွားရေး အကျပ်အတည်းသို့ ကျရောက်မည့် အန္တရာယ်မှ လွတ်မြောက်စေရန် နိုင်ငံအား ကူညီပေးကြဖို့ ကော်ပရိတ် လုပ်ငန်း အဖွဲ့အစည်းများ အတွက် ရည်စူး၍ ၎င်းတို့က တောင်းဆိုထားပါသည်။ ထိုသို့ တောင်းဆိုမှုများမှ အများစုမှာ မြန်မာနိုင်ငံမှ အလိုအလျောက်၊ ချက်ချင်း လုပ်ငန်းရုတ်သိမ်း ထွက်ခွာစေဖို့ တောင်းဆိုချက်များ မပါဝင်ဘဲ¹³⁹ တာဝန်သိသော လုပ်ငန်းရုတ်သိမ်းမှုပြုရေး အတွက် လိုအပ်ချက်များအား ဆန်းစစ်လေ့လာရန်သာ ကုမ္ပဏီများကို တိုက်တွန်း နှိုးဆော်ထားပါသည်။ ဆက်လက်၍ ဖြစ်ရပ်မှန် အခြေအနေများအား လေ့လာမှုတွင် စီးပွားရေး ကဏ္ဍသုံးရပ်ရှိ ကုမ္ပဏီများ ကြုံတွေ့ရသည့် စိန်ခေါ်မှု အခက်အခဲများကို အောက်တွင် မီးမောင်းထိုးပြထားပါသည်။

၁။ အင်တာနက်ဖုန်းလိုင်း ဆက်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းများ

၇၀။ တယ်လီနောက မြန်မာနိုင်ငံမှ ထွက်ခွာရန် ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ထုတ်ပြန်ရာတွင် ၎င်းသည် ကြားဖြတ်ဖမ်းယူသည့် ကိရိယာများကို ၎င်း၏ဆန္ဒအလျောက် အသက်သွင်းအသုံးပြုမည် မဟုတ်ကြောင်း¹⁴⁰ နှင့် ၎င်း၏ စံတန်ဖိုးများ၊ နိုင်ငံတကာ ဥပဒေနှင့် လူ့အခွင့်အရေး အခြေခံ မူများအား ချိုးဖောက်ရာတွင် ပါဝင်သည့် အစိုးရအောက်တွင် ဆက်လက် လုပ်ငန်း လည်ပတ်တော့မည် မဟုတ်ကြောင်း ပြောကြားခဲ့သည်။¹⁴¹ တယ်လီနော၏ ထိုဆုံးဖြတ်ချက်အား အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများက ကန့်ကွက်ရှုံ့ချခဲ့ကာ Norwegian National Contact Point for the Organisation for Economic Co-operation and Development သို့ လိပ်မူ တိုင်ကြားချက် တစ်ခု ပေးပို့ခဲ့ပြီး¹⁴² တယ်လီနော မြန်မာ၏ ရောင်းချမှုတွင် Organisation for Economic Co-operation and Development ၏ လမ်းညွှန်ချက်များအား လိုက်နာရန် ပျက်ကွက်ခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြ၍ တယ်လီနော ရောင်းချမှု၏ အစိတ်အပိုင်း အဖြစ် သုံးစွဲသူ၏ အချက်အလက်များအား လွှဲပြောင်းပေးခြင်းမှ ရပ်တန့်ရန် ရည်ရွယ်ကာ Norwegian Data Protection Authority သို့ လိပ်မူ တိုင်ကြားခဲ့သည်။¹⁴³ တယ်လီနောအား တိုင်ကြားချက်များ အရ ၎င်းသည် မြန်မာအခြေစိုက် လုပ်ငန်းအား ရောင်းချရာ၌ ၎င်းဝန်ဆောင်မှုအား သုံးစွဲသူများ အပေါ် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ ဘေးထွက်ဆိုးကျိုး ဆိုးဆိုးရွားရွား ဖြစ်စေနိုင်မည် ဖြစ်ရာ သင့်လျော်သော လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူးဂရုပြု ဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိခဲ့ကြောင်း၊ သို့ဖြစ်ပါ၍ ထိုအချက်သည် ဥရောပ သမဂ္ဂ၏ General Data Protection Regulation အထွေထွေ အချက်အလက် ထိန်းသိမ်း

¹³⁹ ဥပမာ၊ ခြွင်းချက်အားဖြင့် ဆိုရလျှင် Myanmar Labor Alliance သည် ခြုံငုံသက်ရောက်နိုင်သော စီးပွားရေး ပိတ်ဆို့မှု ချမှတ်ရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။
https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=546648550010451&id=109901467018497.
¹⁴⁰ <https://www.telenor.com/media/newsroom/continued-presence-in-myanmar-not-possible-for-telenor/>.
¹⁴¹ <https://www.telenor.com/media/newsroom/announcement/we-cannot-make-our-employees-in-myanmar-delete-data-and-break-the-law-update-by-jorgen-c-arentz-rostrup-evp-and-head-of-telenor-asia/>.
¹⁴² <https://www.responsiblebusiness.no/somo-on-behalf-of-474-csos-in-myanmar-vs-telenor-asa/>. တယ်လီနောနှင့် တိုင်ကြားသူများ အကြား ဆက်လက် ဆွေးနွေးနေဆဲ ဖြစ်သည်။
¹⁴³ <https://www.somo.nl/myanmar-citizen-files-data-protection-complaint-against-telenor-for-dangerous-breach-of-privacy/>.

ကာကွယ်ရေး နည်းဥပဒေပါ တာဝန် ဝတ္တရားများအား ချိုးဖောက်ရာ ရောက်ကြောင်း စွပ်စွဲခဲ့ပြီး မစ်ရှင်၏ ဤအစီရင်ခံစာတွင် M1 Group သည် စစ်တပ်နှင့် ဆက်နွယ်သော ကုမ္ပဏီ အဖြစ် ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။ ထို့အပြင် တယ်လီနောသည် သက်ဆိုင်ရာ ပါဝင်ပတ်သက်သူ အားလုံးနှင့် အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝစွာ ထိတွေ့ဆက်ဆံရန် ပျက်ကွက်ခဲ့ပြီး မြန်မာနိုင်ငံမှ နုတ်ထွက်ရန် ဆုံးဖြတ်ချက်တွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု မရှိခဲ့ကြောင်း တိုင်ကြားစာများတွင် ဖော်ပြထားသည်။

၇၁။ တယ်လီနောသည် ရနိုင်သော အခြား ရွေးချယ်စရာ နည်းလမ်းများ အပေါ် စေ့စေ့စပ်စပ် လေ့လာဆန်းစစ်မှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ကြောင်း၊ ၎င်း၏ သုံးစွဲသူ ဦးရေ ၁၈ သန်း အတွက် ချိတ်ဆက်မှုအား ဆက်လက် ထိန်းသိမ်းကာ ဝန်ထမ်းများ အလုပ်အကိုင် ဆက်လက် ရရှိစေရေး သေချာစေသည့် အတွက် ရောင်းချရန် ဆုံးဖြတ်ချက်သည်သာလျှင် တစ်ခုတည်းသော နောက်ဆုံး ရွေးချယ်မှု၊ အန္တရာယ် အနည်းဆုံး ရွေးချယ်မှု ဖြစ်ကြောင်း အခိုင်အမာ ပြောကြားခဲ့သည်။ ဥရောပ သမဂ္ဂ၏ General Data Protection Regulation အထွေထွေ အချက်အလက် ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်ရေး နည်းဥပဒေသည် ယခုအခြေအနေတွင် သက်ရောက်မှု မရှိကြောင်း၊ ၎င်းသည် သက်ဆိုင်သူ အားလုံးနှင့် ဆက်သွယ်နေကြောင်း၊ ရောင်းချမှု အစီအစဉ်များကို လူသိရှင်ကြား ဆွေးနွေးခြင်း မပြုရန် စတော့အိတ်ချိန်း စည်းမျဉ်းများဖြင့် တားမြစ်ထားကြောင်း ဟူ၍ ၎င်းဘက်ကလည်း အခိုင်အမာ ပြောကြားခဲ့သည်။

၇၂။ သီးခြားအနေဖြင့် Justice for Myanmar အဖွဲ့သည် နော်ဝေနှင့် ဗြိတိန်တို့အပြင် ဥရောပ သမဂ္ဂ၏ ပိတ်ဆို့ရေးယူမှုများ ချမှတ်ထားသည့် အချိန်တွင် တယ်လီနောမှ ရောင်းချမှု၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဖြစ်သော ကြားဖြတ်ဖမ်းယူသည့် ကိရိယာများအား လွှဲပြောင်းပေးရာတွင် သက်ညှာနားလည်ပေးမှု အပေါ် စိုးရိမ်မှုများ မြင့်တက်ခဲ့သည်။¹⁴⁴

၂။ ရေနံနှင့် သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့

၇၃။ နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီသို့ ငွေပေးချေမှုများ ရပ်ဆိုင်းပစ်ရန် ရည်ရွယ်၍ မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံခြား ဝင်ငွေ အများဆုံး ရင်းမြစ်ဖြစ်သည့် မြန်မာ့ ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့ လုပ်ငန်းသည် အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၏ စည်းရုံးလှုံ့ဆော်မှု ပစ်မှတ် ဖြစ်လာသည်။ ကမ်းလွန် သဘာဝဓာတ်ငွေ့ စီမံကိန်းကြီး လေးခုမှ စီမံကိန်း တစ်ခုစီတွင် ဓာတ်ငွေ့ ထုတ်ယူခြင်းနှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ခြင်း လုပ်ငန်းတို့တွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြပြီး အော်ပရေတာ တစ်ခုနှင့် အခြား မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ ပေါင်းစပ်၍ ဖက်စပ်ကုမ္ပဏီများ အဖြစ် ဖွဲ့စည်းကြကာ ဓာတ်ငွေ့ တူးဖော်ခြင်း မပြုသော မိတ်ဖက်လုပ်ငန်း အဖွဲ့အစည်းများနှင့် နိုင်ငံတော် အတွက် ရေနံတူးဖော်ခွင့် ရရေး အတွက် ပုံမှန်ပေးငွေများ၊ ရှယ်ယာ အမြတ်ခွဲဝေမှုများနှင့် ဆုကြေးငွေများ အတွက် ဝင်ငွေကောက်ယူခြင်းဖြင့် မြန်မာ့ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းသည် အခန်းကဏ္ဍ များစွာတွင် ပါဝင်နေပါသည်။¹⁴⁵ အာဏာသိမ်းပြီး နောက်ပိုင်း စီမံကိန်း ၂ ခု၏ အော်ပရေတာများ ရပ်ဆိုင်းသွားသော်လည်း စီမံကိန်းများ အားလုံး ဆက်လက် လည်ပတ်နေဆဲ ဖြစ်သည်။

¹⁴⁴ <https://www.justiceformyanmar.org/press-releases/telenor-group-violating-sanctions-through-installation-and-imminent-transfer-of-german-lawful-intercept-gateway>; နှင့် <https://www.justiceformyanmar.org/press-releases/telenor-group-is-aiding-and-abetting-m1-group-to-violate-myanmar-sanctions>.

¹⁴⁵ <https://www.pwyp.org/wp-content/uploads/2021/06/Financing-the-Military-in-Myanmar.pdf>; နှင့် https://resourcegovernance.org/sites/default/files/documents/nrgi_myanmar-state-owned-enterprises_full-report.pdf.

၇၄။ ရဲတံခွန် စီမံကိန်းနှင့် ပတ်သက်၍ ၂၀၀၃ ခုနှစ်ကတည်းက လုပ်ငန်းလည်ပတ်ခဲ့သော Petronas လက်အောက်ခံ PC Myanmar (Hong Kong) လီမိတက်သည် ဓာတ်ငွေ့ ကုန်ခမ်းသဖြင့် ထုတ်လုပ်မှု လျော့နည်းသွားခြင်းကြောင့် မြေပြင်၌ “စာချုပ်ပါ သဘောတူညီချက်များကို လိုက်နာခြင်းမှ ကင်းလွတ်စေနိုင်သည့် မလွန်ဆန်နိုင်သော ဖြစ်ရပ်များ” (force majeure) အဖြစ် ကြေညာခဲ့သည်။¹⁴⁶ တစ်နှစ်အကြာတွင် ၎င်းသည် “နည်းပညာ-စီးပွားကူးသန်းမှု ဆိုင်ရာ ပြန်လည်သုံးသပ်မှု” တစ်ရပ် ပြုလုပ်ပြီးနောက် စီမံကိန်းမှ နုတ်ထွက်မည် ဖြစ်ကြောင်း ကြေညာခဲ့သည်။¹⁴⁷ အခြား ပင်မ စီမံကိန်း၏ မိတ်ဖက် အဖွဲ့အစည်းများ ဖြစ်သော PTTEP နှင့် ENEOS လက်အောက်ခံ JX Nippon Oil နှင့် Gas Exploration Corporation တို့သည်လည်း ရုပ်သိမ်းရန် ရည်ရွယ်ထားကြောင်း ထုတ်ပြန်ကြေညာခဲ့သည်။¹⁴⁸ PTTEP သည် ကျန်ရှိနေသေးသော အစုရှယ်ယာရှင်များအား အချိုးကျ ခွဲဝေပေးမည် ဖြစ်ပြီး ၎င်း၏ အစုရှယ်ယာများအတွက် ကုန်သွယ်မှုတန်ဖိုးမဲ့ (No commercial value) အဖြစ် သတ်မှတ်ထားစဉ်တွင်¹⁴⁹ ပြင်ဆင်ထားသော အစုရှယ်ယာများအား မည်သို့ ဖွဲ့စည်းသတ်မှတ်မည် သို့မဟုတ် သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့ ထုတ်ယူမှု ပြီးဆုံးပါက လုပ်ငန်း ဖျက်သိမ်းခြင်းအား မည်ကဲ့သို့ အရေးယူ ဆောင်ရွက်မည်ကို မသေချာသေးပေ။ JX Nippon ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့ စူးစမ်းရှာဖွေရေး ကော်ပိုရေးရှင်းသည် "နိုင်ငံ၏ လက်ရှိအခြေအနေ"ကို လူသိရှင်ကြား အသိအမှတ်ပြုသည့် တစ်ခုတည်းသော အဖွဲ့အစည်း ဖြစ်သည်။ Petronas နှင့် PTTEP တို့သည် ၎င်းတို့၏ သက်ဆိုင်ရာ portfolio စီမံခန့်ခွဲမှုဗျူဟာများကို ရည်ညွှန်းခဲ့သည်။

၇၅။ စစ်တပ်သည် ပြန်လည်လည်ပတ်လာသော စီမံကိန်း ပို့ကုန်များနှင့် ၎င်းမှ ရလာသော ငွေချေမှုများအား ဆန်းစစ်နေကြောင်းနှင့် ငွေပေးချေမှုများ လက်ခံရရှိခြင်း မရှိပါက ဖြစ်နိုင်ချေ ရှိသော အရေးယူမှုများကို ဆန်းစစ်လေ့လာနေသည် ဟူသည့် သက်သေများ ရှိကြောင်း ပေါက်ကြားလာသော စာရွက်စာတမ်းများ အရ Justice for Myanmar က ဆိုခဲ့သည်။¹⁵⁰ OHCHR မှ မြင်တွေ့လေ့လာရသည့် စာရွက်စာတမ်းများအရ ၂၀၂၁ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလမှ ၂၀၂၂ ခုနှစ်၊ အောက်တိုဘာလ အတွင်း ပရောဂျက်မှ ရရှိသည့် ခန့်မှန်းခြေ ဝင်ငွေ အမေရိကန် ဒေါ်လာ ၂၂.၄ သန်းသည် မလေးရှားဘဏ် CIMB ၏ စင်ကာပူ ဘဏ်ခွဲရှိ မြန်မာနိုင်ငံခြား ကုန်သွယ်မှုဘဏ် အကောင့်ထဲသို့ ပေးဆောင်ခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။

၇၆။ အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများသည် စီမံကိန်းမှ အကျိုးအမြတ် ရရှိနေသော ကုမ္ပဏီများအား၊ အထူးသဖြင့် သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့ လုပ်ငန်းကဏ္ဍမှ ကုမ္ပဏီ အဖွဲ့အစည်းများအား

¹⁴⁶ <https://www.petronas.com/media/press-release/petronas-upstream-operations-myanmar-declares-force-majeure-its-yetagan-field>.
¹⁴⁷ <https://www.petronas.com/media/press-release/petronas-withdraws-yetagan-field-offshore-myanmar>.
¹⁴⁸ <https://www.pttep.com/en/Newsandnmedia/Mediacorner/Pressreleases/Pttep-With-Draws-From-Yetagan-Project-In-Myanmar.aspx>; နှင့် https://www.hd.eneos.co.jp/english/newsrelease/upload_pdf/20220502_01_02_0960492.pdf.
¹⁴⁹ <https://www.pttep.com/en/Newsandnmedia/Mediacorner/Pressreleases/Pttep-With-Draws-From-Yetagan-Project-In-Myanmar.aspx>.
¹⁵⁰ <https://www.justiceformyanmar.org/stories/leaked-documents-show-min-aung-hlaing-personally-concerned-over-oil-and-gas-payments>.

တာဝန်သိ ထွက်ခွာကြရန်၊ လူမှုရေးနှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှု တစ်စုံတစ်ရာ အတွက် ကုစားလျော်ကြေး ပေးခြင်းဖြင့် ထွက်ခွာကြရန် တောင်းဆိုထားသည်။¹⁵¹

၇၇။ ၂၀၂၂ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလတွင် TotalEnergies နှင့် Chevron တို့သည် ရတနာ စီမံကိန်းမှ နုတ်ထွက်လိုကြောင်း သီးခြားစီ ကြေငြာခဲ့သည်။¹⁵² စီမံကိန်း သဘောတူညီချက်များ အရ TotalEnergies သည် အော်ပရေတာနှင့် အစုရှယ်ယာရှင် အဖြစ်မှ ထွက်ခွာရန် ခြောက်လ နောက်ဆုံးထား သတ်မှတ်ထားပြီး ၎င်း၏ အစုရှယ်ယာများကို ကုန်သွယ်မှုတန်ဖိုးမဲ့ (no commercial value) အဖြစ် ကျန်မိတ်ဖက်များ အကြား အချိုးကျ ခွဲဝေပေးခြင်းဖြင့် မြန်မာ့ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်း အပါအဝင် ကျန်လုပ်ဖော်ကိုင်ဖက်များ အားလုံး၏ အစုရှယ်ယာများကို တိုးပွားစေပါသည်။¹⁵³ Chevron သည် ၎င်း၏ ထွက်ခွာမှုနှင့် ပတ်သတ်၍ အသေးစိတ် အချက်အလက်များကို မဖော်ပြထားဘဲ PTTEP သည် အော်ပရေတာ အဖြစ် တာဝန်ယူခဲ့သည်။¹⁵⁴

၇၈။ အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းအချို့သည် TotalEnergies အား ဝေဖန်ပြစ်တင်ခဲ့ကြပြီး¹⁵⁵ စာချုပ်တရားဝင်ရေး အတွက် သင့်လျော်သော တန်ပြန်ဆက်ဆံသည့် အဖွဲ့အစည်း အဖြစ် နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီ သို့မဟုတ် အမျိုးသား ညီညွတ်ရေး အစိုးရ ဟူသည့် အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုခုအား နိုင်ငံတကာ ဥပဒေလမ်းကြောင်းအရ သတ်မှတ်ဆုံးဖြတ်ပေးဖို့ TotalEnergies နှင့် Chevron တို့က နိုင်ငံတကာ ဥပဒေ လမ်းကြောင်းဖြင့် အစပြု အရေးဆိုဆောင်ရွက်ရန် ၎င်းတို့အား တောင်းဆိုခဲ့သည်။¹⁵⁶

၃။ အထည်ချုပ်လုပ်ငန်းများ

၇၉။ အထည်ချုပ်လုပ်ငန်း ကဏ္ဍသည် အင်တာနက်/ဖုန်း ဆက်သွယ်ရေး လုပ်ငန်းများနှင့် ရေနံ/သဘာဝဓာတ်ငွေ့ လုပ်ငန်းများနှင့် မတူဘဲ တပ်မတော်နှင့် တိုက်ရိုက်ထိတွေ့ ဆက်ဆံမှုအား ကန့်သတ်ထားပါသည်။ ၂၀၂၂ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလတွင် Garment Advocacy Group of the European Chamber of Commerce in Myanmar မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဥရောပ ကုန်သည်ကြီးများ အသင်း၏ အထည်ချုပ်လုပ်ငန်း ဆိုင်ရာ တိုက်တွန်းအရေးဆိုသည့် အဖွဲ့မှ အထည်ချုပ်လုပ်ငန်း

¹⁵¹ <https://www.justiceformyanmar.org/press-releases/ngos-cautiously-welcome-eneos-withdrawal-from-myanmar-call-for-responsible-disengagement-and-decommissioning-of-yetagun-gas-project>.

¹⁵² <https://totalenergies.com/media/news/press-releases/totalenergies-withdraws-myanmar>; နှင့် <https://www.chevron.com/stories/chevrons-view-on-myanmar>. ၂၀၂၂ ခုနှစ် မေလအတွင်း သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့ သယ်ယူပို့ဆောင်သည့် သက်ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်း အဖွဲ့များအား ပေးမည့် လစဉ်ကြေး ပေးမှုအား မြန်မာ့ ရေနံနှင့် သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့ လုပ်ငန်းက ရပ်ဆိုင်းခဲ့သည်။

¹⁵³ <https://totalenergies.com/media/news/press-releases/totalenergies-withdraws-myanmar>.

¹⁵⁴ <https://www.pttep.com/en/Newsandnmedia/News/Changeofoperatorintheyadanaprojectinmyanmar.aspx>.

¹⁵⁵ <https://globalmayday.net/wp-content/uploads/2022/03/Explainer-TotalEnergies-Chevron-Exit.pdf>; နှင့် <https://globalmayday.net/wp-content/uploads/2022/03/GMSRxBMC-EU-Sanctions-on-MOGE-Explainer-Final.pdf>.

¹⁵⁶ https://earthrights.org/wp-content/uploads/Responsible-Divestment-from-Myanmar-Briefer-March-2022.FINAL_.pdf. TotalEnergies သည် ၂၀ ရက် ဇူလိုင်လ၊ ၂၀၂၂ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံမှ အပြီးသတ် ထွက်ခွာသွားခဲ့ပြီ ဖြစ်သည်။

ကဏ္ဍနှင့် သက်ဆိုင်သည့် အထူး အချက် ငါးချက်အား ဆန်းစစ်လေ့လာခဲ့ပါသည်။ ၎င်းငါးချက်မှာ နိုင်ငံတော် ဝင်ငွေအတွက် သိသာများပြားခြင်း မရှိသော ငွေကြေးပမာဏ၊ နှိုင်းယှဉ်ပါက နိုင်ငံခြားငွေ ရရှိမှု အကန့်အသတ်သာ ရှိခြင်း၊ စစ်တပ်နှင့် အထည်ချုပ် စက်ရုံလုပ်ငန်းများ အကြား ချိတ်ဆက်မှု အနည်းဆုံး ရှိခြင်း၊ စက်မှုဇုန်များတွင် စက်ရုံလုပ်ငန်းတည်မှု နည်းပါးခြင်းနှင့် စစ်တပ်ပိုင် မဟုတ်သော ဆိပ်ကမ်းများ အသုံးပြုနိုင်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် စစ်တပ်ပိုင် လုပ်ငန်းစုများနှင့် မဆက်ဆံဘဲ လုံးလုံးလျားလျား လည်ပတ်နိုင်သည်ဟု ကောက်ချက်ချခဲ့သည်။¹⁵⁷

၈၀။ ဥရောပ ဝယ်လက်များ ထွက်သွားသောအခါ စက်ရုံလုပ်ငန်းများသည် အခြား ဈေးကွက်များမှ ဝယ်လက်သစ်များအား ဆွဲဆောင်ရန် ကြိုးပမ်းနိုင်ပြီး ၎င်းဈေးကွက်များသည် အလုပ်သမား အခွင့်အရေးအား လေးစားလိုက်နာမှု နည်းပါးတတ်ကြောင်း မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဥရောပ ကုန်သည်ကြီးများ အသင်း European Chamber of Commerce in Myanmar မှ ၎င်းတို့၏ ကိုယ်ပိုင် ထင်မြင်ယူဆချက်များ အပေါ် အခြေပြု၍ ကောက်ချက်ချခဲ့ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံမှ ရင်းမြစ်ရယူသူများသည် အထည်ချုပ် လုပ်ငန်းတွင် အများစု ဖြစ်သော အမျိုးသမီးများ အပါအဝင် အလုပ်သမားများ အားလုံးအတွက် သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော အလုပ်ခွင်အား အာမခံပေးရန်နှင့် လွတ်လပ်စွာ အသင်းအဖွဲ့ ဖွဲ့စည်းနိုင်ခွင့်အား အာမခံချက်ပေးရန် အာရုံစိုက်ဖို့ လိုအပ်ကြောင်း ၎င်းက အလေးပေး ပြောကြားခဲ့ပါသည်။¹⁵⁸

၅။ နိဂုံးချုပ်နှင့် အကြံပြု တိုက်တွန်းချက်များ

၈၁။ နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီသည် နိုင်ငံတော်၏ အဖွဲ့အစည်း အင်္ဂါရပ်များကို ချုပ်ကိုင်ထားသော်လည်း အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝ၍ ရေရှည်တည်တံ့သော နည်းလမ်းများဖြင့် အုပ်ချုပ်ရန် ပျက်ကွက်ခဲ့ပြီး ထို့အစား မြန်မာပြည်သူများကို ဆက်လက် ဖိနှိပ် အကြမ်းဖက်နေပါသည်။ နိုင်ငံတော်မှ ဒေသအများအပြားတွင် ဒေသန္တရအဆင့် နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီ၏ အုပ်ချုပ်ရေး စနစ် ပြုလဲသွားကာ ပြည်သူ့ ကျန်းမာရေးစနစ်မှာလည်း လွန်စွာ ပျက်ပြားသွားပြီး ကျောင်းနေအရွယ် ကလေးအားလုံး၏ ထက်ဝက်ကျော်သည် စာသင်နှစ်ကာလ ၂ နှစ်တာ ပညာရေးကို မသင်ကြားနိုင်ကြပေ။¹⁵⁹ စစ်တပ်သည် ဆိုးရွားလှသော ဘဏ္ဍာရေးကဏ္ဍ အကျပ်အတည်းကို မဖြေရှင်းနိုင်ဘဲ ပြည်တွင်း ဝင်ငွေ အတွက် ကောက်ယူစုဆောင်းမှုသည် ၂၀၂၁ ခုနှစ်မတိုင်မီ အဆင့်များထက် ဆိုးရွားလာပါသည်။ ခြုံငုံကြည့်လျှင် ဆင်းရဲတွင်းနက်နေသော မြန်မာနိုင်ငံ လူဦးရေ၏ အချိုးအစားသည် ၂၀၂၂ ခုနှစ်တွင် မြင့်တက်လာနိုင်ဖွယ် ရှိသည်။

၈၂။ စစ်အုပ်ချုပ်ရေးကို လူထုက မယုံကြည်မှုနှင့် လက်မခံခြင်းသည် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖြစ်နေသလို သိသာထင်ရှားလှပါသည်။ စစ်တပ် အားပျော့သွားစေရန် ရည်ရွယ်၍ တစ်ဦးချင်းနှင့် စုပေါင်း အနစ်နာခံမှုများ ပြုလုပ်လိုသည့် မြန်မာနိုင်ငံသား အများအပြားက ဆက်လက်၍ ဆန္ဒပြခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့တွင် အလုပ်အကိုင်၊ လစာနှင့် အိမ်နေရာတို့ကို ပေးဆပ်၍ ဆန္ဒပြနေကြသော အစိုးရ ကဏ္ဍမှ ဝန်ထမ်း အလုပ်သမားများ၊ သားသမီးများကို ကျောင်းမပို့ရန် ငြင်းဆန်သည့် မိဘများ၊ လျှပ်စစ်မီး ဖြတ်တောက် ခံရမည်ဟု ခြိမ်းခြောက်မှုများ ရှိသော်လည်း

¹⁵⁷ https://eurocham-myanmar.org/wp-content/uploads/2022/01/Myanmar-Garment-Sector-Factsheet_January-2022.pdf.

¹⁵⁸ https://www.business-humanrights.org/documents/37865/2022_Myanmar_garment_sector_EN.pdf.

¹⁵⁹ <https://reliefweb.int/report/myanmar/myanmar-humanitarian-update-no-19-28-june-2022>.

လျှပ်စစ်မီတာခ ပေးဆောင်ရန် ပြင်းဆန်သော အိမ်ထောင်စုများ ပါဝင်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အမျိုးသား ညီညွတ်ရေး အစိုးရတို့သည် နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများနှင့် နိုင်ငံပိုင်ဘဏ်အချို့ အပါအဝင် နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီ၏ နိုင်ငံခြားငွေလဲလှယ်ခွင့်ကို ကန့်သတ်သည့် ပစ်မှတ်ထား ပိတ်ဆို့အရေးယူမှုများ အပေါ် ကြိုဆိုခဲ့သလို ထိုသို့ ပြုလုပ်ရန် ဆက်လက် တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။¹⁶⁰

၈၃။ လက်ရှိ အစီရင်ခံစာအရ တပ်မတော်၏ စီးပွားရေး အထီးကျန်မှုကို ဦးတည်စေသည့် တိုးတက်မှုအချို့ ရှိခဲ့သော်လည်း အထူးသဖြင့် ၂၀၂၁ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ မှစ၍ မြန်မာပြည်သူ အပေါ် တပ်မတော်က ဆက်တိုက် ထိုးစစ်ဆင်နေခြင်းကို ရပ်တန့်ရန်နှင့် နိုင်ငံတကာ ရာဇဝတ်မှုများကို တာဝန်ခံနိုင်ရေး အတွက် လုပ်ဆောင်ရန် ကျန်ရှိနေသေးကြောင်း မှတ်တမ်းတင် ဖော်ပြထားသည်။

၈၄။ နိုင်ငံတကာ အသိုက်အဝန်းသည် မြန်မာပြည်သူများအား ပံ့ပိုးကူညီရန်နှင့် စစ်တပ်အား ဘဏ္ဍာရေးအရ အထီးကျန်စေရေး တောင်းဆိုချက်များအား အရေးယူ ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သော ခြေလှမ်းများ အားလုံးကို ချမှတ်ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ အချိန်မတိုင်မီ ရှောင်လွှဲသည့် လုပ်ရပ်များကို လျှော့ချရန် အလို့ငှာ နှိုးဆော်ညှိနှိုင်းသော လုပ်ဆောင်ချက်များအား ထည့်သွင်း စဉ်းစားသင့်ပါသည်။ မည်သည့် ခြေလှမ်းမဆို ချမှတ်ရာ၌ တပ်မတော်သည် နိုင်ငံခြား အရံငွေများကို ဆက်လက် ရရှိနေခြင်းနှင့် နိုင်ငံတကာ ရာဇဝတ်မှုများကို ကျူးလွန်နေသည့် အန္တရာယ်ကို အသိအမှတ်ပြုရင်း မြန်မာပြည်သူများ အပေါ် တွက်ချက်မှန်းဆနိုင်သော လူမှုစီးပွား ဆိုင်ရာ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများအား လျှော့ပါးသက်သာစေရန် သိသာထင်ရှားသော ကြိုးပမ်း အားထုတ်မှုများအား မဖြစ်မနေ ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ အမျိုးသား ညီညွတ်ရေး အစိုးရနှင့် တိုင်းရင်းသား အဖွဲ့အစည်းများ အပါအဝင် အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဒီမိုကရေစီ လှုပ်ရှားမှုများမှ အကြံဉာဏ်ရယူ ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်းသည် အလွန်တရား အရေးကြီးလှပါသည်။

၈၅။ အထက်ဖော်ပြပါ တွေ့ရှိချက်များနှင့် လက်ရှိ အခြေအနေများကြောင့် OHCHR သည် စစ်တပ် အာဏာပိုင်များက မြန်မာပြည်သူ အပေါ် ကျူးလွန်နေသော တိုက်ခိုက်မှုများ အားလုံးကို ချက်ချင်း ရပ်တန့်ရန် အပါအဝင် စစ်ဘက်ဆိုင်ရာ အာဏာပိုင်များထံ လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီး၏ ယခင်အကြံပြုချက်များကို ထပ်လောင်းပြောကြားခဲ့သည်။¹⁶¹

၈၆။ ထို့အပြင် OHCHR သည် ကုလသမဂ္ဂ အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများနှင့် သက်ဆိုင်ရာ ဒေသတွင်း အဆင့်၊ နိုင်ငံတကာ အဆင့် အစိုးရ အဖွဲ့အစည်းများအား အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များကို အကြံပြု တိုက်တွန်းထားပါသည်။

- (က) လက်နက် ရောင်းချလွှဲပြောင်းရေး ဆိုင်ရာ ပိတ်ဆို့အရေးယူမှုအား ချမှတ်ဖော်ဆောင်ခြင်း မရှိသေးပါက ချမှတ်အရေးယူ ဆောင်ရွက်ပါ။
- (ခ) နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများအတွက် လိုင်စင် ကင်းလွတ်ခွင့်များ အပါအဝင် လူ့အခွင့်အရေးကို လေးစားခြင်းနှင့် အရေးယူ ပိတ်ဆို့မှုကြောင့် ဖြစ်လာသော ဘေးဖြစ်စေသည့် လူမှုစီးပွား ဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများအား လျှော့ချခြင်းများ ပြုလုပ်ရင်း မြန်မာ့ နိုင်ငံခြား ကုန်သွယ်မှု

¹⁶⁰ <https://progressivevoicemyanmar.org/2022/05/07/626-myanmar-international-civil-society-organizations-and-over-220-000-people-call-on-the-us-to-sanction-myanmars-oil-and-gas-revenues-and-stop-the-bankrolling-of-the-genocidal-military-ju/>.

¹⁶¹ A/HRC/49/72, အပိုဒ် ၇၄

ဘဏ်၊ မြန်မာ့ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုနှင့် ကူးသန်း ရောင်းဝယ်ရေး ဘဏ်နှင့် မြန်မာ့ရေနံနှင့် သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့ လုပ်ငန်းတို့ အပါအဝင် တပ်မတော်က နိုင်ငံခြားငွေကို ဆက်လက်သုံးစွဲခွင့် ပြုသည့် သို့မဟုတ် ရရှိအောင် ခွင့်ပြုနိုင်သည့် အဖွဲ့အစည်းများ အပေါ် ထပ်တိုး ပစ်မှတ်ထား ပိတ်ဆို့အရေးယူမှုများကို အကောင်အထည်ဖော်ပါ။

(ဂ) အရေးယူ ဒဏ်ခတ်သူများမှ ပျက်ကွက်မှု ရှိလျှင် သင့်လျော်သလို အရေးယူခြင်းနှင့် အရေးယူ ဒဏ်ခတ်ရန် လုံလောက်သော အရင်းအမြစ်များအား သေချာစေခြင်း အားဖြင့် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လူ့အခွင့်အရေး စံချိန်စံနှုန်းများနှင့် တသမတ်တည်း ကိုက်ညီသည့် လက်ရှိ ပစ်မှတ်ထားသော အရေးယူ ပိတ်ဆို့မှုများအား ထိရောက်စွာ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ပါ။

(ဃ) အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် တိုင်ပင်ပြီး နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေး ကောင်စီ ဝင်ငွေများကို လျှော့ချနိုင်သည့် ထပ်တိုး အစီအမံများအား စူးစမ်းရှာဖွေပါ။

(င) ဘေးသက်ရောက်မှု ခံနေရသော ဆက်စပ်သက်ဆိုင်သူများနှင့် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဆွေးနွေးတိုင်ပင် ပြီးနောက် ၎င်းတို့၏ နယ်မြေများအတွင်း သို့မဟုတ် ၎င်းတို့၏ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့် ဒေသများ အောက်တွင် တစ်ရပ်လုံး ဖြစ်စေ၊ တစ်တိုက်တိုင်း ဖြစ်စေ အကောင်အထည် ဖော်နေသော စီးပွားရေး လုပ်ဆောင်ချက်များ အားလုံး အတွက် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြုဆောင်ရွက်မှုအား တိတိကျကျ၊ ထိထိရောက်ရောက် မဖြစ်မနေ ဆောင်ရွက်သော အုပ်ချုပ်ရေး စနစ်တစ်ရပ် ဖွဲ့စည်းနိုင်ရေး အတွက် စဉ်းစားပါ။

(စ) မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်သွယ်မှုနှင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကို အားပေးမြှင့်တင်သည့် နိုင်ငံပိုင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် အေဂျင်စီအဖွဲ့များ၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုများတွင် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူးဂရုပြုဆောင်ရွက်မှု ရှိစေရန် ပေါင်းစပ်ဆောင်ရွက်ပါ။ အဆိုပါ အဖွဲ့အစည်းများသည် စစ်တပ် ပိုင်ဆိုင်သော သို့မဟုတ် စစ်တပ် ထိန်းချုပ်ထားသော ကုမ္ပဏီများနှင့် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ဆက်ဆံရေး စတင် တည်ဆောက်ခြင်း သို့မဟုတ် ဆက်နွယ်ခြင်း မရှိစေရန် စိစစ်ဆောင်ရွက်ပါ။

၈၇။ OHCHR မှ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို အောက်ပါအတိုင်း လုပ်ဆောင်ရန် အကြံပြုထားသည်။

(က) မြန်မာနိုင်ငံတွင် လှုပ်ရှားနေသော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ အားလုံး သို့မဟုတ် ထောက်ပံ့ရေးကွင်းဆက် ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများ အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများနှင့် ကုန်သွယ်မှု ပြုနေသော သို့မဟုတ် ၎င်းတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံနေသော စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများသည် တပ်မတော် လက်အောက်ခံ အဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် လူပုဂ္ဂိုလ်များ အပါအဝင် တပ်မတော်နှင့် သို့မဟုတ် တပ်ပိုင်/ တပ်ထိန်းချုပ်သော မည်သည့် လုပ်ငန်းအဖွဲ့အစည်း တစ်မျိုးမျိုးနှင့် စီးပွားရေး ဆက်ဆံမှု စတင်ခြင်း သို့မဟုတ် ဆက်လက် ဆက်နွယ်ခြင်း မရှိစေရန် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ ဂရုပြု ဆန်းစစ်လေ့လာမှု ပြုသင့်ပါသည်။

(ခ) မြန်မာနိုင်ငံတွင် လှုပ်ရှားနေသော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ အားလုံး သို့မဟုတ် ထောက်ပံ့ရေးကွင်းဆက် ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများ အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများနှင့် ကုန်သွယ်မှု ပြုနေသော သို့မဟုတ် ၎င်းတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံနေသော သို့မဟုတ် မြန်မာနိုင်ငံတွင် စီးပွားရေး စတင်လုပ်ရန် စဉ်းစားသုံးသပ်သော လုပ်ငန်း အဖွဲ့အစည်းများ အနေဖြင့် အောက်ဖော်ပြပါ နည်းလမ်းများဖြင့် လူ့အခွင့်အရေး

ဆိုင်ရာ အထူးဂရုပြု လေ့လာမှုအား စနစ်တကျ အကောင်အထည် ဖော်သင့်ပါသည်။

- (၁) အဓိပ္ပါယ်ရှိသော သက်ဆိုင်ရာပုဂ္ဂိုလ် အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံမှုဖြင့် အချက်အလက် ရယူသင့်ပြီး အမှန်တကယ် သို့မဟုတ် ဖြစ်နိုင်ချေ ရှိသော လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများအား ဆန်းစစ်လေ့လာရန် ရည်ရွယ်ခြင်း အားဖြင့် စစ်တပ်နှင့် စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ ဆက်ဆံရေးများကို ရှောင်ရှားသင့်ပါသည်။
- (၂) တွေ့ရှိချက်များကို သက်ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပေါင်းစပ်သင့်ပြီး ချမှတ်ထားသော အရေးယူမှုများ၏ ထိရောက်မှုကို ခြေရာခံ လေ့လာသင့်ပါသည်။
- (၃) အလားအလာ ရှိသော၊ အမှန်တကယ် ဖြစ်နိုင်သော သက်ရောက်မှုများအား စီမံခန့်ခွဲခြင်းကို ပွင့်လင်းမြင်သာစွာ ဆောင်ရွက်သင့်ပြီး ဆန်းစစ်လေ့လာမှု တွေ့ရှိချက်များကိုလည်း စံနှုန်းနှင့် အညီ ထုတ်ပြန်သင့်ပါသည်။
- (၄) ထိရောက်မှုအား ဆန်းစစ်လေ့လာနိုင်ရန်နှင့် အသစ်ရရှိသော ယုံကြည်စိတ်ချရသည့် အချက်အလက်များအား ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူးဂရုပြု လေ့လာခြင်းများအား စဉ်ဆက်မပြတ် အချိန်ကာလ အလိုက် ပြန်လည်သုံးသပ် သင့်ပါသည်။
- (၅) ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် ကောင်းမွန်သော အုပ်ချုပ်ရေး စနစ်ကို အထောက်အကူ ဖြစ်စေရန်အတွက် မြန်မာနိုင်ငံတွင် လုပ်ကိုင်နေသော စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် သက်သာခွင့်နှင့် လိုင်စင်ကြေးများကဲ့သို့သော ၎င်းတို့ ပေးဆောင်သည့် အရာများကို ထုတ်ပြန်သင့်သည်။
- (ဃ) အခြေအနေအချို့တွင် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြု ဆောင်ရွက်မှုနှင့် သတ်မှတ်ထားသော ကုစားရေး လုပ်ရပ်များသည် ဘေးအန္တရာယ်များ လျော့ပါး သက်သာစေရန် လုံလောက်မှု မရှိနိုင်သည် ဖြစ်ရာ စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများ အနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် အညီ ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် လုပ်ငန်းမျိုးမှာ လက်တွေ့ မဖြစ်နိုင်ပေ။ ထိုအခြေအနေမျိုးတွင် တာဝန်ယူမှုရှိစွာ လုပ်ငန်း ရုတ်သိမ်းခြင်းကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။
- (င) ရင်းနှီးမြုပ်နှံသူများသည် စစ်တပ် ပိုင်ဆိုင်သော သို့မဟုတ် စစ်တပ်နှင့် ချိတ်ဆက်ထားသော ကုမ္ပဏီများအား ရင်းနှီးမြုပ်နှံခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်သင့်ပြီး ၎င်းတို့ ရင်းနှီးမြုပ်နှံမည့် ကုမ္ပဏီများ အပေါ် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူး ဂရုပြု ဆန်းစစ်လေ့လာမှု ပြုလုပ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။

၈၈။ OHCHR မှ နိုင်ငံတကာ ဘဏ္ဍာရေး အဖွဲ့အစည်းများအား အောက်ဖော်ပြပါ အချက်များကို အကြံပြုထားသည်။

- (က) တပ်မတော်မဟုတ်သော စီးပွားရေးကဏ္ဍ၊ အထူးသဖြင့် စစ်တပ်ကို အကျိုးပြုခြင်းမရှိဘဲ တာဝန်သိ စီးပွားရေး လုပ်ဆောင်မှု နိုင်ငံတကာ စံနှုန်းများနှင့် အညီ ဆောင်ရွက်သော စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများအား ပံ့ပိုးရန် နည်းလမ်းများကို ရှာဖွေပါ။

(ခ) အနာဂတ်လှုပ်ရှားမှုများနှင့် ပတ်သက်၍ အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် သင့်လျော်သော သက်ဆိုင်သူ လူပုဂ္ဂိုလ်၊ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် စဉ်ဆက်မပြတ် ထိတွေ့ဆက်ဆံမှုပြုပါ။

၈၉။ OHCHR သည် ကုလသမဂ္ဂ ဆိုင်ရာ ရံပုံငွေများ၊ ပရိုဂရမ် အစီအစဉ်များနှင့် အေဂျင်စီများနှင့် ဆက်စပ်၍ ကုလသမဂ္ဂအား အောက်ပါ အချက်များကို အကြံပြုထားသည်။

(က) နောက်ဆုံးပေါ် အချက်အလက်များကို ရင်ဘောင်တန်း ရရှိနိုင်ရန်၊ တုံ့ပြန်ချက် ဆောင်ရွက်ချက်များအား ခြေရာခံ နိုင်ရန်နှင့် လမ်းညွှန်ချက် ပေးနိုင်ရန် အလို့ငှာ သတ်မှတ် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးအား တာဝန်ပေးခြင်း သို့မဟုတ် ရာထူးတစ်ရပ်အား ဖန်တီးခန့်အပ်ခြင်း အပါအဝင် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ အထူးဂရုပြု ဆောင်ရွက်မည့် လုပ်ငန်းစဉ်များမှ တဆင့် စစ်တပ်ပိုင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများနှင့် ၎င်း၏ ထုတ်ကုန်များအား သတ်မှတ်ဖော်ထုတ်ရန် ရည်ရွယ်၍ ကုလသမဂ္ဂ အဖွဲ့အစည်းများ၏ စွမ်းဆောင်ရည်အား မြှင့်တင်ရန်။

(ခ) မြန်မာနိုင်ငံ အခြေအနေအရ တာဝန်သိ လုပ်ငန်းဆောင်တာများနှင့် လုပ်ငန်းရုတ်သိမ်းခြင်းတို့အား ဖွင့်ဆိုသတ်မှတ်နိုင်ရန် အလို့ငှာ စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများနှင့် ရင်းနှီးမြုပ်နှံသူများ အတွက် ထပ်တိုး လမ်းညွှန်ချက်များ ထုတ်ပြန်နိုင်ရေး ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်။

(ဂ) ဘဏ္ဍာရေး ဆိုင်ရာ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ အပါအဝင် သက်ဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များ၏ အကူအညီဖြင့် အောက်ဖော်ပြပါ နယ်ပယ်များအား ထပ်တိုး စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ ပြုလုပ်ပါ။

(င) မစ်ရှင်က ထုတ်ပြန်သည့် မြန်မာ့တပ်မတော်၏ စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ အကျိုးစီးပွားနှင့် ဆက်စပ်သော စာတမ်း၏ အပိုဒ် ၁၉၁(ဂ) တွင် သတ်မှတ်ထားသော အရေးကိစ္စများ။

(ည) မြန်မာနိုင်ငံ အတွင်း ဖျက်ဆီးလုယက်မှုနှင့် ဆက်စပ်သည့် စစ်ရာဇဝတ်မှု ဆိုင်ရာ ဖြစ်နိုင်ချေရှိ ဖြစ်ရပ်များ။